

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Impeachment v komparativním pojetí

Plzeň 2019

Bc. Michal Himmer

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Impeachment v komparativním pojetí

Zpracoval: Bc. Michal Himmer

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pezl

Plzeň 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „*Impeachment v komparativním pojetí*“ vypracoval zcela samostatně za použití pouze uvedených zdrojů v souladu s pravidly odborné vědecké práce.

Plzeň, březen 2019

Bc. Michal Himmer

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce JUDr. Tomáši Pezlovi za cenné rady a odborné vedení při jejím zpracování. Velký dík rovněž patří mojí přítelkyni Markétě Urbánkové, která mi byla v průběhu zpracovávání práce velkou (nejen) morální oporou. Poděkování si zaslouží také moje rodina, jež mě vždy vedla ke studiu a v jeho průběhu mě neustále podporovala.

Obsah

Úvod.....	1
1. Impeachment jako právní institut	6
2. Právní úprava jednotlivých zemí ve světle příkladů z praxe	11
2.1. <i>Spojené státy americké</i>	11
2.1.1. Právní ukotvení impeachmentu.....	12
2.1.2. Proces impeachmentu.....	17
2.1.3. Příklad z praxe.....	22
2.2. <i>Brazilská federativní republika</i>	26
2.2.1. Právní ukotvení impeachmentu.....	27
2.2.2. Proces impeachmentu.....	32
2.2.3. Příklad z praxe.....	39
2.3. <i>Jihoafrická republika</i>	43
2.3.1. Politický systém Jihoafrické republiky.....	44
2.3.2. Právní ukotvení impeachmentu.....	45
2.3.3. Proces impeachmentu.....	48
2.3.4. Příklad z praxe.....	51
2.4. <i>Litevská republika</i>	53
2.4.1. Právní ukotvení impeachmentu.....	54
2.4.2. Proces impeachmentu.....	57
2.4.3. Příklad z praxe.....	61
3. Komparace právní úpravy	64
4. Ideální model impeachmentu	72
Závěr.....	77
Resumé.....	81
Seznam zdrojů.....	82
<i>Právní prameny</i>	82
<i>Časopisecké zdroje</i>	83
<i>Knižní zdroje</i>	83
<i>Internetové zdroje</i>	84
Oficiální stránky státních institucí.....	84
Příspěvky na webových stránkách.....	85
Online monografické dokumenty.....	87
<i>Ostatní</i>	88

Úvod

Od konce studené války je po celém světě možné vysledovat nárůst demokratických režimů. Ačkoliv se tyto režimy v dílčích aspektech vzájemně liší (například mírou demokracie, politickým systémem atd.), všechny vykazují obecné rysy, které mají společné. Jedním z těchto rysů je existence určitých ochranných mechanismů. Tyto mechanismy fungují uvnitř každého výše zmíněného režimu, přičemž jejich cílem je nejenom ochrana demokratické zřízení a zabránění jeho zničení, ale také naplnění ústavních norem. Základem pro jejich fungování je klasické trojí dělení moci na moc výkonnou, zákonodárnou a soudní a následné vztahy mezi těmito složkami. Příkladem takového mechanismu budiž vyslovení důvěry/nedůvěry vládě v parlamentním systému, „americký“ systém brzd a rovnovah nebo impeachment¹. Důležitost efektivního fungování a zkoumání těchto institutů je přitom nasnadě. Tato teze rezonuje obzvlášť v dnešní době, kdy se lze setkat s mnoha články a názory popisujícími krizi demokracie. Potenciálních příčin této krize se dá nalézt mnoho. Je možné mluvit o nízké důvěře v politiky a vládu obecně, netransparentnosti, neschopnosti politické reprezentace atd.² Výše zmíněné názory týkající se krize demokracie přizívají i nárůst počtu prezidentů, kteří ve svém státě polarizují společnost. Příkladem tohoto fenoménu budiž prezident Spojených států amerických Donald Trump³. Právě s Trumpem (ale nejen s ním) souvisí jedno z nejaktuálnějších a nejvíce diskutovaných témat - impeachment. Proces impeachmentu v posledních letech hýbá mnoha státy napříč různými kontinenty. O možném impeachmentu Donalda Trumpa se ve Spojených státech amerických spekuluje již od jeho nástupu do prezidentského úřadu. Pro konkrétní příklad z praxe však není třeba chodit daleko. Roku 2016 totiž slavil úspěch impeachment proti bývalé brazilské prezidentce Dilmě Rousseffové. V Brazílii mají s prezidentským postem problémy dlouhodobě. Kromě Rousseffové byl v 90. letech veden úspěšný proces

---

¹ Systém brzd a rovnovah považuje impeachment za svoji součást.

² ERCAN, S. a J. GAGNON. The Crisis of Democracy: Which Crisis? Which Democracy?. *Democratic Theory* [online]. 2014, 1 (2), s. 1 [cit. 30. 1. 2019]. ISSN 2332-8908. Dostupné na: https://www.governanceinstitute.edu.au/magma/media/upload/ckeditor/files/ErcanGagnon_2014.pdf.

³ BOWMAN, K. *Democracy In Crisis?* [online]. Forbes, 15. 8. 2018 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/bowmanmarsico/2018/08/15/democracy-in-crisis/#7998bd3b55c6>.

impeachmentu proti tehdejšímu prezidentu Collorovi⁴. Kontroverze se však nevyhnuly ani dalším brazilským prezidentům. Lula da Silva si momentálně odpykává 12 letý trest za úplatkářství, přičemž ve vězení se ocitli také dva ministři dnes již bývalého prezidenta Temera⁵. Výše popsané případy potvrzují fakt, že v případě impeachmentu se nejedná o obsolentní institut či reziduum z minulosti, nýbrž o ochranný mechanismus, který je stále aktivně používán.

Důvodů, proč jsem si právě impeachment vybral jako téma své diplomové práce, je mnoho. Zde však představím „pouze“ 3 největší. Prvním z nich je jednoznačně význam tohoto institutu. Proces impeachmentu je možné směřovat (mimo jiné) proti nejvyšším představitelům státu, čímž lze do velké míry měnit budoucí charakter státu a jeho reprezentaci. O jeho důležitosti vypovídá také fakt, že bývá zakotven v ústavách jednotlivých států. Druhým důvodem výběru této problematiky je její aktuálnost. Jak je uvedeno výše, v posledních několika letech lze zaznamenat pluralitu relevantních případů impeachmentu, které zároveň nejsou geograficky fixovány na jedno území, ale jsou evidovány v různých částech světa. Třetí a poslední důvod představuje univerzálnost institutu impeachmentu. Tato univerzálnost tkví v tom, že impeachment (na rozdíl od výše zmíněných příkladů ochranných mechanismů) je možné nalézt jak v parlamentních, tak v prezidentských systémech vlády. S velkou pravděpodobností tak lze říci, že se jedná o jeden z nejrozšířenějších ochranných mechanismů na světě.

Záměrem této diplomové práce bude představit institut impeachmentu, a to jak z pohledu teoretického, tak praktického. Jejím hlavním cílem je vysvětlit existenci tohoto institutu, popsat jeho fungování a srovnat jeho použití v rozdílných státech světa. Co je to tedy impeachment? Jakým způsobem funguje? Funguje stejným způsobem ve stejných politických systémech či nikoliv? Je možné vytvořit univerzální „ideál“ model impeachmentu? Jak již vyplývá ze samotného názvu, metodou práce bude komparace jednotlivých zanalyzovaných případů. Logika postupu při výběru a následném srovnání daných případů je nastíněna níže.

---

⁴ GALLAS, D. *How will history look back on Rousseff's impeachment?* [online]. BBC, 31. 8. 2016 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-37235510>.

⁵ GASPARI, E. *Lula Lost, But Brazil's Democracy Won* [online]. Foreign Policy, 11. 4. 2018 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2018/04/11/lula-lost-but-brazils-democracy-has-won/>.

Práce bude rozdělena do celkem 4 kapitol⁶. V první kapitole institut impeachmentu obecně představím. Nejdříve popíši jeho historické formování, kontext doby jeho vzniku a následné příklady použití. Dále poskytnu definici institutu a v neposlední řadě se zaměřím na důležitá či zajímavá fakta, která se k němu váží. Ve druhé a nejobsáhlejší kapitole se budu zabývat analýzou procesu impeachmentu v konkrétních státech ve světle případů z praxe. Daná analýza bude podkladem pro následnou komparaci, jež bude stěžejním bodem třetí kapitoly této práce. Již výše bylo zmíněno, že existuje pluralita demokratických režimů, které se od sebe liší. Logicky tedy není nutné srovnávat například stát s prezidentským systémem vlády a stát s parlamentním systémem vlády, protože je jasné, že budou odlišné. V souvislosti s touto logikou proto budu srovnávat a hledat rozdíly mezi státy se stejnými systémy vlády. U každého státu nejdříve zanalyzuji institut impeachmentu jako takový a následně jej představím na konkrétním příkladu z praxe. Výběr států je dán nejenom politickým systémem, ale rovněž existencí případu impeachmentu (nebo alespoň jeho pokusem). Zároveň je důležité zmínit komparační kritéria, kterými se budu v průběhu práce a zejména při následné komparaci řídit. Těmito kritérii jsou:

- 1) kdo může dát podnět k zahájení procesu,
- 2) kdo řízení o impeachmentu fakticky zahajuje (ve smyslu podání žaloby),
- 3) pojí se se zahájením impeachmentu nějaké omezení pro osobu, vůči níž je impeachment veden,
- 4) jaké jsou mechanismy rozhodování (například hlasovací kvora),
- 5) jaká je časová náročnost celého procesu (doba, lhůty atd.),
- 6) za jaká jednání může být proces impeachmentu zahájen,
- 7) kde je institut impeachmentu právně ukotven,
- 8) vůči komu může být impeachment veden,
- 9) kdo rozhoduje o vině a trestu a
- 10) jaké jsou konsekvence celého procesu (zejména pro osobu, jíž se proces týká).

První analyzovanou a následně srovnávanou dvojici budou představovat státy s prezidentským systémem vlády, a to jmenovitě Spojené státy americké a Brazílie. Druhá dvojice se bude sestávat ze států s parlamentním systémem vlády, konkrétně se bude jednat o Jihoafrickou republiku a Litvu.

---

⁶ Vyjma úvodu a závěru.

Ve třetí a nejdůležitější kapitole celé práce provedu komparaci daných států dle vytyčených komparačních kritérií. Náplní čtvrté a poslední kapitoly bude pokus o vytvoření „ideál“ modelu impeachmentu. Na základě empirických dat a s přihlédnutím ke specifickým daných politických systémů zkusím vytvořit co nejefektivnější univerzální model impeachmentu, jenž by byl aplikovatelný napříč dotčenými systémy. Jeho efektivita by měla spočívat zejména v časové nenáročnosti, vstřícnějších kritériích aplikace, menší administrativní zátěži a v co možná nejobektivnějším rozhodování. V závěru shrnu nejvýznamnější fakta z celé práce a zároveň zodpovím výzkumné otázky uvedené výše.

V diplomové práci budu vycházet zejména ze zahraničních zdrojů. Důvodem tohoto kroku je faktická neexistence tuzemské literatury zabývající se výhradně tímto tématem. Je možné, že určité učebnice jej v některých svých kapitolách zmiňují, avšak pouhá zmínka není mnohokrát dostačující ani pro čtenáře, natož pro badatele. Vzhledem k charakteru institutu impeachmentu budou zdrojovou základnu práce tvořit zejména ústavy, další zákony a případně judikatura jednotlivých států. Nadstavbou k základně budiž odborné publikace (zejména od anglosaských autorů), články a další (především internetové) zdroje.

Na tomto místě bych ještě rád uvedl pár poznámek týkajících se užitého pojmosloví. Vzhledem k tomu, že celý proces impeachmentu má několik fází, je v závislosti na těchto fázích a jejich změnách možné v textu narazit na různá oslovení osoby, již se řízení týká. Může to být osoba, vůči níž je řízení vedeno, žalovaný, subjekt, dotčená osoba atd. Věřím, že z kontextu bude jasné, o koho, případně o jakou fázi řízení, se jedná. Dále je důležité zmínit, že proces impeachmentu souvisí s ústavním právem, a proto je nutné chápat některé v práci užitě pojmy zejména v souvislosti s tímto právním odvětvím. Lépe řečeno, je potřeba oprostit se od chápání těchto pojmů ve významech, které mají v jiných právních odvětvích. Typickým příkladem takového pojmu může být termín „obvinění“. Dle českého právního řádu nastává obvinění v konkrétním okamžiku trestního řízení, přičemž s ním jsou spojeny konkrétní úkony a možnosti orgánů činných v trestním řízení. V této práci je nutné pojem chápat v „laickém“ slova smyslu, čili „dávát někomu něco za vinu“. Poslední podstatnou informací je překlad samotného pojmu impeachment (ve smyslu jednorázového úkonu⁷). Ačkoliv jej nejrůznější slovníky cizích slov překládají jako „obžaloba“, já jsem se

---

⁷ Níže v textu je popsáno, v jakých významech bývá impeachment typicky chápán.

v této práci rozhodl použít pojem „žaloba“. Mám pro to 2 důvody. Prvním důvodem je snaha „nemást“ čtenáře, který by si „obžalobu“ (stejně jako pojem „obvinění“) mohl vykládat v trestněprávním smyslu. Druhý a důležitější důvod představuje český ekvivalent impeachmentu (ústavní žaloba), který je čtenáři jistě známější než samotný pojem impeachment. V souvislosti s tímto důvodem jsem se rozhodl použít termín „žaloba“ (ve významu ústavní žaloby) i pro tuto práci.

Předtím, než začnu popisovat samotný institut impeachmentu, bych rád v krátkosti představil prezidentským a parlamentním systémem vlády s cílem poukázat na jejich rozdílnou strukturu a vztahy. Nastíním „učebnicovou“ podobu daných systémů, která nemusí být stoprocentně shodná s existujícími systémy v práci dotčených států, avšak v základních rysech se s nimi shoduje.

Hlavním rysem prezidentského systému vlády je striktní oddělení moci výkonné od moci zákonodárné. Obě složky moci mají vlastní legitimitu odvozenou z výsledků voleb. Dané striktní oddělení moci v praxi znamená, že mezi oběma složkami nevzniká žádný vztah vzájemné odpovědnosti. Prezident, jakožto hlava moci výkonné, tak není odpovědný parlamentu a *vice versa*. Tento systém vlády je slučitelný výlučně s republikánským zřízením.

Parlamentní systém vlády představuje do velké míry opak toho prezidentského. Jeho konstitutivní rys představuje skutečnost, že ačkoliv jsou složky moci formálně odděleny, navzájem se ovlivňují. Vláda vychází z parlamentu, kterému je odpovědná v tom smyslu, že může legitimně fungovat pouze v případě, že jí byla vyslovena důvěra. Tím, že vláda z parlamentu přímo vychází, se zároveň podílí na legislativním procesu. Parlamentní systém vlády je zároveň slučitelný jak s republikánským, tak monarchistickým zřízením⁸.

---

⁸ HLAVÁČEK, P. *Politické systémy anglosaských zemí*. Fakulta filozofická ZČU v Plzni, přednáška, 9. 10. 2017.

1. Impeachment jako právní institut

Původ samotného pojmu impeachment má hluboké kořeny, které sahají až do 12. století. Impeachment vychází z francouzského slova „empêcher“, jež se dá nejlépe přeložit jako „bránit“ či „zabránit“⁹. Historie užití impeachmentu není o moc mladší než původ samotného slova. První případ se odehrál v Anglii v průběhu 14. století za vlády krále Eduarda III. Parlament tehdy obvinil některé spolupracovníky krále z korupce. Mezi nejznámější osoby spadající do skupiny obviněných patřili William Latimer a Richard Lyons. Oba pánové byli společnými silami obou komor Parlamentu usvědčeni a uznáni vinnými. Stejná praxe pokračovala až do konce vlády Jindřicha VI., kdy se k impeachmentu začaly objevovat nové a alternativní způsoby¹⁰.

Jednou z takových alternativ byl tzv. „bill of attainder“¹¹, jehož uplatnění spočívalo v tom, že došlo k faktickému vynechání řízení s danou osobou. Toto řízení bylo nahrazeno aktem Parlamentu, který sám rozhodl o vině a trestu. Bill of attainder byl hojně používán například za vlády Jindřicha VIII., který se tak zbavoval „nepohodlných“ ministrů. Od impeachmentu se bill of attainder odlišoval právě absencí řízení. Zatímco v rámci prvně jmenovaného institutu dolní komora podávala „žalobu“ komoře horní, která o ní rozhodla¹², druhý institut vyžadoval dohodu obou komor a souhlas panovníka¹³.

Otázkou stále zůstává skutečnost, za jakým účelem impeachment vzniknul. Anglie byla historicky známá velkými spory o moc mezi panovníkem a Parlamentem. Oba subjekty chtěly mít určitý (typicky větší) podíl na moci, a to často způsobovalo tenze. Vzhledem k tomu, že panovník byl hlavou státu (což samo o sobě presumuje určitou moc), Parlament potřeboval nějaký efektivní nástroj, kterým by mohl tuto moc alespoň částečně omezit. Z výše zmíněného lze dovodit, že dosáhnout přímo na panovníka bylo v daném historickém kontextu v podstatě nemyslitelné, proto se Parlament snažil panovníkovu moc omezit prostřednictvím eliminace jeho spolupracovníků, ke kterým by se bez účinného

---

⁹ BBC. *The Vocabularist: How we got the word 'impeachment'* [online]. 20. 4. 2016 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/magazine-36049575>.

¹⁰ WOLVERTON, J. History of Impeachment. *The New American*. 6. 8. 2018, s. 36.

¹¹ V českém jazyce k tomuto pojmu neexistuje žádný ekvivalent.

¹² Dané rozhodnutí bylo výsledkem předchozího řízení.

¹³ Britannica. *Attainder* [online]. [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/attainder>.

nástroje nedostal¹⁴. Vznik a postupný rozvoj impeachmentu se dá spojit ještě s jedním historickým procesem, kterým je formování společenských tříd. Na vývoj dané institutu měla velký podíl zejména postupně se rozvíjející třída buržoazie, jež se svým tlakem snažila moc panovníka rovněž omezit¹⁵.

Vrchol impeachmentu v Anglii lze datovat do 17. století, jelikož tehdy dosáhly spory mezi panovníky a Parlamentem svého vrcholu. V období vlády Stuartovských králů (1620–1649) byl impeachment použit v celkem 100 případech. Nejčastějšími důvody impeachmentu byly tzv. „high crimes and misdemeanours“ (nejvhodnějším českým ekvivalentem pro tohle slovní spojení je nejspíš „závažné zločiny a přečiny“), pod něž se dala podřadit celá řada jednání, a velezrada¹⁶. Stejně rychle, jako se v 17. století dostal impeachment na výsluní, z něj v 18. století zmizel. Nejvýznamnější důvod úpadku impeachmentu tkvěl v principu, který dnes tvoří páteř parlamentarismu. Právě tento způsob vlády se totiž ve Velké Británii v 18. století etabloval, přičemž s sebou přinesl jednu zásadní změnu. Tou byl užší vztah mezi Parlamentem a vládou. Ten spočíval v tom, že se ve složení vlády začalo postupem času více a více odrážet složení Parlamentu, což logicky vedlo k tomu, že odpovědnost ministrů přešla přímo pod Parlament¹⁷. Pohledem dnešní terminologie by se tato situace dala popsat jako počátek „doktríny suverenity parlamentu“¹⁸. Impeachment se tak ve Velké Británii stal institutem marginálním.

Není žádným překvapením, že impeachment se dostal rovněž do právního řádu jedné z nejdůležitějších britských kolonií – Spojených států amerických (ačkoliv se dané území v průběhu britské koloniální nadvlády takhle nejmenovalo). Pro vývoj impeachmentu v dané oblasti bylo zásadním obdobím

---

¹⁴ The Washington Post. *The Historical Origins of Impeachment* [online]. 1998 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/watergatedoc_2.htm.

¹⁵ OUVENEY, A. Reflections about the rules of the impeachment and its impacts on democracy: Brazil, United States of America and England in comparative perspective. *Saúde Debate* [online]. 2016, 40, s. 103 [cit. 30. 1. 2019]. ISSN 2359-2898.

¹⁶ The Washington Post. *The Historical Origins of Impeachment* [online]. 1998 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/watergatedoc_2.htm.

¹⁷ OUVENEY, A. Reflections about the rules of the impeachment and its impacts on democracy: Brazil, United States of America and England in comparative perspective. *Saúde Debate* [online]. 2016, 40, s. 103 [cit. 30. 1. 2019]. ISSN 2359-2898.

¹⁸ TOMOSZEK, M. Impeachment in the U. S. Constitution and Practice – Implications for the Czech Constitution. *International and Comparative Law Review* 17 (1), s. 131.

rozmezí let 1776 – 1787¹⁹. Z historie je známo, že Spojené státy americké v této době fakticky fungovaly jako konfederace. Tohle zřízení jim umožňovalo zkoušet konkrétní právní instituty na úrovni jednotlivých států a v případě, že by se jim fungování takových institutů nelíbilo, je mohly modifikovat či zcela odstranit. Jedním z testovaných právních institutů byl rovněž impeachment. Institut impeachmentu byl zakotven v ústavách jednotlivých států a fungoval obdobně jako ve Velké Británii. Rozdíl mezi úpravou Velké Británie a amerických států, respektive mezi úpravami států navzájem, spočíval v tom, jaká instituce o impeachmentu rozhodne. V některých státech rozhodovaly soudy (Maryland a Virginia), v některých zvláštní soudní orgány (Jižní Karolína) a v některých horní komora legislativního orgánu daného státu²⁰.

Fungování impeachmentu v jednotlivých státech mělo vliv také v době vytváření federalistické ústavy. Ačkoliv se může zdát, že zkušenost s užíváním daného institutu musela být při přípravě ústavy pouze výhodou, opak byl pravdou. V souvislosti s rozdílnou právní úpravou v jednotlivých státech se objevily štěpné linie i v debatě o ústavním ukotvení impeachmentu. V průběhu kongresu, jenž měl ústavní otázku řešit, vykrytalizovaly 3 hlavní názorové spory – 1) má být takový institut vůbec součástí ústavy, 2) kdo by o něm měl rozhodovat a 3) jaká jednání by měl postihovat.

V rámci prvního sporu proti sobě stály dvě teze. Tou první byl názor, že zařazením impeachmentu do textu ústavy dojde k narušení dělby moci. Jinými slovy, problém spočíval v převaze legislativní složky moci nad složkou exekutivní. Proti této tezi však vyvstal disentující názor. Ten naopak tvrdil, že exekutiva by kontrolována být měla – „[d]obrý úředník se nemusí bát. Špatný by se jich (zástupců legislativní moci, pozn. autora) bát měl.“²¹. S tímto sporem souvisela i debata, zda by mělo být možné, aby byl impeachmentem postihnut také prezident. Zastánci nepostihování prezidenta se obávali, že v případě jeho postihu by se prezident snažil zalíbit Kongresu, čímž by se mezi ním a Kongresem vytvořilo možná až moc vřelé pouto. Druhá skupina zastávala citovaný názor týkající se „dobrého úředníka“²². Jak je již zmíněno výše, ačkoliv byl impeachment zakotven v ústavách jednotlivých států, instituce, které jej řešily, se

---

¹⁹ Toto období rovněž lemují významné roky historie Spojených států amerických. V roce 1776 byla sepsána Deklarace nezávislosti a v roce 1787 byla vytvořena federalistická Ústava.

²⁰ WOLVERTON, J. History of Impeachment. *The New American*. 6. 8. 2018, s. 37.

²¹ U. S. House of Representatives. *Impeachment* [online]. [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <https://history.house.gov/Institution/Origins-Development/Impeachment/>.

²² MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 30.

stát od státu lišily. Při tvorbě ústavy vycházeli zástupci jednotlivých států z britského modelu procesu impeachmentu (dolní komora návrh, horní komora řízení), avšak americký model byl nakonec oproti britskému částečně modifikován. V rámci prezidentského impeachmentu připadla role žalobce dolní komoře s tím, že v čele horní komory stanul předseda Nejvyššího soudu. Stejně jako v otázce rozhodování o impeachmentu, také v posledním sporném bodu se nechali zástupci států inspirovat Velkou Británií. Při debatě o tom, jaká jednání by měla být impeachmentem postihnuta, zpočátku panovala shoda na 2 konkrétních jednáních – velezradě a úplatkářství. Stále však zůstávalo mnoho skutků, které měly být dle názorů různých debatujících rovněž postihovány. Strany debaty nakonec dospěly k názoru, že nejvýstižnějším termínem, jenž by pod sebe takové skutky subsumoval, je slovní spojení „další závažné zločiny a přečiny“. Tento termín tedy doplnil už předem odsouhlasenou velezradu a úplatkářství²³.

Poskytnout definici samotného pojmu impeachment není vůbec jednoduchý úkol. Co se legální definice týká, je možné říci, že v podstatě neexistuje. Jednotlivé právní úpravy států tento pojem sice většinou znají, ale nedefinují jej. Proto je nutné hledat definici na úrovni teorie. Tento úkol však ztěžuje jejich množství, rozdílná kvalita a obecnost/konkrétnost. Pro účely této práce jsem vybral definici z webových stránek „Oxford Constitutional Law“, jelikož je dle mého názoru vzhledem ke své obsáhlosti a dobré pochopitelnosti nejvhodnější. Pojmem impeachment se tedy rozumí „formální proces zastřešený určitým veřejným orgánem (nejčastěji legislativou), který prostřednictvím řízení určuje, zda musí být veřejný představitel – obvykle ne nezbytně vysoce postavený a s fixním funkčním obdobím nebo pod ochranou zákona – buď zbaven funkce, nebo odpovědný (za konkrétní skutek, pozn. autora) jiným způsobem.“²⁴.

Z této definice je dobré vytknout pár informací²⁵, které bývají nejenom laickou veřejností často přehlíženy či nereflktovány. Tou nejzásadnější je rozhodně fakt, že impeachment směřuje proti veřejným představitelům, kteří nemusí být nutně vysoce postavení. Když se řekne impeachment, většina lidí si představí impeachment prezidentský. Vzhledem k tomu, že prezident je čelní představitel země a impeachment týkající se jeho osoby bývá velmi medializován,

---

²³ U. S. House of Representatives. *Impeachment* [online]. [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <https://history.house.gov/Institution/Origins-Development/Impeachment/>.

²⁴ GROTE, R., F. LACHENMANN a R. WOLFRUM. *Impeachment* [online]. Oxford Constitutional Law, 2016 [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <http://oxcon.ouplaw.com/view/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e311>.

²⁵ Případně k definici přidat informace další.

je tato představa logická. Pravdou ovšem je, že impeachment může být (a bývá) veden i proti jiným veřejným představitelům (prezidentský impeachment je tou nejméně častou variantou). Například ve Spojených státech amerických je impeachment nejčastěji veden proti federálním soudcům.²⁶ Co se doplňujících informací týká, je nutné podotknout, že slovo impeachment je výrazem mnohoznačným. Označuje tedy nejenom celý proces (ve smyslu řízení o zbavení funkce dotčeného subjektu), ale rovněž samotnou žalobu. V jednom z těchto významů se může daný pojem objevit i v samotném textu, přičemž předpokládám, že pokud k takové situaci nastane, bude z kontextu jasné, o jaký význam se v onom místě jedná.²⁷

Závěrem této kapitoly považuji za dobré zmínit, že institut impeachmentu bývá silně determinován konkrétním systémem vlády, politickým prostředím a dalšími specifickými faktory jednotlivých států. Proto by bylo bezpředmětné (a zároveň v podstatě nemožné) poskytovat další obecné informace o jeho fungování, osobách, na něž může dopadat, institucích, jež jej provádí atd. Konkrétní informace o fungování tohoto institutu budou tedy uvedeny v následujících kapitolách u každého analyzovaného státu zvlášť.

---

²⁶ U. S. Government. Impeachment. *United States Government Printing Office*. s. 533.

²⁷ GROTE, R., F. LACHENMANN a R. WOLFRUM. *Impeachment* [online]. Oxford Constitutional Law, 2016 [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <http://oxcon.ouplaw.com/view/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e311>.

2. Právní úprava jednotlivých zemí ve světle příkladů z praxe

V této kapitole diplomové práce se zaměřím na institut impeachmentu v jednotlivých státech. Jak jsem obecně předeslal již v úvodu, v každém analyzovaném státu impeachment představím a zároveň ukáži faktické použití institutu na konkrétním příkladu (či příkladech²⁸) z praxe. Konkrétní struktura postupu se bude sestávat z krátké prezentace historického vývoje konkrétního státu s důrazem na vývoj ústavní. Dále popíši, v jakých právních dokumentech je institut impeachmentu ukotven a jaký je procesní postup v případě řízení o něm. Nakonec se pokusím zjištěné teoretické informace aplikovat na daný příklad z praxe²⁹, čímž odhalím, jak se dotčená praxe od teorie liší (a jestli vůbec). Budu analyzovat celkem čtyři státy rozdělené do dvou skupin po dvou státech. První skupinu budou tvořit Spojené státy americké a Brazílie. Druhou skupinu zase Jihoafrická republika a Litva.

2.1. Spojené státy americké

Prvním z analyzovaných států budou Spojené státy americké. Bezesporu se jedná o jednu z nejvýznamnějších zemí posledních 100 let, a to nejenom z pohledu historie či mezinárodních vztahů, ale také z pohledu impeachmentu. V souvislosti s mocenským postavením Spojených států je každý (zejména prezidentský) impeachment monitorován do nejmenšího detailu. Díky tomu je možné představit institut impeachmentu jak v teorii, tak v různých praktických variantách. Vzhledem k tomu, že historický kontext užití impeachmentu byl v případě Spojených států představen již v předchozí kapitole, dovolím si začít přímo s právním zakotvením daného institutu.

---

²⁸ Počet příkladů z praxe bude záležet zejména na podmínkách daného státu (kolik případů impeachmentu je v dané zemi možné nalézt) a zároveň na situační důležitosti (například situace, kdy více popsanych případů povede k lepšímu osvětlení užití impeachmentu).

²⁹ Není vyloučeno, že případy z praxe budou promítnuty i v jiných dílčích podkapitolách.

2.1.1. Právní ukotvení impeachmentu

Institut impeachmentu je obsažen v prvních dvou člancích poměrně stručně³⁰ Ústavy Spojených států amerických. První zmínku lze nalézt v článku I oddílu 2 pododdílu 5. Ústava zde mimo jiné stanoví, že sněmovna reprezentantů má „výlučnou pravomoc impeachmentu.“³¹ Tato teze není dále rozvedena, takže význam daného ustanovení je nutné interpretovat v závislosti na dalších ustanoveních týkajících se impeachmentu. Druhá zmínka je obsažena v oddílu 3 pododdílu 6 stejného článku. Zde Ústava říká, že „Senát má výlučnou pravomoc rozhodovat ve všech impeachmentech. Za tímto účelem musí senátoři složit přísahu nebo slib. Pokud je vedeno řízení proti prezidentu Spojených států amerických, v čele (Senátu, pozn. autora) stojí předseda nejvyššího soudu: A nikdo nemůže být uznán vinným bez souhlasu dvou třetin přítomných senátorů.“³². Vyjma kvora nutného pro uznání viny slouží dotčené ustanovení i jako interpretační pomůcka vůči ustanovení předchozímu. Vzhledem k tomu, že Senát má výlučné postavení v rámci řízení, vystupuje Sněmovna reprezentantů jako orgán iniciační. Návrhy tedy vychází výlučně z dolní komory Kongresu.

Třetí zmínku o impeachmentu skýtá hned následující pododdíl s pořadovým číslem 7, který se týká samotného aktu aplikace práva (jakožto výsledku celého procesu) a řízení, jež po impeachmentu následují. Doslova stanoví, že „[r]ozsudek se v případech impeachmentu vztahuje pouze na zbavení funkce a nemožnost držet či využívat jakoukoliv veřejnou, čestnou či placenou funkci ve službách Spojených států amerických, avšak vinná osoba nadále podléhá obžalobě, trestnímu řízení, rozsudku a trestu podle práva.“³³. Poslední signifikantní ustanovení věnující se výhradně impeachmentu je možné nalézt v článku 2 oddílu 4. Ústava Spojených států zde obecně vytýká osoby, na něž se impeachment vztahuje, a zároveň skutky, za které jej lze provést. Dotčené ustanovení tedy říká, že „[p]rezident, vice prezident a všichni civilní úředníci Spojených států amerických mohou být zbaveni funkce na základě usvědčení

---

³⁰ Ústava má všehovšudy 7 článků.

³¹ The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.

³² The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.

³³ The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.

z velezrady, úplatkářství nebo dalších závažných zločinů a přečinů.³⁴ Otázkou však zůstává, kdo spadá do kategorie „všech civilních úředníků“ a jaké skutky lze považovat za „další závažné zločiny a přečiny“.

Vzhledem k výše zmíněné stručnosti ústavy je nutné daná slovní spojení rozvést pomocí jiných pramenů, přičemž v podmínkách Spojených států amerických tím pramenem bude nejčastěji samotná praxe. Co se „všech úředníků“ týká, obecně přijímaná teze stanovuje, že se pod tuto kategorii řadí všichni, „kdo byli do funkce jmenováni federální vládou.“³⁵³⁶ Je tedy naprosto irelevantní, v rámci jaké složky moci daná osoba působí nebo jaké je její postavení. Ačkoliv je definice dost široká na to, aby se pod ni dali podřadit všichni úředníci, existují z ní výjimky. Tou první jsou úředníci vojenští, jejichž odpovědnost se řídí podle speciálního předpisu. Druhou a svým způsobem speciální výjimku pak představují senátoři. Speciální je ve dvou věcech: 1) senátora nelze podřadit pod výše zmíněnou definici (není do úřadu jmenován), 2) důvodem, proč vůči senátoru nelze zahájit proces impeachmentu, je Senát samotný³⁷. Tohle pravidlo totiž vychází už z konce 18. století. V roce 1797 se Sněmovna reprezentantů rozhodla zahájit proces impeachmentu proti tehdejšímu senátorovi Williamu Blountovi. Celý proces se dostal až do Senátu, který však shledal, že nemá pravomoc v daném procesu pokračovat a věc smetl ze stolu. V definování kategorie „všech úředníků“ se snažila vypomoci i soudní větev. Prostředkem pomoci se stal judikát ve věci *Buckley v. Valeo*, kdy soud došel k názoru, že úředníkem je osoba, která „ve vztahu k zákonům Spojených států amerických vykonává určitou významnou pravomoc.“³⁸ Ačkoliv se samotné slovní spojení „významná pravomoc“ zdá být rovněž velmi obecné a neurčité, jeho význam do jisté míry vyplývá z případů, ve kterých již impeachment proběhl. Sněmovna reprezentantů žalovala celkem 19

---

³⁴ The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.

³⁵ U. S. Government. Impeachment. *United States Government Printing Office*. s. 532.

³⁶ Federální vládou není myšlen kabinet prezidenta, ale systém vlády s konkrétními rysy – založen v ústavě, trojí dělení moci atd. (Oxford Learner's Dictionaries. *federal government* [online]. [cit. 8. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/federal-government>, 8. 2. 2019).

³⁷ U. S. Government. Impeachment. *United States Government Printing Office*. s. 532–533.

³⁸ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, s. 3, 5.

lidí – 15 federálních soudců, 2 prezidenty, 1 senátora a 1 člena kabinetu prezidenta³⁹.

Druhou ústavou nedefinovanou kategorií jsou „další závažné zločiny a přečiny“. Tato široká skupina skutků převzatá z britské praxe impeachmentu je poměrně oříšek, jelikož žádný pramen neposkytuje ani demonstrativní výčet jednání, která by šla pod tuto kategorii zařadit. Nutno však podotknout, že dotčená kategorie má v procesu impeachmentu velký význam. Ten do velké míry vyplývá z debaty, zda musí mít stíhaný skutek trestní povahu či nikoliv. V souvislosti s touto debatou se proti sobě ve Spojených státech vyprofilovaly 2 skupiny. Jedna zastávala názor, že trestní povahu mít musí. Druhá zastávala názor opačný. Praxe dala a dává za pravdu druhé skupině. Zde přichází ke slovu ona kategorie „dalších závažných zločinů a přečinů“, kterou je pro účely impeachmentu dle názoru Kongresu nutno chápat nikoliv ve smyslu trestněprávním⁴⁰. Tuto kategorii lze tedy definovat jako „jednání, která poškozují stát a fungování jeho institucí“⁴¹ (samozřejmě vyjma velezrady a úplatkářství, jež ústava uvádí jako samostatné skutky⁴²), přičemž taková jednání nemusí nutně zakládat trestní odpovědnost. Jeden příklad za všechny – impeachment soudce Johna Pickeringa z roku 1803. Soudce byl obviněn a uznán vinným (mimo jiné) za to, že se do soudní síně dostavil v silně podnapilém stavu⁴³. V návaznosti na výše uvedené by se dalo říci, že „další závažné zločiny a přečiny“ tvoří obsáhlou kategorii, pod kterou se dají podřadit všechna ostatní jednání, jež nelze podřadit pod velezradu a úplatkářství.

Kongres pro větší přehled rozlišuje 3 široké (obecné) skupiny jednání⁴⁴, jejichž naplnění zakládá možnost zahájit proces impeachmentu⁴⁵. Je důležité zmínit, že ačkoliv je tohle rozlišení užíváno, není závazné ani taxativní. Kongres rozlišuje:

„1) nezákonné rozšíření nebo zneužití moci vycházející z dané funkce;

---

³⁹ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, Summary.

⁴⁰ Tímto je myšlena zejména skutečnost, že by byl přečin méně závažným činem než zločin. Pro účely impeachmentu jsou oba pojmy postaveny na roveň.

⁴¹ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, s. 8.

⁴² Tyto skutky jsou navíc právní úpravou definovány - článek III. oddíl 3 pododdíl 1 Ústavy; sekce 18 paragraf 201 Sbírký zákonů Spojených států amerických (The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>; U. S. Code [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/355>).

⁴³ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, s. 9.

⁴⁴ Díky „široké“ definici lze pod jednotlivé skupiny podřadit většinu konkrétních jednání.

⁴⁵ Z výše uvedeného lze dovozovat, že se Kongres tímto krokem snaží shora uvedenou kategorii „dalších závažných zločinů a přečinů“ alespoň do jisté míry konkretizovat.

- 2) jednání neslučující se s výkonem nebo účelem funkce a
- 3) zneužití funkce pro nekalý účel nebo osobní zisk.⁴⁶

Příkladem k bodu číslo jedna budiž bývalý prezident Andrew Johnson. Ten byl obviněn z nezákonného rozšíření moci v souvislosti se zákonem, který jej omezoval v možnosti odvolávat členy svého kabinetu. Johnson tento zákon považoval za protiústavní a neřídil se jeho ustanoveními. Nakonec byl (o jeden hlas) uznán nevinným⁴⁷. Za příklad ke druhému bodu lze označit již zmíněného soudce Pickeringa a jeho opilst, případně jiného soudce, George Englishe, s nímž byl veden proces impeachmentu kvůli nadřizování. Třetí a poslední skupinu reprezentuje shodou náhod další soudce – James Peck. Ten byl v roce 1826 obviněn za to, že se mstil advokátovi, který veřejně kritizoval jeho rozhodnutí. Soudce Peck nechal daného advokáta za kritiku své osoby uvěznit⁴⁸.

Impeachment se v Ústavě Spojených států objevuje ještě na dalších místech, ale v těchto případech se již nejedná o ustanovení, která by řešila výhradně tento institut. Jde spíše o situace, kdy impeachment představuje výjimku z konkrétního pravidla. Příkladem budiž výjimka z udělování milostí prezidentem (článek 2 oddíl 2 pododdíl 1) nebo výjimka z porotního systému v rámci soudních řízení (článek 3 oddíl 2 pododdíl 3)⁴⁹.

Další prameny práva obsahující impeachment jsou ústavy jednotlivých amerických států. Výše byl popsán jejich vliv při tvorbě ústavy federální a zároveň jejich vzájemná rozdílnost. Tato rozdílnost přetrvala dodnes, a tak je možné setkat se jak s jinými skutky, za něž impeachment hrozí (například skutek „pochybení“ dle článku VIII Ústavy státu Massachusetts⁵⁰), s rozdílným složením orgánu rozhodujícím o impeachmentu (například obligatorní přítomnost soudců odvolacího soudu dle paragrafu 24 Ústavy státu New York⁵¹) atd. Normativní ustanovení v ústavách jednotlivých států, která se týkají impeachmentu, dopadají na osoby v daných předpisech označené. Typicky se bude jednat o státní úředníky, guvernéra, vice guvernéra atd. Netýkají se tedy federálních úředníků, jelikož na ně

---

⁴⁶ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, s. 11.

⁴⁷ U. S. Government. *Impeachment*. *United States Government Printing Office*, s. 536.

⁴⁸ U. S. Government. *Impeachment*. *United States Government Printing Office*, s. 537.

⁴⁹ The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.

⁵⁰ Massachusetts Constitution [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://malegislature.gov/Laws/Constitution>.

⁵¹ New York State Constitution [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.dos.ny.gov/info/constitution.htm>.

dopadá ústava federální. Zde je potřeba zmínit, že „nefederální“ proces impeachmentu probíhá ještě méně než federální⁵². Průzkum⁵³ z roku 2004 vypátral napříč jednotlivými státy celkem 74 úředníků, proti kterým byl impeachment veden, nebo jím bylo alespoň vyhrožováno. Největší počet případů se týkal soudců, přičemž šlo v součtu o 36 případů. Nejméně případů (10) dopadlo na kategorii „ostatních úředníků“, pod níž se dají podřadit například šerifové či zákonodárci. Zajímavý je zároveň počet guvernérů, vůči nimž byl impeachment zahájen. Celkem se jednalo o 15 osob, z nichž bylo 7 uznáno vinnými. Poslední úspěšný impeachment, vedený proti guvernérovi státu Arizona Evanu Mechamovi, se datuje do roku 1988^{54,55}.

Co se procesní stránky impeachmentu týká, ve Spojených státech neexistuje žádný právní předpis, který by ji kodifikoval. Ústava sice poskytuje obecný rámec celého institutu, ale nijak dál jej nerozvádí. Z toho vyplývá, že celá procesní stránka impeachmentu je do velké míry založena na případech, které již byly řešeny v minulosti⁵⁶ (což není vzhledem k faktu, že se jedná o precedenty ovládaný anglosaský právní systém, žádným překvapením). Z každého pravidla ovšem existují výjimky. V tomto případě ji představuje Senátem schválený dokument (v podstatě se jedná o interní předpis), který se věnuje procesu impeachmentu ve fázi řízení před Senátem⁵⁷. Mnoho důležitých informací a pravidel týkajících se jednotlivých kroků obsahuje zejména II. část daného dokumentu, která nese název „Rules of Procedure and Practice in the Senate when Sitting on Impeachment Trials“⁵⁸. Další výjimkou budiž sekce 28 kapitola 16 paragraf 355 Sbírký zákonů Spojených států amerických týkající se možnosti

---

⁵² Potvrzením této teze a zároveň určitou perličkou budiž stát Illinois. V celé jeho historii byl evidován pouze jeden případ impeachmentu, který byl ještě navíc neúspěšný. Zajímavý je fakt, že vzhledem k minimálnímu výskytu případů impeachmentu nemá ani jedna komora legislativního orgánu stálá pravidla, jakým způsobem řízení o impeachmentu vést (MILLER, D. *1970 Illinois Constitution* [online]. Illinois Legislative Research Unit, 2015, 4. ed., s. 40 [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www.ilga.gov/commission/lru/ilconstitution.pdf>).

⁵³ Jednalo se o neoficiální průzkum. Žádné oficiální statistiky, které by uváděly souhrnný počet případů impeachmentu, buď neexistují, nebo nejsou dohledatelné. Osobně bych se spíš přikláněl k variantě číslo 1.

⁵⁴ Poslední neúspěšný je pouze o 3 roky starší. V roce 1985 byl tehdejší guvernér Aljašky Bill Sheffield v návaznosti na nedostatečné důkazy Senátem zproštěn obvinění.

⁵⁵ REINHART, Ch. *Impeachment of State Officials* [online]. Old Research Report, 9. 3. 2004 [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.cga.ct.gov/2004/rpt/2004-R-0184.htm>.

⁵⁶ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 38.

⁵⁷ Subsidiárně se však může použít i pro sněmovní fázi celého procesu (U. S. Government. *Impeachment. United States Government Printing Office*, s. 541).

⁵⁸ RIDDICK, F. a R., DOVE. *Procedure and Guidelines for Impeachment Trials in the United States Senate* [online]. U. S. Government Printing Office, 1986 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CDOC-99sdoc33/pdf/CDOC-99sdoc33.pdf>.

iniciace procesu impeachmentu (ve smyslu poskytnutí podnětu Sněmovně reprezentantů) Soudcovskou konferencí⁵⁹⁶⁰.

2.1.2. Proces impeachmentu

Na úvod je potřeba zmínit, že se v této podkapitole zaměřím výhradně na proces impeachmentu na federální úrovni. Důvodem budiž větší „důležitost“ federálního impeachmentu a zároveň roztržičnost a četnost jednotlivých státních právních úprav.

Jak je zmíněno výše, v souvislosti s procesem impeachmentu je výlučnou iniciační institucí Sněmovna reprezentantů. Podněty týkající se jednání, jež může odůvodňovat zahájení celého procesu, však má možnost podat celá plejáda osob či institucí. Příkladem může být prezident, legislativní orgán konkrétního státu, soudcovská konference (typicky pokud se jedná o federálního soudce), občan a další subjekty. Celý proces impeachmentu lze samozřejmě zahájit z podnětu samotné Sněmovny reprezentantů⁶¹⁶². Po přijetí podnětu mohou nastat 2 situace: 1) věc může být předložena přímo sněmovnímu Soudnímu výboru (Judiciary Committee) nebo 2) věc je předložena jinému výboru, konkrétně se jedná o Výbor pro pravidla (Committee on Rules). Dá se říci, že pod první případ se dají podřadit situace, u nichž není o impeachmentu pochyb (splňují všechny základní podmínky). V druhém případě se jedná o situace opačné. Je ovšem nutné podotknout, že i v tomto případě je obvykle podnět následně předán Soudnímu výboru⁶³⁶⁴.

---

⁵⁹ U. S. Code [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/355>.

⁶⁰ Soudcovská konference představuje orgán, který zaštiťuje federální soudy Spojených států. Je složena z několika výborů, jejichž cílem je řešit nejrůznější problematiku vztahující se k soudům – například soudcovské platy a benefity, správu soudů atd. (United States Courts. *About the Judicial Conference* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/governance-judicial-conference/about-judicial-conference>).

⁶¹ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 39.

⁶² Typicky bývá zahajován na základě podnětu konkrétního člena Sněmovny (HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>).

⁶³ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.

⁶⁴ Role Výboru pro pravidla by měla spočívat ve schválení vyšetřování, které následně vede Soudní výbor (U. S. Government. *Impeachment. United States Government Printing Office*, s. 541). Zdroje už ovšem neuvádí, co by se stalo, pokud by ke schválení nedošlo (výjimečná situace). Lze předpokládat, že v takovém případě by se v procesu impeachmentu nepokračovalo.

Následnou fází je vyšetřování, které vede zpravidla Soudní výbor. Je však možné, aby jej vedl rovněž jiný orgán (například jiný vybraný výbor) nebo konkrétní podvýbor Soudního výboru⁶⁵. Nutno zmínit, že mohou nastat případy, kdy se k vyšetřování nepřikročí. Jedná se o situace, kdy samotný podnět poskytuje dostatečné informace k tomu, aby se v procesu pokročilo dále. Ačkoliv taková možnost existuje, jedná se spíše o výjimku z pravidla. Cílem samotného vyšetřování je toliko zjistit všechny podstatné informace o v podnětu popsaném jednání. Vyšetřující orgán může využít různé zdroje informací. Lze použít například rozhodnutí trestního soudu ve stejné věci, dále je možné požadovat nejrůznější relevantní dokumenty nebo provést výslech svědků. K věci se rovněž do dvou týdnů vyjádří právní zástupci obou dominantních politických stran⁶⁶. Vyšetřování může ve výsledku dospět ke dvěma závěrům. Vyšetřující orgán buď shledá, že dotčené jednání nenaplnuje potřebné znaky k tomu, aby mohl proces pokračovat (není dostatečně závažné, nelze podřadit pod žádný obecný typ „vadných“ jednání viz výše atd.), nebo nenajde dostatečné množství důkazů. V takovém případě své závěry zaznamená a informuje o nich sněmovnu reprezentantů. Pokud však nastane situace opačná a vyšetřující orgán zjistí, že v souvislosti s tvrzeným jednáním je nutné v procesu impeachmentu pokračovat, sepíše tzv. body žaloby (konkrétní body obvinění), které spolu se svým doporučením body přijmout zašle sněmovně reprezentantů⁶⁷. Nutno ještě zmínit, že vyšetřující orgán (stejně jako instituce zmíněné níže) o bodech žaloby hlasuje. K přijetí bodu stačí prostá většina hlasů⁶⁸⁶⁹.

Po přijetí bodů žaloby je pomyslný míč na straně hřiště Sněmovny reprezentantů. Sněmovna má širokou paletu možností, jak s návrhem bodů žaloby naložit. Nejtypičtější možností je hlasování o jednotlivých bodech žaloby, případně hlasování o návrhu jako celku. Je však důležité podotknout, že návrh vyšetřujícího orgánu není pro Sněmovnu reprezentantů závazný. To znamená, že

---

⁶⁵ COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, s. 18.

⁶⁶ Stranický systém Spojených států amerických je do velké míry tvořen zejména dvěma stranami – Demokratickou stranou a Republikánskou stranou.

⁶⁷ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 40–42.

⁶⁸ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.

⁶⁹ Například v případě impeachmentu prezidenta Clintona, kdy byly přijaty 4 body žaloby, se hlasovalo následovně: třikrát 21-16, jedenkrát 20-17 (The Washington Post. *Articles of Impeachment and Judiciary Committee Roll Call Votes* [online]. 19. 12. 1998 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupná na: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/impeachvote121198.htm>).

teoreticky mohou nastat situace, kdy sněmovna odhlasuje pokračování v procesu impeachmentu, i když se vyšetřující orgán vyslovil proti, a *vice versa*⁷⁰. V praxi se ovšem takové situace nestávají, jelikož Sněmovna reprezentantů návrh vyšetřujícího orgánu respektuje. Tím je zároveň dotčena (a do jisté míry vyloučena) teoretická možnost Sněmovny body žaloby rozšiřovat. K přijetí jednotlivých bodů žaloby, případně návrhu jako celku, je nutný souhlas nadpoloviční většiny všech přítomných⁷¹ členů Sněmovny⁷²⁷³ (nejméně 110 hlasů). Posledním krokem ve sněmovní fázi impeachmentu je jmenování tzv. manažerů. Tito manažeři jsou losováni ze členů Sněmovny reprezentantů, kteří s impeachmentem souhlasili, tak, aby byly zastoupeny obě dominantní politické strany. Úkolem manažerů je v řízení před Senátem zastávat roli státních zástupců⁷⁴.

Poslední fází procesu impeachmentu je řízení⁷⁵ před Senátem, z něž se fakticky stane soudní orgán. V rámci řízení proti prezidentu předsedá Senátu předseda Nejvyššího soudu, v ostatních případech se této role ujímá předseda Senátu⁷⁶. Osoba, jež Senátu v řízení předsedá, řízení rovněž řídí. To znamená, že dohlíží na řádný průběh řízení, rozhoduje, jaké důkazy budou moci být připuštěny, atd.⁷⁷. Stranami řízení jsou výše zmínění manažeři zastupující žalobu a žalovaná osoba, která bývá zastoupena advokátem. Role samotných senátorů je v průběhu řízení minimalizována na dotazy svědkům, které bývají v písemné formě předkládány předsedající osobě. Vzhledem k časové náročnosti řízení se obvykle nekoná před celým Senátem, ale „pouze“ před senátním výborem složeným ze 12 senátorů⁷⁸ (celý Senát je přítomen typicky v případech

---

⁷⁰ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.

⁷¹ Pro usnášeníschopnost Sněmovny je potřebná přítomnost nadpoloviční většiny všech, tzn. 218 členů (U. S. House of Representatives – Office of the Clerk. *Legislative FAQs* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <http://clerk.house.gov/legislative/legfaq.aspx>).

⁷² MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 42.

⁷³ Po přijetí konkrétních bodů žaloby nebo návrhu jako celku je osoba formálně žalována (anglicky „impeached“). Impeached tedy neznámá samotné zbavení úřadu, ale pouze žalování osoby a zakončení sněmovní fáze procesu impeachmentu (COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, Summary).

⁷⁴ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 42–43.

⁷⁵ To už se řídí výše zmíněnými pravidly vycházející ze Senátem přijatého dokumentu.

⁷⁶ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.

⁷⁷ V případě prezidentského impeachmentu je však tohle pravidlo modifikováno, jelikož Senát může rozhodnutí předsedy Nejvyššího soudu změnit (LICHTMAN, A. *The Case for Impeachment*. Sydney: HarperCollins Publishers, 2017).

⁷⁸ Senátní výbor v tomto slova smyslu není specializovaný orgán Senátu, ale pouhá „skupina“ senátorů, jež má za úkol být řízení přítomna.

prezidentského impeachmentu). Výbor si zaznamenává všechny relevantní informace vyplývající z řízení, které posléze prezentuje celému Senátu⁷⁹⁸⁰.

V přípravné fázi řízení je stanoveno datum konání jednání a vybrán senátní výbor (nebo celý Senát), který mu bude přítomen. Daný výbor se seznámí s body žaloby. Následně jsou předvoláni všichni svědci a žalovaný s tím, že by se měl v průběhu jednání k bodům žaloby vyjádřit. Samotné jednání začíná úvodní řečí manažerů, respektive obhájce žalované osoby. Manažeři uvedou zejména důvody, pro něž je vůči osobě veden impeachment. Následně začíná dokazování (prezentace důkazů, výpovědi svědků atd.). Žalovaný nemusí být jednání přítomen. V takovém případě se presumuje jeho tvrzení nevin. Pokud se však žalovaný jednání zúčastní, má právo se vyjádřit k bodům žaloby. Jakmile je dokončeno dokazování a předneseny závěrečné řeči, řízení se přesune před senátní plénum⁸¹.

Senátoři musí projít všechny podklady z jednání a na jejich základě se rozhodnout, zda žalovaného uznají vinným či nikoliv. Pokud shledají podklady nedostatečnými, mohou si předvolat a vyslechnout svědka, případně požádat o předložení důkazu. V momentu, kdy jsou podklady dostačující a senátoři vyslechli závěrečnou řeč jak manažerů, tak advokáta žalovaného, se společně odeberou k neveřejné debatě. V rámci debaty členové senátního výborů, kteří byli přítomni řízení, vyjádří své stanovisko a doporučí, jakým způsobem by měli ostatní rozhodnout. Následně probíhá hlasování o každém bodu žaloby zvlášť⁸². Pokud budou alespoň u jednoho bodu hlasovat pro uznání viny alespoň dvě třetiny přítomných⁸³ senátorů (nejméně 34 hlasů), žalovaný je uznán vinným a je automaticky zbaven své funkce. O dalších bodech žaloby už se pak hlasovat nemusí⁸⁴. Pokud však ani jeden z bodů žaloby nezíská potřebné dvě třetiny hlasů, žalovaný je okamžitě zbaven všech obvinění.

Závěrem je ještě dobré vyzdvihnout pár informací. Jak vyplývá již z výše uvedeného, proces impeachmentu není trestním řízením. Trestní řízení na něj

---

⁷⁹ V dnešní době se řízení před Senátem často nahrává, což může senátorům následně pomoci.

⁸⁰ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 46–49.

⁸¹ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>, U. S. Government. Impeachment. *United States Government Printing Office*, s. 544.

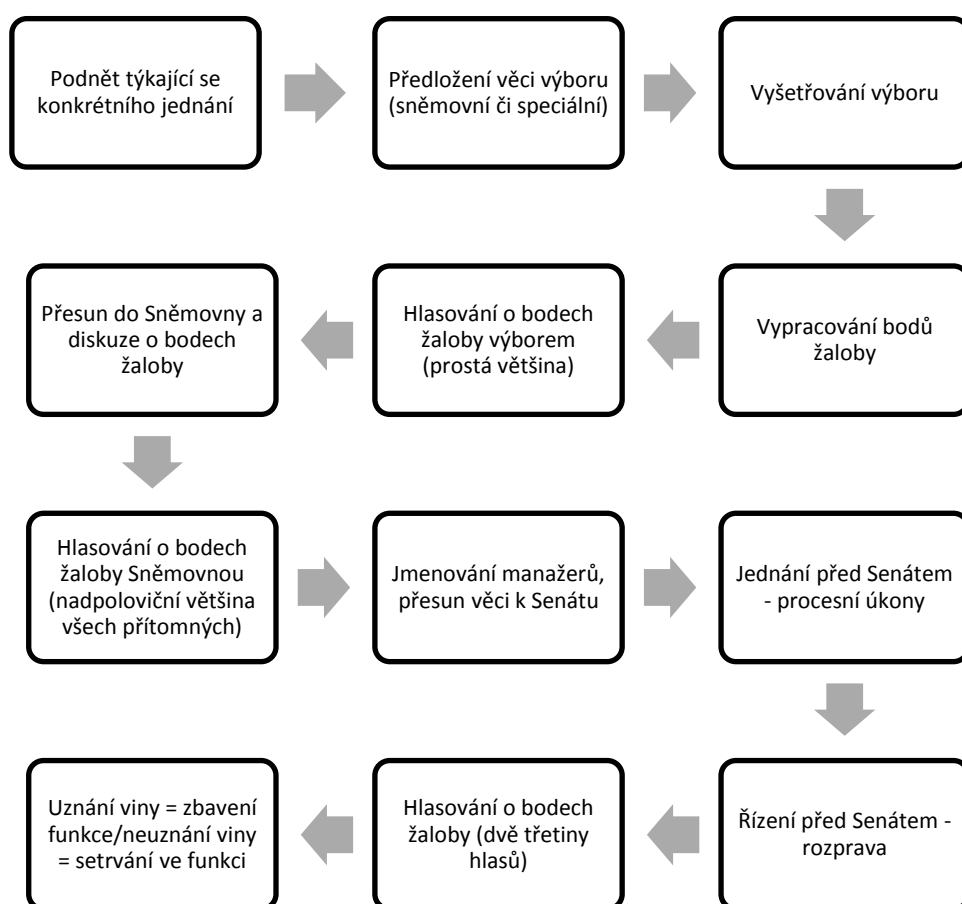
⁸² MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 49–50.

⁸³ Pro usnášeníschopnost Senátu je potřebná přítomnost nadpoloviční většiny všech, tzn. 51 senátorů (U. S. Senate. *Glossary Term/Quorum* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.senate.gov/reference/glossary_term/quorum.htm).

⁸⁴ HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.

může navazovat, případně mu předcházet, ale samotný impeachment jím není⁸⁵. Výše bylo rovněž zmíněno, že zbavení funkce nelze prominout. V souvislosti s tímto pravidlem však vyvstává otázka, zda proti němu existují nějaké opravné prostředky. Na tuto otázku odpověděl nejvyšší soud v roce 1993, kdy řešil případ federálního soudce Waltera Nixona. Nixon byl v roce 1989 uznán vinným za lhaní pod přísahou a zbaven úřadu. V uvedeném roce 1993 se jeho případ dostal k nejvyššímu soudu, který jej odmítl řešit. V odůvodnění uvedl, že Ústava svěřuje výlučnou pravomoc rozhodovat o impeachmentu Senátu, a proto si nemyslí, že by ve stejné věci neměl rozhodovat ještě nějaký jiný orgán⁸⁶.

Pro lepší orientaci přikládám vlastní zjednodušené schéma celého procesu:

⁸⁵ RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 136–137.

⁸⁶ MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, s. 52–53.

2.1.3. Příklad z praxe

Pro tuto podkapitolu jsem jako příklad z praxe vybral „nejaktuálnější“ (co se Spojených států týká) a pro mnoho lidí také nejznámější případ impeachmentu vůbec – případ Billa Clintona. Dlouho jsem uvažoval, zda do této kapitoly zařadit více příkladů prezidentských impeachmentů (například ještě impeachment vůči A. Jacksonovi), nebo k impeachmentu prezidentskému přidat ještě nějaký neprezidentský (nabízel se jakýkoliv případ impeachmentu federálního soudce). Nakonec jsem se však rozhodl, že zanalyzuji pouze případ Billa Clintona. Důvodem tohoto rozhodnutí byla jednak podobnost prezidentského a neprezidentského impeachmentu (liší se pouze v pár drobnostech), dále četnost informací, které se impeachmentem Billa Clintona zabývají, a v neposlední řadě jeho kontroverznost týkající se zejména důvodů impeachmentu. V popisovaném případě nejprve představím skutkové okolnosti celé kauzy, následně popíši řízení před oběma komorami Kongresu a na závěr nastíním spory či kontroverze, které proces vyvolal.

2.1.3.1. Bill Clinton

Skutkové okolnosti případu bývalého prezidenta Clintona jsou poměrně komplikované. V roce 1994 byla proti Clintonovi podána žaloba týkající se sexuálního obtěžování. Tohoto jednání se měl Clinton dopustit ještě v době, kdy byl guvernérem Arkansasu. Žalobu podala tvrzená oběť daného obtěžování, Paula Jonesová. Zatímco si tento případ žil vlastním životem, začaly se dít další věci. V červenci 1995 nastoupila do Bílého domu na stáž jistá Monica Lewinská⁸⁷. Po svém nástupu se s Clintonem rychle sblížila a jejich vztah se stal intimním. Jejich vzájemné náklonnosti si však začalo postupem času všimát více a více lidí z Clintonova okolí, a tak musela být Lewinská přesunuta na jiné pracoviště, konkrétně do Pentagonu. Lewinská byla po přesunu zklamaná a začala se s informacemi o svém „vřelém“ vztahu k prezidentovi svěřovat své kolegyni, Lindě Trippové. Lewinská ovšem nevěděla, že si Trippová některé jejich telefonní konverzace nahrává. Tyto nahrávky následně s cílem ukázat, že výše zmíněný incident s Paulou Jonesovou nebyl pouhou náhodou, předala právníkům Jonesové. Následně dané informace vypustila i do médií a situace začala velmi rychle eskalovat. Lewinská byla předvolána k výslechu v kauze Jonesové, přičemž

---

⁸⁷ Krátce po svém nástupu získala rovnou placenou pozici.

prezident jí nabádal, aby neříkala pravdu o jejich vztahu. Ta uposlechla a pravdu neřekla. Po tom, co jí však bylo oznámeno, že za křivou výpověď může skončit ve vězení, byla chťe nechťe nucena otočit. Podepsala tedy dohodu, jež jí garantovala imunitu, a vypovídala⁸⁸.

Samotný Clinton v případě vypovídal dvakrát⁸⁹. Při výpovědi před soudcem týkající se případu Jonesové popřel, že by měl s Lewinskou jakýkoliv sexuální vztah a zároveň podpořil její dřívější výpověď (to bylo ještě v situaci před její dohodou o imunitě). Po následném nálezů spermatu na šatech Lewinské a testech DNA, které potvrdily, že se jednalo o Clintonovo sperma, se však dostal do úzkých. Při své druhé výpovědi, tentokrát již před porotou, prezident uznal, že měl s Lewinskou určitý nevhodný vztah intimního rázu, avšak odmítl, že by se dle „jeho chápání daného termínu“ jednalo o vztah sexuální⁹⁰. Ještě je dobré zmínit, že vyšetřování v tomto případě vedl nezávislý advokát Kenneth Starr, který se s případem, jenž zahrnoval Clintona, nesetkal poprvé. V době výše popsaného skandálu vedl vyšetřování případu týkajícího se obchodů s nemovitostmi, v němž Bill Clinton rovněž figuroval⁹¹.

Po konci vyšetřování byla závěrečná zpráva předána Sněmovně reprezentantů. Věci se ujal Soudní výbor, který nejprve vyslechl právní zástupce obou hlavních politických stran. Zatímco advokát Republikánské strany vyslovil souhlas s vyšetřováním, advokát Demokratické strany tvrdil, že bylo vedeno neobjektivně. Zároveň vyzdvihl soukromou povahu celého případu. Soudní výbor následně začal své vlastní vyšetřování, které se v podstatě zúžilo na otázku, zda v tomto případě impeachment zahájit nebo ne. Samotný Výbor vyslyšel, nebo si vyžádal názory⁹² mnoha odborníků (profesorů, historiků atd.), kteří se ovšem rozdělili na 2 tábory. Odpůrci Clintonova impeachmentu se odvolávali na Ústavu,

---

⁸⁸ ZUNOVÁ, A. Den, kdy se rozhořel skandál Clinton – Lewinská (18. leden 1997). In: *Slavné dny* [online dokumentární cyklus]. Stream.cz, 18. 1. 2016 [nahlíženo 10. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.stream.cz/slavedny/10008827-den-kdy-se-rozhorel-skandal-clinton-lewinska-18-leden>; POSNER, R. *An Affair of the State: The Investigation, Impeachment and Trial of President Clinton*. Cambridge: Harvard University Press, 1999, s. 16 – 19, 28.

⁸⁹ V obou případech byl prezident pod přísahou.

⁹⁰ POSNER, R. *An Affair of the State: The Investigation, Impeachment and Trial of President Clinton*. Cambridge: Harvard University Press, 1999, s. 28; LOWELL BROWN, H. (2010). *High Crimes and Misdemeanors in Presidential Impeachment*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 95–96.

⁹¹ ZUNOVÁ, A. Den, kdy se rozhořel skandál Clinton – Lewinská (18. leden 1997). In: *Slavné dny* [online dokumentární cyklus]. Stream.cz, 18. 1. 2016 [nahlíženo 10. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.stream.cz/slavedny/10008827-den-kdy-se-rozhorel-skandal-clinton-lewinska-18-leden>.

⁹² Prezentované názory se týkaly mnoha témat od historie impeachmentu, přes vhodnost pro výkon dané funkce až po debatu o soukromém či veřejném chování.

příčemž například tvrdili, že k tomu, aby mohl být veden proces impeachmentu, je potřeba vadný výkon veřejné moci (jako je tomu u úplatkářství a velezrady). V tomto případě však veřejná moc nefigurovala. Naopak zastánci impeachmentu tvrdili, že Clintonovo nekalé chování ovlivnilo jeho „vhodnost“ pro výkon úřadu. Po konci vyšetřování navrhl Soudní výbor Sněmovně reprezentantů celkem 4 body žaloby. Dva body zahrnovaly křivou výpověď (jak výpověď před soudcem, tak před porotou), bod 3 se týkal obcházení zákona (když Clinton naváděl Lewinskou, aby při výpovědi lhala) a poslední bod reflektoval zneužití pravomoci (Clinton neodpověděl na písemné dotazy Soudního výboru Sněmovny). Sněmovna reprezentantů nakonec odhlasovala křivou výpověď před soudcem (bod 1) a obcházení zákona (bod 3)⁹³.

Následně se případ přesunul před Senát, jemuž v tomto případě předsedal William Rehnquist, tehdejší předseda Nejvyššího soudu⁹⁴. Ten předvolal Clintona, aby se vyjádřil k bodům žaloby. Clinton se vyjádřil písemně, přičemž všechny body popřel. Řízení následně začalo standardně úvodní řečí manažerů a pokračovalo ve stejném duchu jako vyšetřování před Soudním výborem. Jádrem sporu zůstávala otázka, zda chování Clintona odůvodňuje zbavení jej funkce prezidenta. Proběhlo dokazování (zejména formou video nahrávek výpovědí svědků, například Lewinské), vyjádření žalovaného i žalobce, otázky senátorů a další procesní úkony. Prezident nebyl řízení přítomen, zastupoval jej tedy šéf právních zástupců Bílého domu Ruff (právě on odpovídal senátorům na otázky). Po závěrečných řečech obou stran sporu se Senát odebral k debatě. V rámci debaty se řešily podobné otázky jako před soudním výborem, avšak senátoři brali v potaz i národní zájem, stabilitu země atd.⁹⁵

Při následném hlasování byly oba dva body žaloby zamítnuty. Pro uznání viny z křivého svědectví hlasovalo 45 ze 100 senátorů, pro uznání viny z obcházení zákona hlasovalo 50 ze 100 senátorů. Vzhledem k tomu, že se hlasování účastnili všichni senátoři, bylo pro uznání viny potřeba alespoň 67 hlasů. Clinton byl s okamžitou platností zbaven obvinění a pokračoval v úřadu.

---

⁹³ LOWELL BROWN, H. (2010). *High Crimes and Misdemeanors in Presidential Impeachment*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 97–101, 108.

⁹⁴ BAKER, P. a J. EILPERIN (2018). 'Clinton Impeached': How a president's peril dominated *The Washington Post's* front page 20 years ago [online]. The Washington Post, 19. 12. 2018 [cit. 10. 2. 2019]. Dostupná na: https://www.washingtonpost.com/history/2018/12/19/clinton-impeached-how-presidents-peril-dominated-washington-posts-front-page-years-ago/?utm_term=.17b3f3741a0c.

⁹⁵ LOWELL BROWN, H. (2010). *High Crimes and Misdemeanors in Presidential Impeachment*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 108–113.

I přes to, že od rozhodnutí v dotčeném případě letos uplyne už 20 let, impeachment prezidenta Clintona je stále kontroverzním tématem, které i nadále vzbuzuje velké emoce. Stejně jako v průběhu vyšetřování nebo v řízení před Senátem, jáblkem sváru je otázka jednání, kvůli němuž byl proti Clintonovi impeachment zahájen. Mnoho lidí zastává názor, že impeachment má být použit pouze v krajních případech. V podstatě by se mělo jednat o prostředek ultima ratio. Pokud však bude používán i v případech, jako byla ten Clintonův, zůstává otázkou, zda nebude svým způsobem „znehodnocen“. Na přetřes přišla též domněnka, jestli nebyl impeachment motivován spíše politicky, než samotnými skutkovými okolnostmi⁹⁶. Čistě matematicky vzato by rozložení sil jak ve Sněmovně reprezentantů, tak v Senátu této domněnce odpovídalo. Bill Clinton byl prezidentským kandidátem (a následně prezidentem) Demokratické strany. V roce 1998, kdy o impeachmentu rozhodovala Sněmovna, bylo rozložení sil v poměru 226 republikánů a 207 demokratů. O rok později při řízení před Senátem bylo senátní rozložení sil 54 ku 46 pro republikány. Vzhledem k výše uvedeným hlasovacím mechanismům je jasné, že při získání většiny křesel ve Sněmovně reprezentantů není vůbec složité impeachment odhlasovat. V Senátu, kde je kritérium počtu potřebných hlasů přísnější, by jedna strana musela mít velkou převahu, což se však v tomto případě nestalo⁹⁷.

Ze samotných hlasování však lze poznat⁹⁸, že ani jedna strana nehlasovala jednohlasně. To ovšem nic nemění na tom, že při současném mechanismu hlasování má dominantní strana v rukou velice silný mocenský prostředek.

---

⁹⁶ RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 160–161.

⁹⁷ U. S. House of Representatives. *Congress Profiles: 105th Congress (1997–1999)* [online]. [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://history.house.gov/Congressional-Overview/Profiles/105th/>; The Congress. *Members of the U. S. Congress* [online]. [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.congress.gov/members?q=%7B%22congress%22%3A%22106%22%7D>.

⁹⁸ Hlasování ve Sněmovně reprezentantů bylo pro odhlasované body žaloby následující: bod č. 1 (křivá výpověď) – 228 ku 206, bod č. 2 (obcházení zákona) – 221 ku 212 (The Washington Post. *Articles of Impeachment and Judiciary Committee Roll Call Votes* [online]. 19. 12. 1998 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupná na: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/impeachvote121198.htm>).

2.2. Brazilská federativní republika

Dějiny Brazílie jako samostatného státu se dají počítat od roku 1822, kdy se tato latinskoamerická země definitivně odpoutala od svého bývalého kolonizátora – Portugalska. S rozvojem Brazílie jako samostatného státu šel ruku v ruce rovněž rozvoj ústavní. Z pohledu impeachmentu byly pro Brazílii zásadní zejména 3 ústavy, jmenovitě Ústava z roku 1824, 1891 a 1988. První Ústava z roku 1824 byla ústavou Brazílie jakožto císařství. Dávala základ územnímu členění státu, organizaci moci jako takové a již výše zmíněnému impeachmentu. Ten se dle ústavy týkal státních ministrů. Pokud byla prokázána jejich odpovědnost za spáchání protiprávního činu, mohli být zbaveni úřadu. Nutno podotknout, že impeachment se nevztahoval na císaře⁹⁹, který stál fakticky nad zákonem. Orgánem, jemuž náleželo impeachment projednat, byl Senát¹⁰⁰.

V podobném duchu (minimálně z pohledu impeachmentu) se nesla i druhá důležitá Ústava. Její přijetí souviselo se změnou režimu, přičemž Brazílie přestala být císařstvím a stala se z ní republika. Ústava z roku 1891 byla inspirována Ústavou Spojených států amerických, což se projevilo hned v několika ohledech. Tím nejzásadnějším bylo zavedení prezidentského systému vlády, v jehož čele stála hlava moci výkonné – prezident – volená na 4 leté funkční období. Důležitým krokem se rovněž stal transfer moci z centra do jednotlivých států (dřívějších provincií). Z Brazílie se tak stala federativní republika¹⁰¹.

Posledním zásadním bodem ústavního vývoje Brazílie bylo přijetí Ústavy z roku 1988. Ta se stala jedním ze symbolů konce chaotického období brazilských dějin, které započalo již ve 30. letech 20. století a s malými přestávkami se táhlo až do přelomu 80. a 90. let. Jedním z jejích klíčových přínosů bylo omezení moci prezidenta, a to i prostřednictvím impeachmentu. Ústava se tak stala jedním ze základních pramenů úpravy tohoto institutu¹⁰².

---

⁹⁹ FAUSTO, B. a S., FAUSTO. *A Concise History of Brazil*. New York: Cambridge University Press, 2014, 2. ed.; RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 140.

¹⁰⁰ ROSENN, K. (2009). *Separation of Powers in Brazil* [online]. University of Miami School of Law Institutional Repository, 2009, s. 841 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1171&context=fac_articles

¹⁰¹ FAUSTO, B. a S., FAUSTO. *A Concise History of Brazil*. New York: Cambridge University Press, 2014, 2. ed.; RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 140.

¹⁰² BBC. *Brazil profile – Timeline* [online]. 3. 1. 2019 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-19359111>; RATTINGER, A. The Impeachment

2.2.1. Právní ukotvení impeachmentu

Institut impeachmentu je v brazilském právním řádu ukotven na více místech, konkrétně na dvou. První a zásadním pramenem úpravy institutu je již výše zmíněná Ústava z roku 1988. Druhým pramenem představuje zákon číslo 1079 z roku 1950. Impeachment se však objevuje ještě v dalších právních dokumentech. Jedná se o interní předpisy obou komor národního kongresu (parlamentu)¹⁰³.

Na rozdíl od stručné Ústavy Spojených států amerických, brazilská Ústava z roku 1988 obsahuje 250¹⁰⁴ článků, které upravují všechno od základních práv až po sociální řád (životní prostředí, věda, rodina atd.). Zmínka o impeachmentu je možné v brazilské ústavě najít poměrně dost, pro účely této práce a z hlediska významu funkcí, na něž dopadají, jsou však zásadní zejména ustanovení 4 článků (pokusím se však alespoň v krátkosti zmínit i ostatní). První významná zmínka je obsažena ve článku 51 odstavci 1. Ústava svěřuje Poslanecké sněmovně výlučnou pravomoc „dvěma třetinami hlasů svých členů zahájit stíhání prezidenta a vice prezidenta republiky a ministrů federální vlády“¹⁰⁵. Z dikce ustanovení jasně vyplývá, že jediným orgánem, jenž může výše zmíněné subjekty obvinít, je Poslanecká sněmovna. Druhý významný článek ten první přímo následuje, jedná se tedy o článek 52. Zásadní jsou zejména první 2 odstavce tohoto ustanovení. První z nich svěřuje Senátu výlučnou pravomoc „soudit prezidenta a vice prezidenta republiky za skutky, za něž mohou být zbaveni funkce, stejně jako ministři federální vlády a velitele námořnictva, armády a letectva za zločiny stejné povahy, které se pojí k daným osobám“¹⁰⁶. Druhý odstavec tuto pravomoc rozšiřuje ještě na další subjekty, mezi něž lze řadit například soudce Nejvyššího soudu, členy Národní rady spravedlnosti nebo nejvyššího státního zástupce.

Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 140.

¹⁰³ BUCHANAN, K. *FALQS: Impeachment Process in Brazil* [online]. Library of Congress, 25. 5. 2016 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://blogs.loc.gov/law/2016/05/falqs-impeachment-process-in-brazil/>.

¹⁰⁴ Do tohoto čísla ještě nejsou započítány dodatky a dalších 97 článků ze zákona o přechodných ústavních ustanoveních z roku 1988, který bývá k ústavě přikládán.

¹⁰⁵ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution;> https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

¹⁰⁶ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution;> https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

Důležitý je rovněž samostatně stojící odstavec, jenž se však také váže k článku 52. Ten stanoví, že „předseda Nejvyššího soudu předsedá řízením se subjekty vyjmenovanými v odstavci I a II, přičemž k uznání viny jsou potřeba dvě třetiny hlasů Senátu, vinná osoba ztrácí funkci a přichází o možnost vykonávat jakoukoliv veřejnou funkci po dobu 8 let, rozhodnutím o zbavení funkce zároveň není dotčena možnost vést s danou osobou další řízení“¹⁰⁷.

Co se výše uvedených dvou třetin hlasů týká, Ústava ve svém článku 47 stanoví, že ke schválení rozhodnutí komor je potřeba prostá většina hlasů, pokud je přítomná absolutní většina členů. To však platí pouze v případě, že další ustanovení nestanoví něco jiného, což se zrovna impeachmentu týká. V procesní fázi odehrávající se před Poslaneckou sněmovnou se dle výše zmíněného článku 51 Ústavy a dikce ustanovení článku 218 odstavce 9 vnitřního předpisu Poslanecké sněmovny bude jednat o dvou třetinovou většinu všech členů¹⁰⁸. V případě Senátu je situace složitější. Ústava používá termín „dvě třetiny hlasů Senátu“, nikoliv dvě třetiny hlasů členů Senátu, jako je tomu v případě Poslanecké sněmovny¹⁰⁹. Situaci tedy objasňuje jednak ustanovení článku 378 interního předpisu Senátu, které obdobně jako interní předpis Sněmovny říká, že v rámci případů spadajících pod článek 52 odstavec 1 ústavy jsou pro uznání viny potřebné „dvě třetiny hlasů členů Senátu“¹¹⁰, ale také ustanovení samostatného odstavce článku 80 zákona číslo 1079, jež říká to samé, týká se i řízení proti soudcům Nejvyššího soudu a nejvyššímu státnímu zástupci (tj. některých ze subjektů odstavce 2 článku 52 Ústavy) a interní předpis vůči němu působí subsidiárně¹¹². Ačkoliv se může zdát, že problém je tím vyřešen, opak je pravdou. Článek 80 totiž spadá do obecných ustanovení a fakticky se rozchází se zněním

---

¹⁰⁷ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>; https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

¹⁰⁸ Další pomůckou může být faktická absence explicitního stanovení, že se jedná o dvě třetiny přítomných.

¹⁰⁹ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>; https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf; Regimento Interno da Câmara dos Deputados, Resolução no 17, DE 1989.

¹¹⁰ Regimento Interno do Senado Federal, Resolução no 93, DE 1970 [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www25.senado.leg.br/documents/12427/45868/RISFCompilado.pdf/cd5769c8-46c5-4c8a-9af7-99be436b89c4>.

¹¹¹ Zde je ještě dobré podotknout, že vzhledem k důležitosti řízení vůči prezidentu a federálním ministrům je do velké míry pravděpodobné, že stejně budou přítomni všichni poslanci/senátoři, nebo alespoň jejich valná většina.

¹¹² Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

článku 68, které v řízení týkajícím se soudců Nejvyššího soudu a nejvyššího státního zástupce požaduje „alespoň dvě třetiny hlasů přítomných senátorů“¹¹³. Nejedná se však o izolované ustanovení, jelikož přítomnost „zákonného“ počtu senátorů vyžadují i ustanovení článku 61 a 63 (týkají se stejného řízení). Vzhledem k nedohledatelnosti případu impeachmentu vedeného vůči výše zmíněným subjektům bude v rámci zjišťování kvora potřebného k vedení řízení nutné se držet obecných ústavních ustanovení článku 47. To znamená, že oním „zákonným“ počtem senátorů by měla být absolutní většina všech (tj. 41 senátorů)¹¹⁴.

Důvodem popisu celého tohoto „myšlenkového“ procesu bylo nastínit složitost brazilské právní úpravy impeachmentu. Ačkoliv se dedukcí došlo ke zjištění potřebného počtu hlasů v případě určitých osob, stále existují subjekty, u kterých je taková kворum spekulativní. Jako příklad lze uvést zbývající osoby odstavce 2, kterými jsou mimo jiné členové Národní rady spravedlnosti. S nimi úprava zákona číslo 1079 ani po novelizacích nepočítá. V daném případě by se znovu muselo postupovat podle Ústavy a jiných ustanovení interních předpisů (jmenovitě článek 288 interního předpisu Senátu). Ačkoliv se tedy může zdát, že psaný právní předpis je „výhra“ a „jistota“, Brazílie dokazuje, že tomu tak ne vždy musí být¹¹⁵.

Poslední zásadní články představují ty s pořadovým číslem 85 a 86 týkající se prezidenta republiky. První z nich říká, že „[j]ednání prezidenta republiky směřující proti ústavě představují skutky, za něž je možné vést řízení o impeachmentu, zejména jde o jednání proti:

- I. existenci Unie;
- II. svobodnému výkonu moci svěřené legislativě, soudnictví, veřejné žalobě a výkonu ústavní moci svěřené jednotkám federace;
- III. výkonu politických, osobních a sociálních práv;
- IV. vnitřní bezpečnosti země;
- V. poctivosti v administrativě;

---

¹¹³ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

¹¹⁴ Senát se skládá z celkem 81 členů (Câmara dos Deputados. *The Federal Senate* [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www2.camara.leg.br/english/the-federal-senate>).

¹¹⁵ Regimento Interno do Senado Federal, Resolução no 93, DE 1970 [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www25.senado.leg.br/documents/12427/45868/RISFCompilado.pdf/cd5769c8-46c5-4c8a-9af7-99be436b89c4>; Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

- VI. rozpočtovému právu;
- VII. dodržování zákonů a rozhodnutí soudu.¹¹⁶

Specifikaci těchto skutků Ústava neřeší, jelikož ji ustanovení samostatného odstavce článku 85 společně s úpravou procesních otázek přenechává zvláštnímu právnímu předpisu. Jednotlivé odstavce článku 86 řeší zejména prezidentovu suspendaci. Ta začíná v momentu, kdy Senát nařídí jednání o impeachmentu. Suspendace automaticky končí po 180 dnech (v případě, že se v řízení do té doby nerozhodlo)¹¹⁷.

Jak již bylo zmíněno, Ústava se v souvislosti s impeachmentem neomezuje pouze na články představené výše, ale nabízí celou řadu ustanovení, která se impeachmentu určitým způsobem dotýkají. Důležité je ovšem zmínit, že ona další ustanovení se věnují zejména příslušnosti soudů v konkrétních řízeních¹¹⁸. Vzhledem k tomu, že soudní systém Brazílie představuje složitý komplex institucí a vztahů, pro lepší pochopení následujícího textu přikládám obrázek¹¹⁹ jeho struktury:

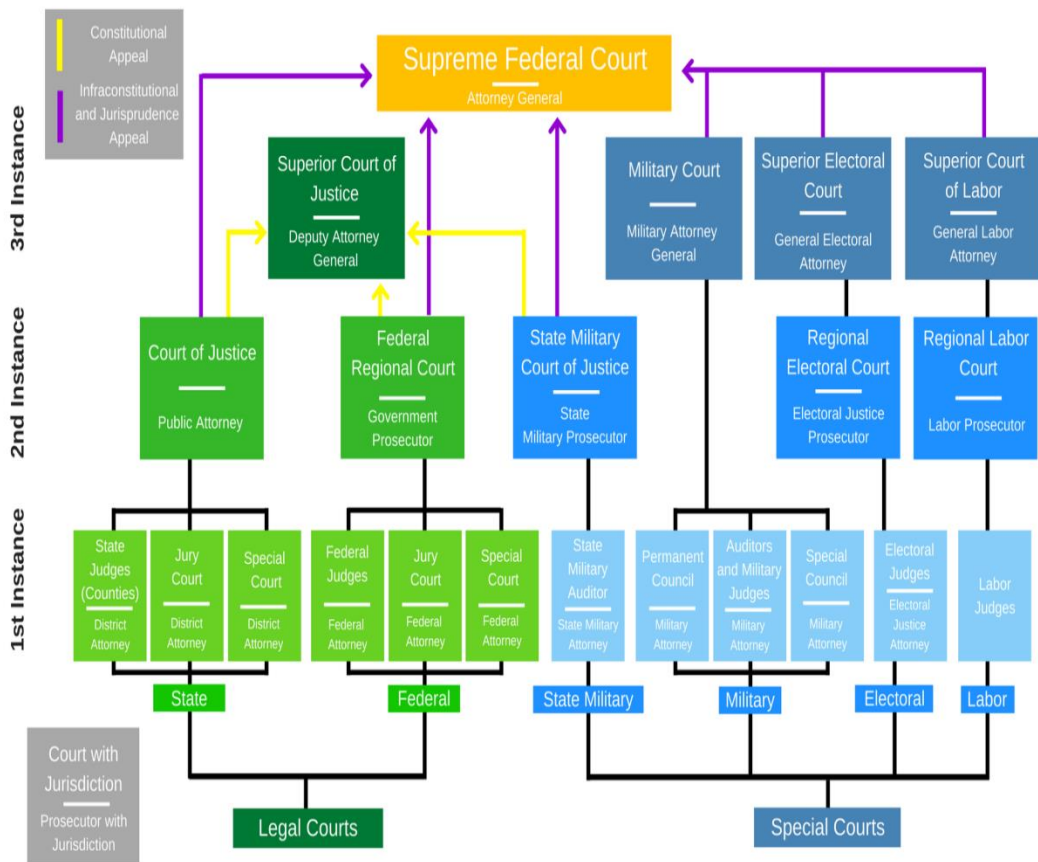
---

¹¹⁶ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>;
https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

¹¹⁷ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>;
https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

¹¹⁸ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>;
https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

¹¹⁹ Wilson Center. *The Brazilian Judiciary System* [online]. 6. 7. 2017 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-brazilian-judicial-system>

Série ustanovení o příslušnosti začíná článkem 96 odstavcem 3. Ten svěřuje soudům pravomoc rozhodovat o státních a federálních soudcích a o zástupcích veřejné žaloby mimo jiné v případech, kdy spáchají čin, za něj je možné vést proces impeachmentu. Jedinou výjimku v tomto případě představují soudy volební, které si řeší otázky impeachmentu samy¹²⁰. V následujících ustanoveních Ústava tuto obecnou tezi konkretizuje. Článek 102 se týká Nejvyššího soudu, pod jehož jurisdikci spadají v otázce impeachmentu v první instanci zejména členové Vrchního soudu, Účetního soudu unie a vedoucí stálých diplomatických misí. Dále dopadá na subjekty dle článku 52 odstavce 1 vyjma prezidenta a vice prezidenta, ale pouze v případě, pokud na ně nedopadne ustanovení onoho článku 52. Následující články (105 a 108) se pak již striktně drží hierarchie soudní soustavy. To znamená, že pod Vrchní soud (článek 105)

¹²⁰ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>; https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.

spadají v otázce impeachmentu v první instanci zejména soudy nižší instance (2. instance – Soudní dvůr, Federální regionální soud, Regionální volební soud a Regionální soud práce), federální účetní soudy a zástupci veřejné žaloby, kteří u daných soudů působí. Obdobně lze postupovat v případě Federálního regionálního soudu (článek 108), do jehož jurisdikce spadají v první instanci všichni federální soudci (soudy 1. instance hierarchicky podřízené), stejně jako prvoinstanční soudy vojenské, pracovní a zástupci veřejné žaloby působící u daných soudů. Jedinou výjimku znovu představují soudy volební¹²¹. Zajímavé je si všimnout faktu, že ačkoliv dle článku 96 řeší volební soudy věci impeachmentu samy, článek 105 tohle pravidlo nabourává. Problém zároveň spočívá v tom, že ústava nestanovuje, kdo řeší dané případy ve druhé instanci, jak se ke druhé instanci dostat atd.

Zde bych se ještě rád zmínil o jednotlivých brazilských státech. Federální Ústava jim v článku 25 umožňuje vytvořit si ústavu vlastní, samozřejmě v mezích toho, co je jim federální Ústavou dovoleno. Já se však v rámci této kapitoly impeachmentem na státní úrovni zabývat nebudu. Hlavní důvod představuje fakt, že proces impeachmentu týkající se guvernéra (jakožto nejvýznamnějšího představitele daného státu) je upraven zákonem číslo 1079 z roku 1950¹²². Z toho důvodu si myslím, že pro účely této práce není nezbytně nutné analyzovat proces impeachmentu rovněž v jednotlivých státních ústavách.

2.2.2. Proces impeachmentu

Řízení týkající se impeachmentu je upraveno v zákoně číslo 1079 z roku 1950. Ačkoliv daný předpis reguluje pouze tento institut, je poměrně obsáhlý, jelikož jej tvoří celkem 82 článků. Tento zákon je provedením již zmíněného samostatného odstavce článku 85 Ústavy, což v praxi znamená, že vyjma úpravy řízení zároveň specifikuje skutky, za něž je možné impeachment zahájit a vést. Otázkou zůstává, jaká je právní síla tohoto předpisu ve srovnání s Ústavou. I když je tento právní předpis nazván jako „law“ (zákon), v praxi jeho právní síla dosahuje úrovně samotné Ústavy, což leckdy představuje problém. Ten tkví

---

¹²¹ Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>;
https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf

¹²² Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>;
https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf; Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

zejména v tom, že zákon není s Ústavou vždy kompatibilní. Jako příklad této skutečnosti lze uvést dobu, po kterou osoba, jež je v procesu impeachmentu uznána vinou a zbavena funkce, ztrácí možnost vykonávat veřejnou funkci. Ústava stanoví délku oné doby na 8 let, kdežto zákon číslo 1079 ji stanovuje v délce do 5 let. I přes určitou nekompatibilitu spolu oba předpisy koexistují a jsou v otázce impeachmentu používány. Příkladem budiž impeachment prezidenta Collora. Zdrojem právních norem byl v jeho případě zejména výše zmíněný zákon, ale Collor byl zároveň zbaven možnosti vykonávat jakoukoliv veřejnou funkci po dobu 8 let, jak stanovuje Ústava, a nikoliv v délce do 5 let, jak stanovuje zákon¹²³.

Procesem impeachmentu se zároveň zabývají interní předpisy komor Národního kongresu. Oba předpisy působí subsidiárně k zákonu číslo 1079, přičemž jejich role spočívá zejména v konkretizaci a větším rozvedení některých ustanovení¹²⁴. Příkladem budiž článek 219 interního předpisu Poslanecké sněmovny, který stanoví, za jakých okolností by se měl v případech impeachmentu dostavit obviněný ministr před Poslaneckou sněmovnu nebo její výbory¹²⁵. Nutno ovšem dodat, že pro účely této práce bude zcela dostačující samotný zákon číslo 1079.

Tento zákon je rozdělen na celkem čtyři části, které se následně dělí na tituly a kapitoly. Jednotlivé části obsahují ustanovení týkající se konkrétních subjektů. Největší prostor je logicky věnován prezidentu republiky a federálním ministrům, jimž se věnují první dvě části. Třetí část se dotýká soudců Nejvyššího soudu spolu s nejvyšším státním zástupcem. Čtvrtá a poslední část je vyhrazena guvernérům jednotlivých států a státním ministrům¹²⁶.

První část zákona vyjmenovává skutky, které se dají podřadit pod jednotlivé kategorie skutků obecně definované v článku 86 Ústavy. Tyto skutky se týkají prezidenta republiky a za jistých okolností i federálních ministrů. Zákon

---

¹²³ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm; RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 144–145.

¹²⁴ Subsidiární roli může v procesu impeachmentu sehrávat i trestní řád (Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm).

¹²⁵ Regimento Interno da Câmara dos Deputados, Resolução no 17, DE 1989; BUCHANAN, K. *FALQs: Impeachment Process in Brazil* [online]. Library of Congress, 25. 5. 2016 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://blogs.loc.gov/law/2016/05/falqs-impeachment-process-in-brazil/>.

¹²⁶ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

v podstatě kopíruje dané kategorie skutků uvedené v článku 85 Ústavy, zároveň však přidává jednu vlastní. Tuto kategorii představují zločiny proti ochraně a legálnímu použití veřejných peněz, mezi něž lze zařadit například nařízení konkrétních výdajů bez opory v zákoně nebo zanedbání výběru poplatků či daní. Co se týká zmíněných kategorií, zákon pod ně podřazuje skutky jako:

- I. odebrání území určitému brazilskému státu, uzavření dohody poškozující důstojnost národa nebo napomáhání cizímu národu ve válce proti republice (Brazílii);
- II. použití násilí či výhrůžky za účelem ovlivnění soudce, povolení přechodu armády jiného státu přes území Brazílie, ačkoliv byl Národní kongres proti, nebo snaha o bránění fungování Národního kongresu;
- III. omezení svobody hlasovacího práva násilím, použití moci k omezení svobody volebního práva nebo tolerování zneužití moci bez potrestání;
- IV. snaha o změnu systému vlády násilím, snaha o změnu ústavy násilím nebo schvalování porušování federálních zákonů;
- V. učinění požadavku, který je v rozporu s ústavou, úmyslné pozdržení vydání zákonů nebo postupování způsobem, jenž je v nesouladu s důstojností dané funkce;
- VI. rozšíření rozpočtu bez dovolení, vybírání poplatků kvůli situaci, která ještě nenastala, nebo nařízení provedení nezákonné finanční transakce;
- VII. zabránění účinkům soudních rozhodnutí, zabránění platby nařízené soudním rozhodnutím nebo odmítnutí jednat v souladu se soudním rozhodnutím¹²⁷.

Článek 13 zákona stanoví, že tyto skutky (a další v dané části zákona uvedené) skutky dopadnou rovněž na ministra, pokud je vykonává, nařídil je, kontrasignoval je společně s prezidentem nebo je prezident nařídil a ministr vykonal. Zákon zároveň uvádí specifické „ministerské“ skutky, kterými jsou mimo jiné 1) nedostavení se na předvolání k jedné z komor Národního kongresu poskytnout konkrétní informace a 2) neposkytnutí informací, o něž bylo jednou z komor písemně požádáno. Důležité je rovněž zmínit, že k založení odpovědnosti za v první části vytyčené skutky stačí pouhý pokus o jejich vykonání¹²⁸.

---

¹²⁷ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

¹²⁸ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

Druhá část zákona se již týká samotného procesu. Spouštěčem celého procesu bývá podnět, který je oprávněn podat jakýkoliv občan. Na podnět jsou kladeny určité nároky, jelikož musí být podepsán, musí popisovat skutkový stav, označovat důkazy a měl by zároveň označovat alespoň 5 svědků daného zakázaného jednání. Nutno zdůraznit, že relevantní podnět se vztahuje pouze na osoby, které ještě určitou veřejnou funkci zastávají (tj. neodstoupily)¹²⁹.

Podnět je na schůzi Sněmovny přednesen a následně postoupen zvláštní komisi, jež je tvořena zástupci jednotlivých stran. Zákon je poměrně konkrétní v určování času, který se na jednotlivé úkony váže. Například komise se má sejít do 48 hodin po postoupení jí podnětu a do následujících 10 dnů by měla Sněmovně poskytnout vyjádření, zda se podnětem dále zabývat nebo ne. Komise je samozřejmě oprávněna si v dané lhůtě zajistit podklady, na jejichž základě poté dané vyjádření poskytne. Samotné vyjádření následně prezentuje před Sněmovnou. O podnětu se společně s vyjádřením komise debatuje a posléze se rozhoduje o tom, zda se bude dotčený podnět řešit dále. Pokud Sněmovna rozhodne, že se podnětem zabývat nebude, celý proces končí. Pokud však rozhodne naopak, uvědomí se osoba, již se podnět týká, a přizná se jí lhůta 20 dnů, v níž může předložit důkazy na svoji obranu. Následně se pokračuje ve vyšetřování před komisí (tzn. výsledky svědků, vyjádření dotčené osoby atd.). Posléze se celý proces opakuje znovu – komise poskytne na základě všech zjištěných informací vyjádření, jak s podnětem naložit s tím, že ve Sněmovně proběhne debata a následně se hlasuje. Ústava zmiňuje, že k žalování osoby jsou nutné dvě třetiny hlasů členů Sněmovny¹³⁰. Pokud osoba není žalována, proces impeachmentu v této fázi končí. Pokud žalována je, Sněmovna zvolí tříčlennou komisi, jež bude žalobu zastupovat v řízení před Senátem. Zároveň dochází k suspendaci prezidenta či dotčeného ministra a těžiště procesu se přesouvá před Senát¹³¹.

---

¹²⁹ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

¹³⁰ Poslanecká sněmovna je složena z 513 členů (CHALHOUB, S., C. COLLINS, M. LLANOS a kol. (2017). *Report of the Lasa Fact-Finding Delegation on the Impeachment of Brazilian President Dilma Rousseff* [online]. Latin America Studies Association, 25. 4. 2017, s. 27 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://lasa.international.pitt.edu/members/reports/BrazilDelegationReport-2017.pdf>).

¹³¹ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

Ten nejprve hlasuje o tom, zda se vůbec bude ve věci konat jednání. Ke schválení stačí nadpoloviční většina hlasů všech¹³²¹³³. Není-li schváleno, řízení končí. Pokud ovšem schváleno je, první úkol Senátu spočívá v jeho přípravě. To znamená, že osoba, jež Senátu předsedá (v tomto případě předseda Nejvyššího soudu), musí určit datum konání řízení a předvolat žalovaného a svědky¹³⁴. Žalovaný se řízení zúčastnit nemusí, jelikož se může nechat zastoupit advokátem. V případě, že si advokáta nezvolí sám žalovaný a osobně se k jednání nedostaví, bude mu advokát jmenován. Řízení zahajuje předsedající osoba přečtením žaloby, přičemž následně probíhá dokazování (zejména výslech svědků). Svědkům mohou být pokládány otázky jak žalovaným (nebo jeho právním zástupcem), tak členy sněmovní komise. Po dokazování následuje rozprava, v níž se strany řízení (žalobce a žalovaný) vyjadřují k předmětu řízení¹³⁵. Předsedající osoba na závěr přednese shrnutí žaloby a důkazů, přičemž následně vyzve Senát k hlasování. Ten nejprve hlasuje o přikročení k závěrečnému hlasování o vině a trestu. Pokud k němu přikročí, hlasuje o vině a trestu¹³⁶. Senát uznává prezidenta či federálního ministra vinným dvěma třetinami hlasů svých členů. V případě neuznání viny celý proces impeachmentu končí. V opačném případě je osoba zbavena funkce a přichází o možnost vykonávat po konkrétní dobu jakoukoliv veřejnou funkci¹³⁷.

Nutno podotknout, že z výše uvedeného je mezi právní úpravou procesu před oběma komorami patrný jeden poměrně výrazný rozdíl (vyjma samotného obsahu jednotlivých fází). Zatímco sněmovní fáze je poměrně striktně vázána a omezována nejružnějsími lhůtami, senátní fáze má v tomto ohledu volnost. Zákon

---

¹³² The Guardian. *Brazil senate votes to hold Dilma Rouseff impeachment trial* [online]. 10. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/10/brazil-senate-votes-hold-dilma-rousseff-impeachment-trial>.

¹³³ Ačkoliv to právní předpisy nestanovují, lze analogicky dovozovat, že stejné kvorum bude potřeba i v rámci dílčích hlasování v Poslanecké sněmovně a dalších dílčích hlasování v Senátu (například hlasování o přikročení k závěrečnému hlasování o vině a trestu, viz níže).

¹³⁴ Zákon explicitně nezmiňuje, že by předsedající osoba musela předvolávat svědky, ale další ustanovení s jejich přítomností počítají, z čehož lze jejich předvolání dovodit.

¹³⁵ Podobně jako v případě předvolání svědků, ani zde zákon konkrétně nerozebírá, co je obsahem rozpravy. Dá se však dovodit, že se strany vyjadřují ke skutkovým okolnostem, důkazům atd.

¹³⁶ I když o tom zákon mlčí, lze usuzovat, že v případě nepřikročení k hlasování se pokračuje v dokazování.

¹³⁷ RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 155; Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm; CHALHOUB, S., C. COLLINS, M. LLANOS a kol. (2017). *Report of the Lasa Fact-Finding Delegation on the Impeachment of Brazilian President Dilma Rouseff* [online]. Latin America Studies Association, 25. 4. 2017, s. 30 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://lasa.international.pitt.edu/members/reports/BrazilDelegationReport-2017.pdf>.

ve svých ustanoveních nepředepisuje senátu ani jednu lhůtu, jež by se dotčené procesní fáze týkala.

Jak bylo předesláno výše, části 3 a 4 se věnují řízení proti soudcům Nejvyššího soudu a nejvyššímu státnímu zástupci a řízení proti guvernérům a ministrům jednotlivých států. V souvislosti s účelem této práce nebudu následující části rozebírat tak podrobně, jako tomu bylo v případě řízení týkajícího se prezidenta a federálních ministrů, ale spíše se zaměřím na zvláštnosti a zajímavosti daných řízení.

První specifikum představuje zákonné vytyčení činů, které zakládají odpovědnost soudcům Nejvyššího soudu a nejvyššímu státnímu zástupci. Tyto činy se týkají pouze daných subjektů, přičemž jejich příkladem budiž vynesení rozsudku soudcem, ačkoliv je v daném případě svědkem nebo postupování způsobem neslučitelným s funkcí státního zástupce. Důležité je rovněž zmínit, že novelizačním zákonem číslo 10 028 z roku 2000 došlo k rozšíření subjektů, jichž se tyto činy týkají. V nynějším znění se tedy vztahují v podstatě na všechny soudce a státní zástupce¹³⁸.

Další specifikum tkví v orgánu, který řízení vede. Zákon ve své 3. části stanovuje, že jediným orgánem, jenž se řízením zabývá, je Senát. Zde vyvstává na povrch otázka, zda je senát onou neznámou druhou instancí neuvedenou v Ústavě. Problém je ten, že zákon se o roli soudů v daném řízení vůbec nezmiňuje a reflektuje pouze úkoly Senátu. Senát tedy buď představuje druhou instanci k soudům, nebo se jedná o další, poměrně velkou nekonzistenci mezi Ústavou a zákonem. Jak již bylo naznačeno výše, vzhledem k tomu, že případ týkající se federálního soudce není dohledatelný, nelze v této chvíli usuzovat, jak je tato situace řešena v praxi. Marginální rozdíly lze pozorovat i v modifikaci či přidání určitých lhůt. Co se řízení o vině a trestu týká, rozdíl s řízením dle druhé části dotčeného zákona spočívá zejména v implementaci lhůt. Jednu z nich stanovuje samostatný odstavec článku 60, který říká, že „mezi oznámením (o konání jednání, pozn. autora) a rozsudkem musí být minimálně 10 dnů“¹³⁹.

Část čtvrtá představuje jedno velké specifikum v podstatě celá. Úprava v zákonu číslo 1079 je ve své podstatě obecná, což znamená, že pokud si státy ve vlastních ústavách upravily proces jiným způsobem, bude vůči nim tato zákonná

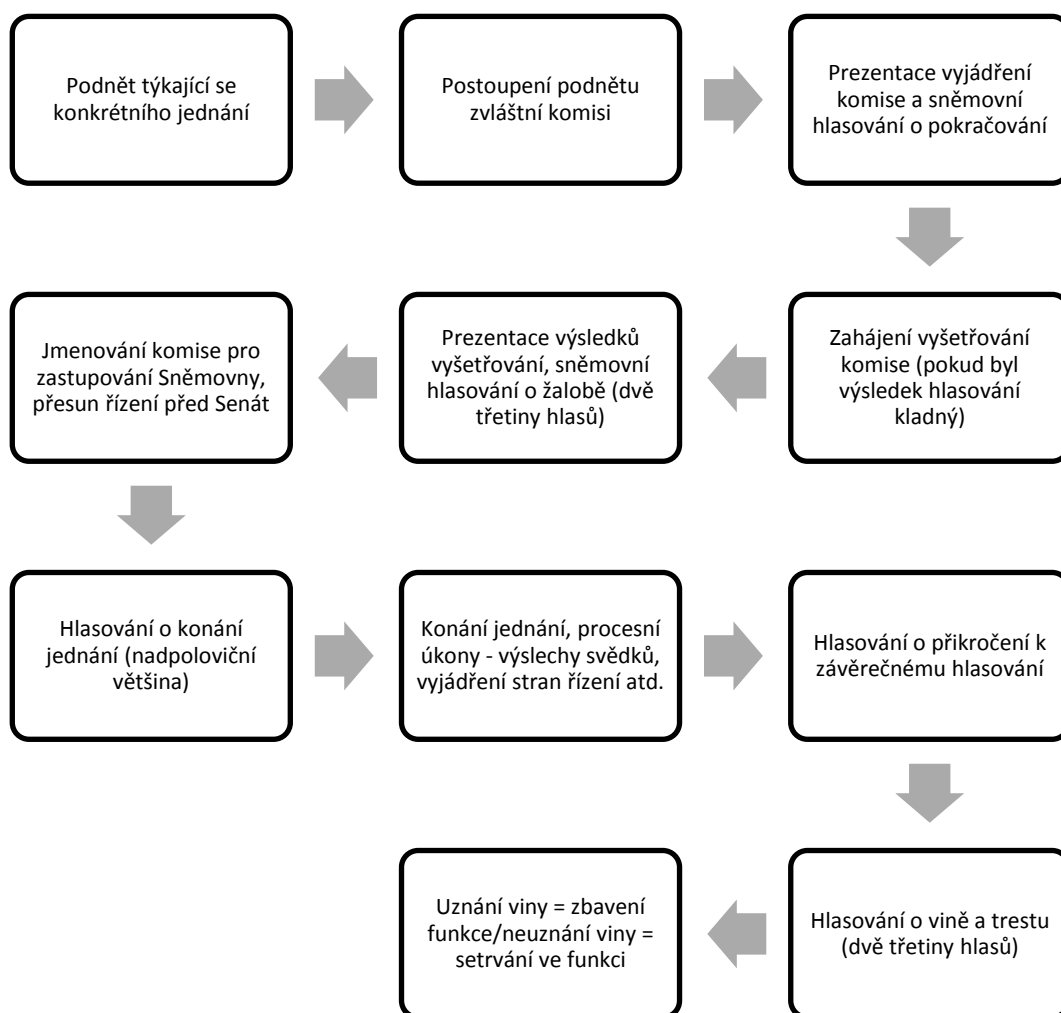
---

¹³⁸ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

¹³⁹ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

úprava působit subsidiárně. Jednotlivé státy si však nemusí upravovat celý proces. Zákon počítá i se situací, kdy si upraví pouze postizitelné skutky. V takových případech se vychází z úpravy daných států. Řízení s guvernérem a státními ministry dle dotčeného zákona je modifikováno zejména v tom, že jej provádí jednak státní legislativní orgán v první fázi a smíšený „soudní“ orgán ve fázi druhé. Tento orgán je složen z 5 zástupců legislativního orgánu a 5 soudců. Poslední důležité ustanovení obsahuje článek 82, jenž omezuje dobu řízení na 120 dní od podání žaloby¹⁴⁰.

Pro ilustraci přikládám vlastní zjednodušené schéma prezidentského impeachmentu:

¹⁴⁰ Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.

2.2.3. Příklad z praxe

Příklad z praxe bude v případě Brazílie představovat impeachment vedený proti Dilmě Rousseffové, dnes již bývalé brazilské prezidentce. V úvodu této práce bylo předesláno, že problémy spojené s osobami zastávajícími prezidentskou funkci nejsou v Brazílii žádnou anomálií. Nutno však podotknout, že případy prezidentského impeachmentu byly pouze dva. Tím druhým byl proces s prezidentem Collorem v 90. letech. Důvody, proč jsem jako příklad vybral zrovna impeachment Rousseffové, se v podstatě kryjí s důvody uvedenými v případě Billa Clintona – v brazilských podmínkách se jedná o nejaktuálnější a zároveň hojně medializovaný případ. Budu postupovat obdobně jako u Clintona, tj. představím skutkový stav případu a následně popíši proces před národním kongresem. V závěru uvedu případné kontroverze, jež se případu mohou týkat.

2.2.3.1. Dilma Rousseffová

Popsat skutkový stav případu Dilmy Rousseffové není jednoduché, jelikož v něm hraje roli velké množství faktorů a aktérů. Já se proto pokusím vybrat ty nejdůležitější z nich, které následně představím.

1) Růst a pokles ekonomiky. V době, kdy zastávala prezidentský úřad, byla Rousseffová členkou Strany práce, jež byla tou dobou u moci už 13 let. Tato éra brazilských dějin by se dala charakterizovat jako období rozkvětu, jelikož Brazílii díky obrovskému růstu ekonomiky katapultovalo mezi světovou elitu¹⁴¹.

Období růstu však nemohlo trvat věčně a muselo jednou skončit. Pomyslné jazýčky vah se začaly naklánět na špatnou stranu po roce 2010, kdy začala Brazílie zažívat ekonomickou recesi, která vrcholila v roce 2016. V tomto roce se inflace vyhoupla do dvojciferných čísel, hrubý domácí produkt země vykazoval nejhorší hodnoty od roku 1990 a mnoho lidí přišlo o práci¹⁴².

2) Korupce. Je jasné, že ekonomická situace Rousseffové na popularitě nepřidala, právě naopak. K tíživé ekonomické situaci se navíc přidal obrovský korupční skandál, jenž postupem času vyplouval na povrch. Do skandálu byli

---

¹⁴¹ ROMERO, S. *Dilma Rousseff Is Ousted as Brazil's President in Impeachment Vote* [online]. The New York Times, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2016/09/01/world/americas/brazil-dilma-rousseff-impeached-removed-president.html>.

¹⁴² GALLAS, D. *Dilma Rousseff impeachment: How did it go wrong for her?* [online] BBC, 12. 5. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-36028247>.

zapojení mnozí vrcholní političtí představitelé v čele s bývalým prezidentem Lulou da Silvou či bývalým předsedou senátu Renanem Calheirosem. O co vlastně šlo? Hlavní roli v tzv. Lava Lato (v angličtině Car Wash) skandálu sehrála státem vlastněná ropná společnost Petrobras. Kontrakty této společnosti byly uměle navyšovány (až o 3%), přičemž nadbytečné finance směřovaly zejména vládnoucím koaličním stranám (Strana práce, Demokratické hnutí a Progresivní strana). Strany pak finance používaly na různé účely, například na financování kampaní¹⁴³.

3) Transfer financí. Ačkoliv bylo ve zmíněné korupční kauze obviněno mnoho politiků, Dilma Rousseffová mezi nimi nebyla. Vaz jí však zlomila v Brazílii svým způsobem obvyklá praxe. Rousseffová byla původně nařčena, že si bez schválení národního kongresu půjčuje na financování svých sociálních programů peníze od bank. Ta však tvrdila, že prostřednictvím bank peníze pouze převádí mezi různými rozpočty (což dělaly i předchozí administrativy). Její odpůrci jí vyčítali zejména objem peněz, jenž byl převeden (cca 11 miliard dolarů). Dle jejich názoru tím poškodila brazilskou ekonomiku a plnění daných programů jí pomohlo ke znovuzvolení prezidentkou. Pomyslnou poslední kapkou byl akt Národního účetního soudu (Účetní soud unie), který na základě výše popsaného jednání odmítl přijmout státní závěrečný účet¹⁴⁴. Tohle jednání zároveň posloužilo jako živná půda pro impeachment¹⁴⁵.

Z mnoha obvinění, jímž Rousseffová čelila, vyplynula jako relevantní pouze dvě. První z nich se týkalo toho, že ačkoliv bylo prokázáno, že se korupčního skandálu přímo neúčastnila, musela o něm vědět a nic s tím neudělala. Zároveň těžila z nelegálně získaných peněz, které směřovaly na také na její

---

¹⁴³ WATTS, J. *Dilma Rousseff impeachment: what you need to know – the Guardian briefing* [online]. The Guardian, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2016/aug/31/dilma-rousseff-impeachment-brazil-what-you-need-to-know>.

¹⁴⁴ Poprvé v historii se stalo, že Národní účetní dvůr odmítl v souvislosti s mezifondním převodem finančních prostředků státní závěrečný účet.

¹⁴⁵ WATTS, J. *Dilma Rousseff impeachment: what you need to know – the Guardian briefing* [online]. The Guardian, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2016/aug/31/dilma-rousseff-impeachment-brazil-what-you-need-to-know>;

ROMERO, S. *Dilma Rousseff Is Ousted as Brazil's President in Impeachment Vote* [online]. The New York Times, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2016/09/01/world/americas/brazil-dilma-rousseff-impeached-removed-president.html>; KEYS, D. *Dilma Rousseff impeachment: Everything you need to know about Brazil's political crisis* [online]. Independent, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/dilma-rousseff-impeachment-brazil-explainer-political-crisis-michel-temer-a7218946.html>.

kampaň. Tohle obvinění však bylo nakonec smeteno ze stolu, a tak přišlo na scénu druhé obvinění týkající se finančních přesunů mezi fondy. Hlasování v Poslanecké sněmovně šlo poměrně hladce, jelikož pro žalování Rousseffové se vyslovilo 367 z 513 možných poslanců, přičemž minimální potřebný počet byl 342 (dvou třetinová většina)¹⁴⁶. Paradoxní skutečnost představuje zejména fakt, že mnoho poslanců hlasujících pro impeachment bylo samo vyšetřováno v nejrůznějších korupčních kauzách¹⁴⁷.

V rámci řízení před Senátem se hlasovalo celkem čtyřikrát. Prvním hlasováním Senát v poměru 55 ku 22 hlasům potvrdil, že ve věci proběhne jednání. Schválením jednání zároveň započala 180 denní suspendace prezidentky. Po provedení všech nutných procesních úkonů Senát hlasoval podruhé, tentokrát o tom, zda přikročí k finálnímu hlasování o vině a trestu. Tento návrh byl v poměru 59 ku 21 hlasům schválen. Finální hlasování proběhlo 31. srpna 2016, přičemž 61 hlasy (61 ku 20) bylo rozhodnuto, že Rousseffová ztrácí funkci prezidentky. Senát zároveň hlasoval o tom, zda má být na konkrétní dobu rovněž zbavena možnosti vykonávat veřejné funkce. V tomto případě však hlasování dopadlo ve prospěch Rousseffové, jelikož se pro tento návrh vyslovilo pouze 42 senátorů, čímž nebyla naplněna dvoutřetinová většina¹⁴⁸.

Samotná skutečnost dvojího hlasování však představuje poměrně raritu. Daný postup byl schválen předsedající osobou (předseda Nejvyššího soudu), přičemž jak je uvedeno, nejprve se hlasovalo o vině a trestu, posléze o zbavení možnosti výkonu veřejné funkce (v daném případě se jednalo o dobu 8 let). Zde to začíná být komplikované. Rozdělení hlasování je umožněno článkem 68 zákona číslo 1079. Tento článek se však dle logiky daného předpisu vztahuje na řízení proti soudcům Nejvyššího soudu a nejvyššímu státnímu zástupci. Dá se tedy dovodit, že v tomto případě byl použit analogicky. Toto ustanovení zároveň přiznává možnost zbavit osobu možnosti výkonu veřejných funkcí, ale pouze na

---

¹⁴⁶ RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 154.

¹⁴⁷ KEYS, D. *Dilma Rousseff impeachment: Everything you need to know about Brazil's political crisis* [online]. Independent, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/dilma-rousseff-impeachment-brazil-explainer-political-crisis-michel-temer-a7218946.html>.

¹⁴⁸ CHALHOUB, S., COLLINS, M. LLANOS a kol. (2017). *Report of the Lasa Fact-Finding Delegation on the Impeachment of Brazilian President Dilma Rousseff* [online]. Latin America Studies Association, 25. 4. 2017, s. 28–30 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://lasa.international.pitt.edu/members/reports/BrazilDelegationReport-2017.pdf>.

dobu do 5 let (8 let umožňuje Ústava). Formulací ustanovení, o nichž se hlasovalo, tak došlo ke smíchání zákonné a ústavní úpravy. Aby toho však nebylo málo, tak sama Ústava říká, že vinná osoba ztratí funkci a zároveň je automaticky po dobu 8 let zbavena možnosti veřejnou funkci vykonávat. V návaznosti na dané hlasování se k Nejvyššímu soudu dostalo hned několik podnětů zpochybňujících ústavnost rozdělení hlasování, ale soud se zatím v této věci nevyjádřil¹⁴⁹.

Obdobně jako v případě impeachmentu Billa Clintona, také tento proces s sebou nese pachův kontroverze. Zpochybňováno bylo zejména jednání, za něž byla Rouseffová žalována a následně uznána vinnou. Spekuluje se o tom (a mnoho okolností, které případ obklopují, tomu nasvědčuje), že důvody pro zahájení impeachmentu měly co dočinění spíše s politickou situací. Dané důvody v podstatě vychází z výše zmíněných 3 zásadních faktorů, jež měly na impeachment vliv. V důsledku ekonomické krize a dalších problémů rychle padala její popularita. Zároveň odmítala ukončit vyšetřování dotčeného korupčního skandálu, což mnohým vysoce postaveným politikům, jež do něj byli namočení, vadilo. Kupříkladu, na zahájení celého procesu měl lví podíl bývalý člen Strany práce Eduardo Cunha, jemuž byla danou stranou odepřena ochrana v záležitosti šetření před Etickým výborem Poslanecké sněmovny právě v souvislosti s korupcí. V takovém případě už stačila pouze záminka, již se nakonec staly mezifondní převody¹⁵⁰.

Závěrem bych rád dodal, že nechci a ani mi nepřísluší spekulovat o tom, zda byla Dilma Rouseffová v korupční kauze zapletena či nikoliv, případně zda o ní věděla nebo ne. Zároveň ani nechci hodnotit správnost či chybnost obvinění či uznání viny. Je ovšem nutné podotknout a vyzdvihnout, že se opět ukázalo, jak silný mocenský prostředek impeachment představuje.

---

¹⁴⁹ RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 155.

¹⁵⁰ WATTS, J. *Dilma Rouseff impeachment: what you need to know – the Guardian briefing* [online]. The Guardian, 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2016/aug/31/dilma-rousseff-impeachment-brazil-what-you-need-to-know>.

2.3. Jihoafrická republika

Vzhledem k nespornému vlivu historie Jihoafrické republiky na formování jejího ústavního a politického systému pokládám za důležité na úvod zmínit alespoň pár zásadních dějinných milníků, které se tohoto afrického státu týkají. Historie Jihoafrické republiky jako samostatného státu se fakticky začala formovat již v roce 1910. V tomto roce došlo k vytvoření tzv. Jihoafrické unie, která se skládala z dosavadních britských a búrských kolonií. Jmenovitě šlo o Kapsko, Natal, Transvaal a Svobodný oranžský stát. Samostatnost a nezávislost Jihoafrické unie byla v reakci na Westminsterský status definitivně potvrzena roku 1934¹⁵¹.

Klíčový zlom v dějinách Jihoafrické unie představuje rok 1948, v němž se podařilo bělošské Národní straně zvítězit ve volbách. Tato strana totiž začala zavádět tzv. politiku apartheidu, která spočívala v rasové segregaci obyvatelstva. V roce 1950 byla přijata série zákonů, na jejichž základě došlo k dělbě obyvatelstva podle rasy a vytváření rasově determinovaných obytných zón. Vzhledem ke kontroverzní povaze politiky apartheidu na sebe její konsekvence nenechaly dlouho čekat. Hlasy volající po jejím ukončení přicházely zevnitř státu, ale i z vnějšku. Docházelo k demonstracím, které byly státními ozbrojenými složkami potlačovány, zatýkání představitelů protestujících (mezi něž patřil například Nelson Mandela) atd. Na mezinárodním poli se Jihoafrická unie dostala do izolace. V roce 1961¹⁵² opustila Commonwealth, byla vyloučena z účasti na olympijských hrách nebo na ni bylo Radou bezpečnosti Organizace spojených národů uvaleno embargo v souvislosti s dovozem zbraní do země¹⁵³.

Poslední zásadní zlom jihoafrických dějin lze datovat na přelom 80. a 90. let, kdy došlo k mnoha krokům, jejichž cílem bylo ono „temné“ období dějin ukončit. Jako příklad je možné uvést propouštění politických vězňů, zrušení všech diskriminačních zákonů atp. Za vyvrcholení celého procesu se dá považovat

---

¹⁵¹ BBC. *South Africa profile - Timeline* [online]. 4. 4. 2018 [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094918>.

¹⁵² V tomto roce byla rovněž přejmenována z Jihoafrické unie na Jihoafrickou republiku.

¹⁵³ Thompson, L. *A History of South Africa*. New Haven: Yale University Press, 2001, s. xx–xxiv, 3. ed; BBC. *South Africa profile - Timeline* [online]. 4. 4. 2018 [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094918>.

zvolení Nelsona Mandely prezidentem v roce 1994 a přijetí nové Ústavy v roce 1996¹⁵⁴.

2.3.1. Politický systém Jihoafrické republiky

Ještě předtím, než přikročím k právnímu ukotvení impeachmentu, je nutné alespoň ve zkratce představit specifika jihoafrického politického systému. Ačkoliv se dá Jihoafrická republika definovat jako parlamentní demokracie, její politický systém se od klasického parlamentarismu v určitých aspektech odlišuje.

Zákonodárnou moc v Jihoafrické republice představuje dvoukomorový Parlament, přičemž každá komora reprezentuje někoho jiného. Národní shromáždění je voleným orgánem zastupujícím obecně jihoafrické obyvatelstvo, zatímco Národní rada provincií, jak už vyplývá z jejího názvu, je orgánem zastupujícím provincie. Členové Národní rady nejsou voleni, nýbrž vysílání jednotlivými provinciemi¹⁵⁵.

Největším rozdílem oproti klasickému parlamentarismu je ovšem konstrukce a výkon prezidentského postu. Článek 86 odstavec 1 Ústavy stanovuje, že prezident je volen Národním shromážděním z jeho vlastních členů. Není tedy možná situace, že by došlo ke zvolení někoho vně Národního shromáždění. Další výrazná odlišnost jde ruku v ruce s volbou prezidenta. Ustanovení článku 91 (hlavně odstavců 1 – 3) totiž říká, že prezident je mimo jiné členem vlády, přičemž z jeho pravomocí jasně vyplývá, že fakticky zastává rovněž roli premiéra. Tyto pravomoci obsahuje zejména odstavec 2, který prezidentu umožňuje ministry jmenovat, odvolávat a přidělovat jim konkrétní resorty. V Jihoafrické republice tak splývá role a funkce prezidenta s rolí a funkcí premiéra¹⁵⁶.

Samotné splnutí přináší mimo jiné rozšíření možností, jakým způsobem lze prezidenta zbavit jeho funkce. Vyjma impeachmentu, jenž bude popsán níže, totiž může Národní shromáždění (dle článku 102 odstavce 2 ústavy) vyslovit prezidentu nedůvěru. Pro vyslovení nedůvěry je potřebná nadpoloviční většina

---

¹⁵⁴ Thompson, L. *A History of South Africa*. New Haven: Yale University Press, 2001, s. xx–xxiv, 3. ed.; BBC. *South Africa profile - Timeline* [online]. 4. 4. 2018 [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094918>.

¹⁵⁵ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁵⁶ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

hlasů členů Národního shromáždění¹⁵⁷. Je-li nedůvěra vyslovena, prezident je nucen odstoupit¹⁵⁸.

2.3.2. Právní ukotvení impeachmentu

Podobně jako v ústavách dříve uvedených států lze i v té jihoafrické najít pluralitu zmínek o impeachmentu. Rozdíl ovšem tkví v tom, že Ústava Jihoafrické republiky pojem impeachment nezná. Z tohoto důvodu v ní není možné nalézt impeachment ani v žádném jiném tvaru či slovním spojení, jako je tomu například v Ústavě Brazílie¹⁵⁹. Ústava Jihoafrické republiky pojem impeachment nahrazuje jednoduchým pojmem „removal“, který lze v tomto případě nejlépe přeložit jako „zbavení (funkce)“¹⁶⁰. Ačkoliv Ústava pojem impeachment nezná, já jej v rámci přehlednosti a zajištění kontinuity práce používat budu.

S impeachmentem se je možné setkat zejména v článcích 89, 130, 177 a 194 Ústavy. Nejvýznamnějším z těchto článků je nejen pro účely této práce ustanovení článku 89, které se zabývá impeachmentem prezidenta. První odstavce daného článku stanoví, že: „Národní shromáždění může rezolucí, kterou přijmou alespoň dvě třetiny jeho členů, zbavit prezidenta funkce pouze v případech:

- a) závažného porušení ústavy nebo práva;
- b) závažného pochybení nebo
- c) neschopnosti vykonávat funkci.“¹⁶¹

Druhý odstavce stejného článku spojuje s případy uvedenými v písmenu a) a b) ještě další konsekvence. Říká, že „[k]do byl zbaven funkce prezidenta v souvislosti s naplněním ustanovení odstavce 1 písmene a) nebo b), neobdrží žádné výhody spojené s danou funkcí a zároveň nesmí vykonávat žádnou veřejnou funkci.“¹⁶². Ústava dané pojmy (zejména ustanovení písmen odstavce 1) dále nerozvádí a v jihoafrickém právním řádu neexistuje zákon, který by tak činil.

---

¹⁵⁷ V tomto případě (jakožto i v případě hlasování o impeachmentu) lze z dikce Ústavy a absence slova „přítomných“ usuzovat, že se potřebné kvorum počítá ze všech členů Národního shromáždění.

¹⁵⁸ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁵⁹ Brazílská ústava rovněž nepoužívá základní tvar slova, ale užívá jej ve slovním spojení „impeachable offense“ (v překladu „čin, za nějž hrozí proces impeachmentu“).

¹⁶⁰ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁶¹ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁶² Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

Jedinou interpretační pomůckou budiž zpráva z jednání výboru Národního shromáždění, konkrétně Výboru pro pravidla, jenž měl za úkol připravit procesní metodiku, podle níž se bude v případě impeachmentu prezidenta postupovat. Metodika byla koncem listopadu loňského roku Národním shromážděním přijata, tudíž je vysoce pravděpodobné, že se podle ní bude v následujících letech a případech postupovat¹⁶³.

Daná zpráva obsahuje mimo jiné také způsob, jakým dotčené pojmy interpretovat. Ačkoliv výklad pojmů rozvíjí, stále jej lze považovat za obecný a vágní. Neschopností je tedy myšlen „trvalý nebo dočasný fyzický nebo psychický stav prezidenta“¹⁶⁴. Logicky lze dovodit, že daný stav musí bránit prezidentu v řádném výkonu funkce. Závažné pochybení je vykládáno jako „neakceptovatelné, nevhodné nebo neprofesionální chování prezidenta“¹⁶⁵. Jako poslední zpráva definovala pojem „závažný“, který v jejím znění představuje „úmyslné, zlomyslné nebo lehkovážné konání či nekonání prezidenta učiněné jinak než v dobré víře“¹⁶⁶. I přes už zmíněnou vágnost jsou ovšem i tyto definice jistým posunem k lepšímu pochopení významu daných pojmů.

Dalšími důležitými články jsou ty s pořadovými čísly 177 a 194. První se týká možnosti zbavení funkce soudce, přičemž druhý řeší stejnou možnost, avšak u jiných subjektů, konkrétně u státního zástupce, generálního auditora a člena komisí. Dané ustanovení se vztahuje na komise uvedené v kapitole 9, kterými jsou Jihoafrická komise pro lidská práva, Komise podpory a ochrany práv kulturních, náboženských a jazykových skupin, Komise pro genderovou rovnost a Volební komise¹⁶⁷.

---

163 Parliament of the Republic of South Africa. *National Assembly Adopts Rules Committee Report on Procedure to Regulate Section 89 of Constitution – Removal of a President* [online]. 22. 11. 2018 [cit. 23. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/press-releases/national-assembly-adopts-rules-committee-report-procedure-regulate-section-89-constitution-removal-president>; Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

¹⁶⁴ Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

¹⁶⁵ Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

¹⁶⁶ Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

¹⁶⁷ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

Článek 177 stanoví, že v procesu impeachmentu soudce hrají roli celkem 3 subjekty. Jedná se o Komisi pro soudní službu, Národní shromáždění a prezidenta. První jmenovaný funguje jako iniciační orgán celého procesu, druhý jako orgán procesní a třetí jako orgán vykonávací. Ústava umožňuje, aby byl soudce zbaven funkce za situace, kdy „ a) Komise pro soudní službu shledá, že je soudce nekompetentní nebo je vinný ze spáchání hrubého pochybení a b) Národní shromáždění se domáhá soudcova odvolání rezolucí, pro jejíž schválení se vyslovily alespoň dvě třetiny jeho členů.“¹⁶⁸. Je-li rezoluce odhlasována, soudce zbaví funkce prezident (není mu dána možnost diskrece). Prezident má zároveň možnost soudce suspendovat (pokud vůči němu probíhá proces impeachmentu). Děje se tak v případě, že se soudce týká jeden z bodů a) nebo b) a prezidentovi tento úkon poradí Komise pro soudní službu (i zde tedy plní roli iniciačního orgánu)¹⁶⁹. Na tomto místě je důležité zmínit, že soudci, stejně jako například státní zástupci, spadají pod Ústavu Jihoafrické republiky a nikoliv pod ústavy provincií¹⁷⁰. Nutno podotknout, že existuje debata o tom, zda je Jihoafrická republika unitárním státem nebo federací. Ačkoliv se dá v jejím případě mluvit o jistých prvcích federalismu (někdy je dokonce označována jako kvazi-federální stát), lze ji považovat za stát unitární. Nejpřesnějším budiž tvrzení, že Jihoafrická republika se na pomyslné přímce mezi unitárním a federálním státem nachází někde uprostřed¹⁷¹.

Zbavení funkce státního zástupce, generálního auditora a člena některé z již uvedených komisí upravuje článek 194. Obdobně jako v případě soudců, také zde se na procesu impeachmentu podílí 3 subjekty. Tentokrát se však jedná o výbor Národního shromáždění, samotné Národní shromáždění a prezidenta. První odstavec dotčeného článku určí, za jakých okolností mohou být subjekty zbaveny funkce. Základem musí být nějaké pochybení, případně nekompetentnost jedince, přičemž k tomu, zda k naplnění těchto skutečností došlo, dojde ve svém nálezu výbor Národního shromáždění. V případě pozitivního výsledku závisí osud dotčené osoby na hlasování samotného Národního shromáždění. Zde jsou ke

---

¹⁶⁸ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁶⁹ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁷⁰ Důkazem budiž absence ustanovení týkajících jak soudců, tak státních zástupců například v Ústavě provincie Západní Kapsko (Constitution of the Western Cape [online]. [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.westerncape.gov.za/text/2003/wcape_constitution_english.pdf).

¹⁷¹ OECD. *South Africa: Quasi-federal country* [online]. [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-South-Africa.pdf>).

schválení rezoluce v případě, že se jedná o státního zástupce nebo generálního auditora, potřebné alespoň dvě třetiny hlasů členů Národního shromáždění. V případě člena některé z komisí je potřebné kvorum nižší, jelikož postačí „pouhá“ většina hlasů členů Shromáždění. Prezident v celém procesu zastává stejnou roli jako v případě soudců. To znamená, že mu ústava přiznává možnost suspendace jakéhokoliv z daných subjektů. Změnou oproti impeachmentu soudců budiž absence nutnosti rady jiného orgánu a jasná determinace času, od kdy může prezident suspendaci nařídit. Doba pro nařízení suspendace tak počíná běžet zahájením vyšetřování impeachmentu výborem Národního shromáždění. Druhou Ústavou přiznanou prezidentskou pravomoc v tomto případě představuje faktické zbavení dané osoby její funkce, k čemuž dochází v souvislosti se schválením rezoluce Shromáždění¹⁷².

Poslední zbývající článek má číslo 130. Je možné si všimnout, že jsem v průběhu představování jednotlivých článků nepostupoval chronologicky od nejnižšího po nejvyšší číslo. Nedělo se tomu tak náhodou. Článek 130 se totiž od ostatních liší. Ačkoliv se svým obsahem týká procesu impeachmentu, reguluje jej ve vztahu k premiérům jednotlivých provincií. Necílí tak na centrální úroveň, ale na úroveň dílčích územních celků. Co se samotného textu úpravy týká, musím zmínit, že se v podstatě v ničem neliší od úpravy prezidentského impeachmentu. Jediným specifíkem je jeho modifikace na substátní úroveň. To znamená, že o zbavení funkce hlasuje legislativní orgán dané provincie a že se jedná o proces vůči osobě premiéra provincie¹⁷³.

2.3.3. Proces impeachmentu

Jak bylo už uvedeno, v jihoafrickém právním řádu absentuje právní předpis, který by rozváděl ustanovení Ústavy a obsahoval procesní úpravu impeachmentu. Jediný zachytný bod tak představuje poměrně nově přijatá metodika Národního shromáždění. Ačkoliv byla schválena již koncem minulého roku, její úplné znění není stále k nahlédnutí na webových stránkách Shromáždění ani nikde jinde. Lze však dohledat dokument, jenž regulaci obsaženou v metodice

---

¹⁷² Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁷³ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

shrnuje. O metodice se zmiňují i nejrůznější internetové články, ale já budu primárně vycházet ze zmíněného dokumentu¹⁷⁴.

V rámci nové metodiky je návrh na zahájení impeachmentu prezidenta (metodika se týká článku 89 Ústavy) svěřen do pravomoci jakéhokoliv člena Národního shromáždění. Předseda Shromáždění návrh probere s jednotlivými politickými stranami a ustanoví skupinu 3 právních expertů, které návrh následně postoupí. Cílem této skupiny je zjistit, zda se jedná o odůvodněný návrh a zda má Národní shromáždění zahájit vyšetřování. Stanovisko skupiny musí být Shromáždění předloženo do 30 dnů od postoupení návrhu. Úkolem Shromáždění je v prvotní fázi rozhodnout, jestli bude zahájeno vyšetřování nebo ne¹⁷⁵. Metodika (respektive dotčený dokument) nestanovuje, jaký je potřebný počet hlasů pro zahájení vyšetřování. V této věci bude nutné vycházet z ustanovení Ústavy, konkrétně z článku 53. Ten ve svém odstavci 1 stanovuje, že vyjma hlasování o zákonu musí být k hlasování přítomna alespoň jedna třetina členů Shromáždění¹⁷⁶ (nejméně 134), přičemž k přijetí všech návrhů (nestanoví-li Ústava jinak), je potřeba většina hlasů¹⁷⁷.

Pokud se rozhodne o tom, že vyšetřování bude zahájeno, věc je postoupena Výboru pro impeachment. V opačném případě řízení končí. Úkolem Výboru je zejména ověřit pravdivost a závažnost obvinění a následně doporučit Národnímu shromáždění, jak se s věcí vypořádat. Důležitý faktor reprezentuje rovněž nutnost uvedení všech názorů členů Výboru, tj. i těch, které odporují názoru většiny. Zpráva s doporučeními je posléze adresována Národnímu shromáždění, jehož cílem je zprávu prodiskutovat a následně rozhodnout. Pokud

---

¹⁷⁴ Parliament of the Republic of South Africa. *National Assembly Adopts Rules Committee Report on Procedure to Regulate Section 89 of Constitution – Removal of a President* [online]. 22. 11. 2018 [cit. 23. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/press-releases/national-assembly-adopts-rules-committee-report-procedure-regulate-section-89-constitution-removal-president>; Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

¹⁷⁵ Parliament of the Republic of South Africa. *National Assembly Adopts Rules Committee Report on Procedure to Regulate Section 89 of Constitution – Removal of a President* [online]. 22. 11. 2018 [cit. 23. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/press-releases/national-assembly-adopts-rules-committee-report-procedure-regulate-section-89-constitution-removal-president>; Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.

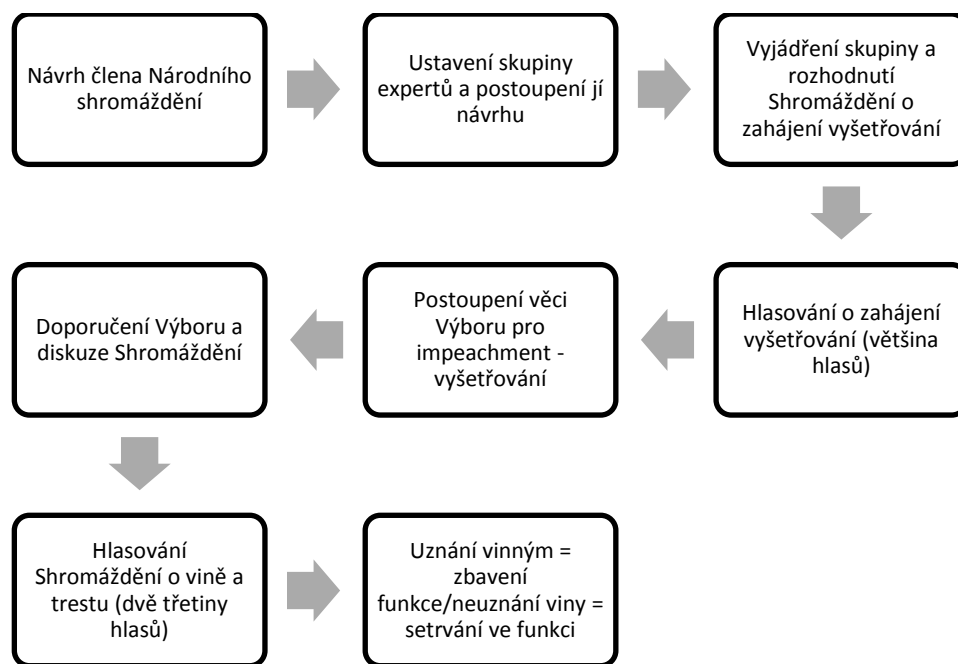
¹⁷⁶ Národní shromáždění má 400 členů (Parliament of the Republic of South Africa. *How Parliament is Structured* [online]. [cit. 24. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/how-parliament-is-structured>).

¹⁷⁷ Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

zpráva zbavení funkce doporučuje, musí se o této věci hlasovat. Celý proces končí dvěma způsoby. Buď je prezident dvěma třetinami hlasů zbaven funkce, anebo nikoliv¹⁷⁸. Zajímavou se zdá být rovněž otázka samotného hlasování. Bývá obvyklé, že jednotliví členové Shromáždění hlasují tak, jak jim velí jejich strana (i když je jejich osobní přesvědčení jiné). Důvodem podřízení může být například strach z disciplinárního postihu, případně dokonce vyloučení ze strany. Řešením tohoto problému budiž tajné hlasování, které bylo uplatněno například v roce 2017 při hlasování o vyslovení nedůvěry prezidentu Zumovi¹⁷⁹.

Otázkou zůstává, co by se dělo v případě, kdyby bylo doporučení proti zbavení prezidenta jeho funkce. Metodika danou věc neřeší, ale lze předpokládat, že by proběhlo hlasování o tom, zda hlasovat o zbavení funkce či ne. V podstatě by se jednalo o analogii k případu hlasování o zahájení vyšetřování. Nutno ovšem podotknout, že tento postup je pouze domněnkou dovozenou z průběhu řízení.

Pro shrnutí přikládám vlastní zjednodušené schéma prezidentského impeachmentu:

¹⁷⁸ Parliament of the Republic of South Africa. National Assembly Adopts Rules Committee Report on Procedure to Regulate Section 89 of Constitution – Removal of a President [online]. 22. 11. 2018 [cit. 23. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/press-releases/national-assembly-adopts-rules-committee-report-procedure-regulate-section-89-constitution-removal-president>.

¹⁷⁹ EWN. *Rules on Removing a President in South Africa* [online]. [cit. 24. 2. 2019]. Dostupné na: <https://ewn.co.za/features/rules-on-removing-a-president-in-south-africa>; MAHR, K. *South African parliament approves secret ballot in no confidence vote against Jacob Zuma* [online]. The Telegraph, 7. 8. 2017 [cit. 24. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/07/south-african-parliament-approves-secret-ballot-no-confidence/>.

2.3.4. Příklad z praxe

V této podkapitole zanalyzuji případ týkající se dnes již bývalého jihoafrického prezidenta Jacoba Zumy. Ačkoliv se jedná o jeden z nejaktuálnějších případů (Zuma rezignoval v únoru 2018), jeho kořeny sahají dále do minulosti. V předchozí větě je možné zaregistrovat fakt, že Zuma nebyl funkce zbaven, ale vzdal se jí sám. Jeho rezignace však přišla 2 roky po tom, co se o jeho impeachmentu neúspěšně hlasovalo. Z tohoto důvodu se budu soustředit zejména na fakta, která předcházela impeachmentu, a impeachment samotný. V krátkosti však zmíním i Zumův další osud, jenž vyvrcholil jeho rezignací. Budu postupovat obdobně jako v předchozích případech. To znamená, že nejprve shrnu skutkový stav, následně popíši řízení o impeachmentu a na závěr zmíním případné kontroverze, jež se mohou k danému případu vztahovat¹⁸⁰.

2.3.4.1. Jacob Zuma

Pokud by měl člověk na základně životopisu Jacoba Zumy vymyslet, jakým adjektivem jej nejlépe charakterizovat, existuje velká šance, že by došel ke slovu „kontroverzní“. Jacob Zuma se totiž potýkal s mnoha nejrůznějšími problémy a obviněními ještě dlouhou dobu předtím, než se stal prezidentem. Týkala se ho obvinění z korupce, úplatkářství, znásilnění atd. Zuma všechna obvinění ustál a v roce 2007 se stal nejprve lídrem Afrického národního kongresu (jihoafrická politická strana) a následně v roce 2009 rovněž jihoafrickým prezidentem¹⁸¹.

Skutkový stav případu, jenž vyvrcholil hlasováním o impeachmentu, se týkal Zumovy residence Nkandla. Daná residence měla být předmětem bezpečnostních úprav, které byly hrazeny ze státních peněz. Bylo však zjištěno, že ne všechny úpravy se týkaly bezpečnosti. Zumovi byl postaven mimo jiné bazén, amfiteátr atd. Vzhledem k tomu, že tyto úpravy nesloužily ke zlepšení jeho

---

¹⁸⁰ WILKINSON, K. *FACTSHEET: The 2 ways SA's parliament can boot a president from office* [online]. Africa Check, 28. 6. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-many-motions-no-confidence-sa-president-zuma-faced/>; BBC. *South Africa's Jacob Zuma resigns after pressure from party* [online]. 15. 2. 2018 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-43066443>.

¹⁸¹ CNN. *Jacob Zuma Fast Facts* [online]. 22. 3. 2018 [cit. 25. 2. 2019]- Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2013/01/14/world/africa/jacob-zuma---fast-facts/index.html>.

bezpečnosti, ale ke zvýšení komfortu jeho rodiny, měly být uhrazeny prezidentem¹⁸².

Celý tento případ vyplul na povrch v roce 2011, kdy informace o úpravách netýkajících se bezpečnosti prosákla do médií. Ačkoliv Zuma na konci následujícího roku tvrdil, že peníze uhradil, na začátku roku 2013 začalo na popud Demokratické aliance (politická strana) vyšetřování. To skončilo v roce 2014, přičemž jeho výsledkem bylo zjištění, které podporovalo již dřívější zprávy o tom, že prezident za dotčené úpravy nezaplatil. Prezidentovi bylo zároveň nařízeno, aby zaplatil částku přímo úměrnou benefitům, které pro svou rodinu úpravami získal. Ten tak ovšem neučinil. V souvislosti s tím se proti Zumovi zvedla velká vlna nevole, jež vyústila v řízení před soudem. Ačkoliv Zuma ještě před soudním jednáním řekl, že za úpravy zaplatí, Ústavní soud v březnu 2016 označil dosavadní nezaplacení nařízené částky za ignorování ústavy a nařídil Zumovi peníze zaplatit¹⁸³. Problém v Zumově případu představoval rovněž fakt, že se prezident nejen nepodvolil nařízení o zaplacení dané částky, ale zároveň nechal například provést druhé a separátní vyšetřování celé věci¹⁸⁴.

Politická odpověď na celou situaci na sebe nenechala dlouho čekat. V dubnu navrhl lídr opozice zbavení prezidenta jeho funkce. Důvodem bylo nerespektování výsledků vyšetřování, které se projevilo v nezaplacení dotčené částky, a zároveň nařízení zahájení dalšího vyšetřování. Danými jednáními se měl prezident dopustit porušení článku 89 odstavce 1 písmene a) Ústavy, což by odůvodňovalo jeho odvolání. O návrhu se následně hlasovalo, přičemž pro zbavení funkce se vyslovilo 143 členů Národního shromáždění a proti 235. Návrh tím pádem přijat nebyl a prezident setrval v úřadu¹⁸⁵.

---

¹⁸² Economic Freedom Fighters and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 143/15) and Democratic Alliance and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 171/15) [online]. 31. 3. 2016, s. 6–7 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://cdn.24.co.za/files/Cms/General/d/3834/24efe59744c642a1a02360235f4d026b.pdf>.

¹⁸³ Economic Freedom Fighters and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 143/15) and Democratic Alliance and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 171/15) [online]. 31. 3. 2016, s. 4–5 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://cdn.24.co.za/files/Cms/General/d/3834/24efe59744c642a1a02360235f4d026b.pdf>; TANDWA, L. *Timeline of events leading up to Zuma's Nkandla apology* [online]. news24, 1. 4. 2016 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/timeline-of-events-leading-up-to-zumas-nkandla-apology-20160401>.

¹⁸⁴ WILKINSON, K. *FACTSHEET: The 2 ways SA's parliament can boot a president from office* [online]. Africa Check, 28. 6. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-many-motions-no-confidence-sa-president-zuma-faced/>.

¹⁸⁵ The Republic of South Africa. *Minutes of Proceedings of National Assembly* [online]. 5. 4. 2016 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/wp-content/uploads/2017/06/MOTION-TO-REMOVE-PRESIDENTmn12e-16-5april.pdf>.

Tohle hlasování však nebylo ojedinělým pokusem o zbavení Zumu jeho funkce. Po dobu, co zastával prezidentský úřad, proti němu směřovalo celkem 6 návrhů na vyslovení nedůvěry. Čtyři z nich se propracovaly až k hlasování, ale všechny byly zamítnuty. Největší počet kladných hlasů získal ten poslední (177 hlasů), což je však stále na míle daleko potřebné nadpoloviční většině (201 hlasů). Ze zbývajících návrhů byl jeden pozměněn, takže se ve výsledku o impeachmentu nehlasovalo, a druhý byl vzat zpět¹⁸⁶.

Zumovi se nakonec stala osudnou další kauza. Konkrétně se jednalo o jeho úzké vazby s majetnou rodinnou Guptů, která údajně využívala své vztahy s prezidentem k projekci svého vlivu do politické sféry. Na Zumu byl vyvíjen silný tlak ze strany Afrického národního kongresu (strany, jíž byl v dané době členem), který prezidentovi možnosti omezil na rezignaci nebo v pořadí již sedmý návrh na vyslovení nedůvěry. Ačkoliv Zuma prohlásil, že se takového návrhu ani impeachmentu nebojí, nakonec se rozhodl rezignovat¹⁸⁷.

2.4. Litevská republika

Posledním analyzovaným státem této diplomové práce bude Litva. Ačkoliv se jedná o stát s dlouhou historií, pro účely této práce a lepšího úvodu do problematiky v krátkosti zmíním pouze zásadní milníky historického vývoje Litvy ve 20. století. Jako mnoho dalších evropských států, také Litva vyhlásila nezávislost v roce 1918. V souvislosti s tímto krokem bylo nutné začít budovat instituce a právní řád. Z toho důvodu v roce 1920 vznikla nejprve prozatímní Ústava a o 2 roky později již Ústava permanentní, které označovala Litvu za demokratickou republiku. Radost z demokracie však netrvala dlouho, jelikož v roce 1926 se země dostala pod taktovku autoritářské vlády, jež v ní vydržela až do okupace Sověty v roce 1940. Poslední velevýznamné období litevských dějin

---

¹⁸⁶ WILKINSON, K. *FACTSHEET: The 2 ways SA's parliament can boot a president from office* [online]. Africa Check, 28. 6. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-many-motions-no-confidence-sa-president-zuma-faced/>; Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.

¹⁸⁷ TANDWA, L. *#ZumaResigns: I do not fear Impeachment or no confidence vote, says Zuma* [online]. news24, 14. 2. 2018 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/zumaresigns-i-do-not-fear-impeachment-or-no-confidence-vote-says-zuma-20180214>; BBC. *South Africa's Jacob Zuma resigns after pressure from party* [online]. 15. 2. 2018 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-43066443>.

20. století představují 90. léta. Historie se opakovala a Litva opět získala nezávislost, která byla doprovázena vyhlášením nové Ústavy¹⁸⁸.

Ačkoliv je možné se v nejrůznějších zdrojích dočíst, že Litva patří mezi státy s polo-prezidentským systémem vlády, realita je mírně odlišná. Například oficiální webové stránky Evropské unie řadí Litvu mezi státy s parlamentním systémem vlády¹⁸⁹. Úplně rozřešení tohoto problému poskytnul až litevský Ústavní soud, který se vyjádřil v tom smyslu, že Litva je parlamentní republika s určitými prvky polo-prezidentského systému. Obecně tak lze Litvu řadit do států s parlamentním systémem vlády¹⁹⁰.

2.4.1. Právní ukotvení impeachmentu

Institut impeachmentu je v Litvě ukotven zejména ve dvou právních předpisech. Tím prvním a nejdůležitějším je litevská Ústava z roku 1992, která stanovuje zejména obecná a základní pravidla impeachmentu. Druhý významný právní dokument ztělesňuje interní předpis Sejmu (Parlamentu)¹⁹¹ číslo I-399 z roku 1994. Daný předpis má procesněprávní povahu, jelikož obsahuje ustanovení týkající se řízení o impeachmentu ve fázi odehrávající se před Sejmem. Tyto dva akty jsou doplněny dalšími právními dokumenty, které se týkají litevského Ústavního soudu. Zákon o Ústavním soudu Litevské republiky a pravidla Ústavního soudu částečně opakují ustanovení uvedená buď v Ústavě, nebo v interním předpisu sejmu, ale zároveň přináší novou regulaci týkající se zejména osob soudců. Zákon o Ústavním soudu Litevské republiky navíc upravuje část řízení, jež se koná právě před ním¹⁹².

---

¹⁸⁸ President of the Republic of Lithuania. *History* [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrp.lt/en/institution/history/20808>.

¹⁸⁹ European Union. *Lithuania* [online]. [cit. 16. 3. 2019]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/lithuania_en.

¹⁹⁰ The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. *On the Programme of the Government of the Republic of Lithuania* [online]. [cit. 16. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1119/summary>.

¹⁹¹ Pro lepší pochopení následného textu považují nutné zmínit, že litevský Parlament je jednokomorový.

¹⁹² Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>; Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf; The Law on the Constitutional Court of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193>; The Rules of the Constitutional Court [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/administrative-information/rules-and-regulations/the-rules-of-the-constitutional-court/1296>.

Vzhledem k tomu, že poslední 3 jmenované dokumenty zanalyzují v následující kapitole věnované procesu impeachmentu, budu se nyní věnovat výhradně Ústavě. Ústava Litevské republiky je na rozdíl od v předchozích kapitolách analyzovaných ústav specifická zejména v jedné věci. Ta tkví v tom, že drtivou většinu zásadních informací vztahujících se k impeachmentu vměstnala do jednoho jediného článku s číslem 74. V Ústavě je možné najít rovněž další ustanovení dotýkající se impeachmentu, která mají potenciál dotčený článek modifikovat, avšak žádné z nich nedosahuje jeho významu¹⁹³.

Článek 74 totiž označuje subjekty, na něž se impeachment vztahuje, dále skutky, jejichž spáchání k impeachmentu vede, potřebné kvorum pro jeho odhlasování, konsekvence s ním spojené a zároveň odkaz na interní předpis jakožto pramen procesní úpravy. Dle znění dotčeného článku se impeachment týká „[p]rezidenta republiky, předsedy a soudců Ústavního soudu, předsedy a soudců Nejvyššího soudu, předsedy a soudců Odvolacího soudu a členů Sejmu“¹⁹⁴. Zajímavý je ovšem pohled na Ústavou uváděné skutky, pro něž je možné impeachment zahájit. Vyjma v podstatě „klasického“ hrubého porušení Ústavy a spáchání trestného činu totiž Ústava trestá i porušení slibu (ve smyslu slibu spojeného se vstupem do výkonu konkrétní funkce). Ve srovnání s ostatními analyzovanými státy představuje unikum i kvorum potřebné ke zbavení daného subjektu jeho funkce, jelikož Ústava vyžaduje tři pětiny hlasů všech členů Sejmu¹⁹⁵.

Kromě dotčeného článku 74 je nutné zmínit i některé z oněch článků, které jej modifikují (případně rozvádějí). Prvním z nich budiž článek 86 zabývající se osobou prezidenta. Ačkoliv daný článek do velké míry přebírá to, co již bylo stanoveno článkem 74, je vzhledem k dodatku, který obsahuje, vnitřně nekonzistentní. Daný dodatek totiž po dobu výkonu funkce zbavuje prezidenta trestněprávní odpovědnosti. Tohle ustanovení však fakticky vylučuje, aby bylo spáchání trestného činu použito jako skutek ve smyslu řízení o impeachmentu¹⁹⁶. Lze si ovšem představit situaci, kdy nebude na spáchaný skutek pohlíženo jako na trestný čin, ale jako na hrubé porušení Ústavy (samozřejmě za podmínky, že daný

---

¹⁹³ Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>.

¹⁹⁴ Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>.

¹⁹⁵ Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>.

¹⁹⁶ Vyjma samotného znění Ústavy tuto skutečnost potvrdil i případ s bývalým litevským prezidentem Paksasem.

skutek má ústavní konotace). Vůči prezidentu je tak možné uplatnit „pouze“ dva ze tří skutků, které Ústava rozeznává. Druhé ustanovení, jež článek 74 nemodifikuje, ale rozvíjí, představuje článek 105. Ten se stejně jako celá část VIII. Ústavy, jíž je součástí, týká Ústavního soudu, konkrétně jeho role v procesu impeachmentu. Článek stanoví, že Ústavnímu soudu je svěřena pravomoc rozhodovat o tom, zda osoba svým jednáním porušila Ústavu nebo nikoliv. V procesu impeachmentu tak kromě sejmu figuruje další aktér, kterým je Ústavní soud¹⁹⁷.

Ústava obsahuje ještě několik dalších ustanovení, která se impeachmentu týkají, ty však pouze opakují to, co zde již zaznělo. Vzhledem k tomu, že Ústava podává pouze obecný popis jednotlivých pravidel a nejde do hloubky, bylo by dobré pokusit se některá ustanovení více osvětlit. Pro detailnější definici jednotlivých pojmů, případně zvláštností týkající se impeachmentu, je ovšem potřeba sáhnout do praxe, a to zejména do případu s prezidentem Paksasem¹⁹⁸. Tento případ byl v mnoha ohledech zlomovým, jelikož v něm Ústavní soud judikoval nejméně jednu zásadní věc, která bude mít význam v případech následujících. Tuto věc představuje subsumpce porušení slibu, jakožto jednoho ze skutků podmiňujících proces impeachmentu, pod širší kategorii skutků, kterou jsou skutky tvořící hrubé porušení Ústavy. Soud se pro tento krok rozhodl z čistého pragmatismu, jelikož při úvaze o tom, zda prezident slib porušil, nechtěl zabředávat do argumentace, která by se chtě nechtě musela dotknout morální stránky, jíž takové sliby bezpochyby disponují¹⁹⁹.

Druhá zajímavá a podstatná informace se týká konsekvencí spojených s úspěšným procesem impeachmentu vůči prezidentovi. Ústava stanovuje, že osoba, která byla v daném procesu uznána vinou, ztrácí svou funkci, ale už neříká, zda může taková osoba stejnou funkci zastávat v budoucnu. Vzhledem k tomu, že v Litvě panovala shoda na tom, že by taková osoba neměla mít možnost (alespoň

---

¹⁹⁷ Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>; VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1048–1049 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V_Vaicaitis_Constitutional_law_of_EU_member_states_Kluwer_2014.pdf.

¹⁹⁸ I přes to, že úlohu Ústavního soudu v procesu impeachmentu budu analyzovat až v následující kapitole, přijde mi (vzhledem k tomu, že judikatura interpretaci ústavy do velké míry konkretizuje) důležité, aby dané informace zazněly právě v této kapitole.

¹⁹⁹ VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1049 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V_Vaicaitis_Constitutional_law_of_EU_member_states_Kluwer_2014.pdf.

po nějakou dobu) danou funkci znovu zastávat, právní úpravou (novelizací zákona o volbě prezidenta) byla stanovena limitace dané osoby ucházet se o prezidentský post po dobu 5 let. Ústavnímu soudu to však přišlo málo a ve svém rozhodnutí vyjádřil názor, že by daná osoba měla mít permanentní zákaz prezidentskou funkci znovu vykonávat. Rozuzlení nakonec přišlo až z úst Evropského soudu pro lidská práva, který shledal zavedení permanentního zákazu jako porušení článku 3 odstavce 1 protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech. Vzhledem k tomu, že v současném znění Ústavy není o zákazu výkonu funkce žádná zmínka, lze předpokládat, že Litva rozhodnutí ESLP respektuje²⁰⁰.

2.4.2. Proces impeachmentu

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, procesní stránka impeachmentu je v případě řízení před Sejmem upravena v jeho interním předpisu číslo I-399, přičemž v případě řízení před Ústavním soudem je upravena v zákonu o Ústavním soudu Litevské republiky. Vzhledem k tomu, že v daném řízení sehraává hlavní úlohu zejména Sejm, korpus procesu je do velké míry upraven v prvně jmenovaném předpisu.

Řízení o impeachmentu se věnuje část VIII. dotčeného předpisu, která obsahuje celkem 17 článků. Celý proces je zahájen podáním návrhu, k jehož podání je oprávněna skupina tvořená minimálně jednou čtvrtinou všech členů Sejmu, což v praxi činí nejméně 36 osob²⁰¹. Návrh musí mít písemnou formu, musí být podepsán a musí uvádět, na jakém základě má být s danou osobou řízení zahájeno (jaká jsou obvinění) a jaké jsou rozhodné skutečnosti celého případu. Sejm má následně dvě možnosti, jak postupovat. Buď může zřídit speciální vyšetřovací komisi, které případ postoupí, nebo dovolí, aby bylo s danou osobou zahájeno jiné řízení. Ačkoliv to předpis přímo neříká, z jeho dikce lze dovodit, že v případech, kdy osoba spáchala nějaký trestný čin (jako jeden z důvodů pro zahájení řízení o impeachmentu), se předá orgánu, do jehož pravomoci řízení o takovém činu spadá. Tímto orgánem bude typicky soud. Nutno zmínit, že Ústava například ve svém článku 62 rozeznává poslaneckou imunitu, avšak tato imunita

---

²⁰⁰ VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1049–1051 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V_Vaicaitis_Constitutional_law_of_EU_member_states_Kluwer_2014.pdf.

²⁰¹ Litevský Sejm je složen z celkem 141 členů (CABADA, L., V. HLOUŠEK a P., JUREK. *Party Systems in East Central Europe*. Lanham: Lexington Books, 2014, s. 134).

je relativní a souhlas sejmů s trestním stíháním ji může prolomit. Je-li osoba soudu předána, její následný osud v souvislosti s řízením o impeachmentu závisí na rozhodnutí daného soudu. Pokud ji shledá vinou, impeachment se přesouvá před Sejm. Pokud ji neuzná vinou, impeachment je ukončen²⁰².

V případě, že s osobou není zahájeno soudní řízení, se proces posouvá ke speciální vyšetřovací komisi. Vyšetřovací komise bude například vždy ustavena v případech týkajících se prezidentů, a to vzhledem k jejich faktické indempnitě, o níž bylo pojednáváno výše. Komisi tvoří 12 členů, včetně předsedy a místopředsedy, přičemž je nutné, aby v ní byla zastoupena jak parlamentní většina, tak menšina. Cíl vyšetřování spočívá v ověření skutkového stavu a ve zjištění, zda k dotčenému skutku opravdu došlo. Osoba, jíž se celý proces týká, má zároveň možnost poskytnout svůj náhled na celou věc. K zajištění cílů vyšetřování může komise využívat širokou škálu nástrojů. Ty nevýznamnější představují výpovědi svědků a expertní stanoviska. O všech úkonech před komisí, jakožto i o průběhu celého vyšetřování, se sepisuje záznam. Tato fáze může skončit dvěma způsoby – komise buď dospěje k názoru, že návrh členů Sejmu je odůvodněný, nebo nikoliv. Závěr, k němuž komise dospěla, musí být potvrzen nadpoloviční většinou hlasů všech členů komise a je spolu s návrhem jak rozhodnout a dalšími dokumenty předložen Sejm²⁰³.

V další fázi se proces již dostává před samotný Sejm. Ten musí nejprve hlasovat o tom, zda s danou osobou řízení „o vině a trestu“ zahájí (zjednodušeně lze říci, že výše zmíněný návrh členů Sejmu zahajoval šetření celé věci, nyní už se však jedná o řízení ve smyslu konkrétního rozhodování o zbavení funkce). Pokud většinou hlasů přítomných členů odmítne řízení zahájit, ať už je stanovisko komise jakékoliv, řízení buď skončí, nebo může být v případě, že komise shledala návrh nedůvodným, rozhodnuto o dodatečném vyšetřování či o vyšetřování novém²⁰⁴. K zahájení řízení může Sejm dospět dvěma způsoby. Buď schválí návrh vyšetřovací komise, nebo schválí rezoluci vycházející z rozhodnutí soudu, jenž

---

²⁰² Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf; Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>.

²⁰³ Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

²⁰⁴ Ačkoliv interní předpis používá slovo „shall“, které se dá použít pro vyjádření „jistě“ budoucnosti, z konstrukce ustanovení lze dovodit, že nařízení dodatečného či nového vyšetřování je spíše možností než nutností.

uznal dotčenou osobu vinnou z trestného činu (viz druhý odstavec této kapitoly). V obou případech se rozhoduje stejným počtem hlasů jako při vyslovení odmítavého stanoviska. Dojde-li k zahájení řízení, je věc postoupena Ústavnímu soudu na posouzení²⁰⁵.

Tato fáze, jak bylo předesláno, je alespoň v hrubých rysech upravena zákonem o Ústavním soudu Litevské republiky. Cílem této fáze je posouzení, zda bylo spáchané jednání v konfliktu s Ústavou či nikoliv. Stranami řízení jsou Sejm a dotčená osoba, přičemž obě dvě strany mají klasická procesní práva a povinnosti. Mohou předkládat důkazy, činit návrhy, zpochybňovat vyjádření protistrany atd. Ústavní soud posoudí, jestli k porušení Ústavy došlo nebo ne, a následně rozhodne. Aby byl schopný rozhodnout, musí být přítomny alespoň dvě třetiny všech soudců²⁰⁶, přičemž soud rozhoduje nadpoloviční většinou všech²⁰⁷.

Poslední fází celého procesu impeachmentu představuje samotné jednání před Sejmem, které je vedeno jeho předsedou. Daného jednání se účastní jak členové Sejmu, tak osoba, vůči níž je proces veden. Ta se může účastnit buď osobně, nebo prostřednictvím svého advokáta. Interní předpis Sejmu dává poměrně velký význam rozhodnutí Ústavního soudu. Stanovuje totiž, že pokud Ústavní soud neshledá dotčenou osobu vinnou z porušení Ústavy, Sejm řízení o impeachmentu zastaví²⁰⁸²⁰⁹. Praxe ovšem ukazuje, že zastavení řízení není toliko povinností, nýbrž možností. Příkladem budiž situace z roku 2010, kdy bylo řízení o impeachmentu vedeno proti dvěma členům sejmu. Ačkoliv Ústavní soud neshledal porušení Ústavy, sejm se stejně propracoval až k hlasování, které vyústilo ve zbavení funkce jedné z dotčených osob. Důležité je tedy zmínit, že navzdory roli Ústavního soudu jakožto „strážce Ústavy“ má v procesu impeachmentu hlavní slovo Sejm, který mimo jiné činí finální rozhodnutí,

---

²⁰⁵ Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

²⁰⁶ Ústavní soud je složen z celkem 9 soudců/soudkyň (The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. *Members of the Court* [online]. [cit. 1. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/justices/members-of-the-court/179>).

²⁰⁷ The Law on the Constitutional Court of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193>.

²⁰⁸ Stejně jako v případě nařízení dodatečného či nového vyšetřování, i zde je použito slovo „shall“.

²⁰⁹ Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

zahajuje celé řízení a zároveň stanovuje obvinění vůči dotčené osobě²¹⁰. Okrajem bych ještě rád zmínil, že interní předpis u některých úkonů Sejmu nestanovuje potřebné hlasovací kvorum. V takovém případě se postupuje podle článku 113 interního předpisu, jenž pro schválení rozhodnutí požaduje většinu hlasů přítomných členů²¹¹.

V případě, že Sejm řízení nezastaví (ať už Ústavní soud rozhodl jakkoliv), musí rozhodnout o konání jednání. To je zahájeno předsedou Sejmu, který shrne skutkové okolnosti a obvinění vůči osobě. Následný průběh jednání je v podstatě zcela standardní. Zjistí se přítomnost členů Sejmu a dotčené osoby (případně jejího advokáta). Dané osobě je následně dán prostor pro vyjádření s tím, že jí jsou posléze kladeny otázky. Jediné specifikum představuje neúčast svědků, o nichž se interní předpis v této fázi procesu vůbec nezmiňuje. Celé jednání je zakončeno závěrečnou řečí dotčené osoby. Následně se separátně hlasuje o jednotlivých obviněních. Pokud je osoba shledána vinnou alespoň z jednoho obvinění (potřebné jsou tři pětiny hlasů všech, konkrétně alespoň 85 hlasů), je zbavena funkce. V opačném případě ve funkci setrvává²¹².

Výše byla zmíněna sága týkající se konsekvencí v souvislosti s případy impeachmentu prezidenta, jež nakonec rozhrěšil až ESLP. Litevská úprava však obsahuje další specifické následky impeachmentu, které ovšem nejsou tak zásadní, jako v případě impeachmentu prezidenta. Tyto následky se týkají soudců Ústavního soudu, přičemž jsou uvedeny v článku 16 zákona o Ústavním soudu Litevské republiky. Dané ustanovení říká, že po vypršení jejich funkčního období je soudcům mimo jiné přidělena nějaká funkce ve státní správě. O tuto možnost však osoba, jež byla v řízení o impeachmentu uznána vinou, přichází²¹³.

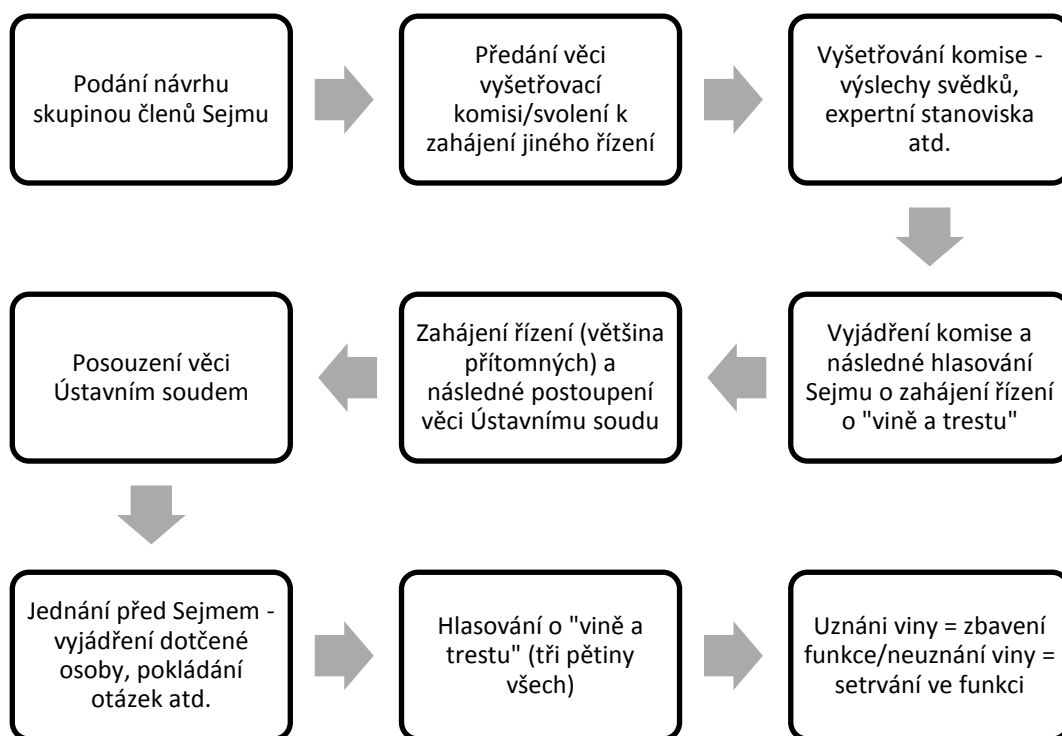
²¹⁰ VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1049, 1055 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V_Vaicaitis_Constitutional_law_of_EU_member_states_Kluwer_2014.pdf.

²¹¹ Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

²¹² Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

²¹³ The Law on the Constitutional Court of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193>.

Pro ilustraci přikládám vlastní zjednodušené schéma procesu impeachmentu:

2.4.3. Příklad z praxe

V případě Litvy nebylo těžké vybrat konkrétní příklad z praxe. Ačkoliv byl v Litvě proces impeachmentu veden víckrát a proti různým subjektům, za nejdůležitější případ lze rozhodně považovat řízení proti prezidentu Rolandasu Paksasovi. Zmínky související s tímto řízením je možné nalézt i v rámci jiných dílčích podkapitol zabývajících se litevským impeachmentem, což jenom podtrhuje jeho signifikanci. Závěrem se ještě sluší dodat, že tento případ drží jedno evropské prvenství. Jednalo se totiž o první úspěšný impeachment proti evropské hlavě státu²¹⁴.

2.4.3.1. Rolandas Paksas

Případ impeachmentu Rolandase Paksase se začal psát v roce 2003. V souvislosti s prezidentem panovalo podezření o jeho napojení na ruský

²¹⁴ SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 208 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs/article/viewFile/833/181>.

organizovaný zločin a tajné služby²¹⁵. Problém způsobovaly zejména velice blízké vazby mezi Paksasem a Rusem Yuri Borisovem, který sponzoroval Paksasovu prezidentskou kampaň. Trnem v oku se staly konkrétní akty prezidenta spolu s informacemi, které začaly o jejich vztahu prosakovat. Paksas na základě zvláštního prezidentského výnosu udělil Borisovi litevské občanství. Zároveň se zjistilo, že Paksas Borisovi prozradil, že se o něj zajímají litevské tajné služby. V neposlední řadě se spekulovalo o možném napojení Borisova na ruské tajné služby²¹⁶.

Ke konci roku 2003 podalo celkem 86 členů Sejmu návrh na zahájení procesu impeachmentu s prezidentem. Parlament v souvislosti s návrhem zřídil vyšetřovací komisi, která měla za cíl situaci objasnit. Výsledky vyšetřování byly zveřejněny na začátku roku 2004, přičemž komise došla k závěru, že dotčená obvinění vůči prezidentu jsou odůvodněná, a zároveň doporučila Sejmu, aby s Paksasem zahájil řízení. Ten tak učinil a postoupil věc Ústavnímu soudu k posouzení²¹⁷.

Ústavní soud případ posoudil a uznal prezidenta vinným z porušení Ústavy a porušení prezidentského slibu (který, jak je napsáno výše, rovněž podřadil pod porušení Ústavy). Soud považoval za problematické zejména reciproční výměny mezi Paksasem a Borisovem, které představovaly například udělení občanství a vyzrazení informací o zájmu tajných služeb výměnou za podporu při kampani. Paksase zároveň uznal vinným „ze zneužití jeho prezidentské pravomoci ve vztahu k ovlivňování rozhodování soukromé společnosti, jehož účelem bylo obohacení lidí v jeho blízkosti“²¹⁸.

---

²¹⁵ Euractiv. *Lithuanias's president Rolandas Paksas is impeached* [online]. 7. 4. 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/lithuania-s-president-rolandas-paksas-is-impeached/>.

²¹⁶ SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 208 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs/article/viewFile/833/181>; VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1049 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/12/V_Vaicaitis_Constitutional_law_of_EU_member_states_Kluwer_2014.pdf.

²¹⁷ SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 209 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs/article/viewFile/833/181>.

²¹⁸ SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 209 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs/article/viewFile/833/181>.

Poslední fáze proběhla před Sejmem, kde nakonec došlo k hlasování. Ještě před ním však prezident Paksas prohlásil, že se necítí vinen. Sejm nakonec 86 hlasy svých členů odhlasoval, že prezident porušil Ústavu udělením občanství a vyzrazením informací. Hlasovalo se ještě o tom, zda prezident porušil Ústavu ovlivňováním rozhodování výše zmíněné společnosti. Pro uznání viny i z tohoto bodu obvinění se vyjádřilo 89 členů Sejmu. Prezident byl tedy zbaven své funkce²¹⁹.

Celý impeachment měl však dohru, jejíž velká část byla popsána v kapitole týkající se právního ukotvení impeachmentu. Paksas se totiž rozhodl kandidovat na prezidenta znovu, čemuž chtěl Sejm zabránit novelizací volebního zákona. Zároveň vyzval Ústavní soud, aby přezkoumal soulad dané novelizace s Ústavou. Postup Ústavního soudu a rozuzlení celé kauzy je popsáno výše, ale je zajímavé zmínit, že Ústavní soud své závěry odůvodňoval zejména porušením prezidentského slibu²²⁰.

---

²¹⁹ Euractiv. *Lithuanias's president Rolandas Paksas is impeached* [online]. 7. 4. 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/lithuania-s-president-rolandas-paksas-is-impeached/>; MYERS, S. *Lithuanian Parliament Removes Country's President After Casting Votes on Three Charges* [online]. The New York Times, 7. 4. 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2004/04/07/world/lithuanian-parliament-removes-country-s-president-after-casting-votes-three.html>.

²²⁰ SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 209 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijjs/article/viewFile/833/181>.

3. Komparace právní úpravy

V této kapitole se zaměřím na hlavní cíl této práce, který je ostatně uveden i v jejím názvu – komparaci právních úprav impeachmentu jednotlivých států. Ačkoliv by rozdílné či stejné aspekty dotčených úprav měly vyplynout už z analýz konkrétních států, pro účely celé práce je nutné a potřebné dané aspekty přehledně shrnout na jednom místě. Jak je předesláno v úvodu, budu komparovat dvě dvojice států, přičemž každá z dvojic „vyznává“ jiný systém vlády. Při komparaci vyjdu ze struktury práce, což znamená, že nejprve srovnám právní úpravy impeachmentu Spojených států amerických a Brazílie a následně se přesunu ke srovnání Jihoafrické republiky a Litvy. Pro zachování přehlednosti a ucelenosti daných komparací použiji v úvodu vytyčená komparační kritéria, jež by zároveň měla pokrývat všechny klíčové oblasti dotčených úprav zabývajících se impeachmentem.

1) Kdo může podat podnět k zahájení procesu?

Úprava Spojených států amerických se v tomto bodu s brazilskou úpravou shodují, ačkoliv úprava prvně jmenovaného státu je specifitější. Ve Spojených státech amerických totiž může podnět podat občan, prezident, Soudcovská konference a další subjekty. Brazilská úprava tuto možnost vkládá do rukou občanů. Obecně se však dá očekávat, že například členové Soudcovské konference jsou rovněž občany Spojených států amerických, takže v tomhle případě lze mluvit o více méně shodné úpravě.

2) Kdo řízení o impeachmentu fakticky zahajuje (ve smyslu podání žaloby)?

V obou případech se jedná o stejný orgán, jmenovitě dolní komoru parlamentu. V případě Spojených států to je Sněmovna reprezentantů, v případě Brazílie Poslanecká sněmovna. Oběma těmito orgánům je přiznána výlučná pravomoc pro zahájení řízení. Celý proces impeachmentu je totiž fakticky zahájen přijetím výše zmíněného podnětu.

3) Pojí se se zahájením impeachmentu nějaké omezení pro osobu, vůči níž je veden?

Právní úprava Spojených států o žádném zvláštním omezení pro osobu, vůči níž je vedeno řízení, nemluví. Jako určité omezení by však mohla být chápána například povinnost odpovědět na písemné dotazy sněmovního výboru (jako v případě Billa Clintona). Oproti tomu brazilská ústava omezení reflektuje. Týká se prezidenta

republiky, který je suspendován v momentu, kdy Senát nařídí jednání o impeachmentu. Tato suspendace trvá do konce řízení, nejdéle však 180 dní.

4) Jaké jsou mechanismy rozhodování (například hlasovací kvora)?

Vzhledem k velmi chaotické brazilské úpravě se ve srovnání úprav v rámci tohoto komparačního kritéria zaměřím výhradně na impeachment prezidentský (který dává více méně smysl i v rámci brazilské úpravy). Pro proces impeachmentu ve Spojených státech jsou klíčová dvě hlasování. Jedno v rámci sněmovní fáze (hlasování o žalobě vůči dotčené osobě) a druhé v rámci senátní fáze (hlasování o vině a trestu). V prvním případě je potřebné kvorum tvořeno většinou hlasů přítomných členů Sněmovny (nejméně 110 hlasů). Ve druhém případě postačí dvě třetiny přítomných senátorů (nejméně 34 hlasů). V Brazílii jsou kritéria nastavena přísněji. Z dedukce provedené na základě analýzy předpisů vyplynulo, že jak Poslanecká sněmovna, tak Senát vyžadují pro schválení stejných úkonů jako orgány ve Spojených státech dvě třetiny hlasů všech svých členů. To znamená, že v Poslanecké sněmovně je potřeba minimálně 342 hlasů a v Senátu alespoň 54 hlasů.

5) Jaká je časová náročnost celého procesu (doba, lhůty apod.)?

Ve Spojených státech není proces impeachmentu časově omezen. Záleží tedy čistě na rychlosti orgánů činných v daném řízení, jak rychle/pomalou bude daný proces ukončen. V Brazílii je tato doba omezena na 120 dnů od podání žaloby. Co se obecné časové náročnosti týká, je nutné zmínit, že ta se liší případ od případu. Vždy záleží na množství důkazů, jasnosti skutkových okolností atd.

6) Za jaká jednání může být proces impeachmentu zahájen?

Ústava Spojených států rozeznává dvě jednání a jeden soubor mnoha skutků. Impeachment lze provést za velezradu, úplatkářství a další závažné zločiny a přečiny, přičemž pod kategorií dalších závažných zločinů a přečinů lze podřadit velký počet nejrůznějších skutků. Ústava Brazílie uvádí obecnou kategorii nazvanou „impeachable offenses“ (v překladu skutky, za něž hrozí impeachment). Tato kategorie je rozvedena v ustanoveních týkajících se prezidenta a dále je konkretizována ve zvláštním právním předpisu. Brazílie tedy disponuje konkrétnějším katalogem skutků, za něž impeachment hrozí.

7) Kde je institut impeachmentu právně ukotven?

Ve Spojených státech je základním pramenem Ústava (v případě federální úrovně) a ústavy jednotlivých amerických států (v případě státní úrovně). Procesní stránka impeachmentu má spíše precedenční povahu, přesto však existuje interní předpis

Senátu, který upravuje senátní fázi celého procesu. Je možné mluvit ještě o dalších pramenech, ty jsou však marginální a nepředstavují nějaký zásadní zdroj informací. V Brazílii mezi hlavní prameny patří Ústava, zákon číslo 1079 a interní předpisy Poslanecké sněmovny a Senátu. Úpravu impeachmentu je možné najít i v právních rádech jednotlivých brazilských států (něco si upravují samy, v něčem vychází ze zákona číslo 1079).

8) Vůči komu může být impeachment veden?

Ústava Spojených států výslovně stanovuje, že impeachment lze vést vůči prezidentu, vice prezidentu a všem civilním úředníkům. Tento pojem je dále specifikován například v judikatuře a lze pod něj podřadit velké množství osob. Zajímavější je fakt, že impeachment není možné vést proti senátorům a vojenským úředníkům. Je dobré zmínit, že nejčastěji je veden proti federálním soudcům. Na státní úrovni je možné jej vést vůči státním soudcům, guvernérům a dalším úředníkům. Brazilská ústava vyjmenovává mnoho subjektů, vůči nimž je možné impeachment vést. V jejich čele je prezident, vice prezident a federální ministři. Dále je možné impeachment vést proti téměř všem soudcům, státním zástupcům, guvernérům a ministrům jednotlivých brazilských států. Na rozdíl od Spojených států, Brazílie umožňuje vést řízení i s armádními veliteli.

9) Kdo rozhoduje o vině a trestu?

V obou státech je orgánem, který rozhoduje o vině a trestu, senát.

10) Jaké jsou konsekvence celého procesu (zejména pro osobu, jíž se proces týká)?

Konsekvencí, jež je pro úpravy obou států společná, je zbavení dotčené osoby funkce, jíž zastává. To zároveň znamená, že daná funkce musí být personálně doplněna. V praxi se proto bude například při impeachmentu prezidenta jednat o to, že jej v případě zbavení funkce nahradí vice prezident. Odlišnost však lze spatřovat v možnosti zastávat veřejnou funkci v budoucnu. Zatímco ve Spojených státech ztrácí osoba, jež je zbavena své funkce prostřednictvím impeachmentu, nárok zastávat veřejnou funkci v budoucnu, v Brazílii je tato doba limitována buď na 8, anebo do 5 let (záleží na právním předpisu, z něhož se vychází). V praxi však může nastat i situace, že žádná limitace nenastane (viz případ Dilmy Rousseffové).

Pro shrnutí výše uvedeného přikládám následující tabulku:

Komparační kritéria/analyzované státy	Spojené státy americké	Brazílie
Kdo může dát podnět k zahájení procesu?	Jakýkoliv občan, Soudcovská konference, prezident atd.	Jakýkoliv občan
Kdo řízení o impeachmentu fakticky zahajuje (ve smyslu podání žaloby)?	Sněmovna reprezentantů	Poslanecká sněmovna
Pojí se se zahájením impeachmentu nějaké omezení pro osobu, vůči níž je veden?	Ne	Ano, suspendace
Jaké jsou mechanismy rozhodování (například hlasovací kvora)?	Nadpoloviční většina přítomných (Sněmovna reprezentantů), dvě třetiny přítomných (Senát)	Dvě třetiny všech (Poslanecká sněmovna), dvě třetiny všech (Senát)
Jaká je časová náročnost celého procesu (doba, lhůty apod.)?	Nelze určit	Ukončení procesu do 120 dní od podání žaloby
Za jaká jednání může být proces impeachmentu zahájen?	Velezrada, úplatkářství a jiné závažné zločiny a přečiny	„Impeachable offenses“ (stanoveny v zákoně)
Kde je institut impeachmentu právně ukotven?	Ústava, interní předpis Senátu	Ústava, zákon č. 1079, interní předpis Poslanecké sněmovny a Senátu
Vůči komu může být impeachment veden?	Prezident, vice prezident, civilní úředníci Spojených států, guvernéri atd.	Prezident, vice prezident, soudci, guvernéri, federální ministři atd.
Kdo rozhoduje o vině a trestu?	Senát	Senát
Jaké jsou konsekvence celého procesu (zejména pro osobu, jíž se proces týká)?	Zbavení funkce + zákaz budoucího výkonu veřejné funkce	Zbavení funkce + zákaz výkonu funkce na dobu 8, do 5 nebo 0 let

Je nutné dodat, že by bylo možné najít a reflektovat ještě další skutečnosti týkající se obou právních úprav. Ty by však nebyly ani pro fungování institutu jako takového, ani pro účely této práce tak zásadní, jako skutečnosti uvedené.

Na následujících řádcích se budu věnovat srovnání druhé dvojice států. Tentokrát se bude jednat o státy s parlamentním systémem vlády. Jmenovitě půjde

o Jihoafrickou republiku a Litvu. V tomto případě uplatním stejný postup jako při komparaci předešlé dvojice.

1) Kdo může dát podnět k zahájení procesu?

Úpravy obou států podnět k procesu nereflektují. Celý proces je zahájen návrhem. Ten může v Jihoafrické republice v řízení vůči prezidentovi podat jakýkoliv člen Národního shromáždění. Jihoafrická procesní úprava se zároveň týká pouze řízení proti prezidentovi, ale lze předpokládat, že v řízení vůči dalším subjektům by se přinejmenším některé její části daly použít analogicky. S podáním návrhu operuje i litevská právní úprava. Návrh může být podán alespoň jednou čtvrtinou (36 členů) všech členů Sejmu. V Litvě však tento návrh samotné řízení nezahajuje (svým způsobem lze tento návrh považovat za žalobu, ale jeho přijetím nezačíná řízení o impeachmentu). Ačkoliv bylo zmíněno, že právní úpravy podnět k procesu neznají, dá se předpokládat, že se na legislativní orgány může v souvislosti s vadným chováním konkrétních subjektů obracet každý.

2) Kdo řízení o impeachmentu fakticky zahajuje (ve smyslu podání žaloby)?

V Jihoafrické republice se dá za moment zahájení řízení (fakticky žalobu) považovat odhlasování zahájení vyšetřování, pro něž se musí vyjádřit většina přítomných členů Národního shromáždění. V Litvě lze za okamžik zahájení řízení o impeachmentu považovat hlasování o tom, zda proběhne řízení „o vině a trestu“. Sejm v tomto případě rozhoduje většinou hlasů přítomných členů. Řízený tak zahajuje Národní shromáždění a Sejm.

3) Pojí se se zahájením impeachmentu nějaké omezení pro osobu, vůči níž je veden?

Vyjma zbavení funkce dané osoby rozeznává jihoafrická právní úprava možnost suspendace. Ta se však týká pouze řízení proti soudci, státnímu zástupci, generálnímu auditorovi nebo členu některé z Ústavou uvedených komisí. Důležité je zdůraznit, že danou osobu suspenduje vždy prezident (v případě soudce na základě rady Komise pro soudní službu) a suspendování představuje možnost, nikoliv povinnost. Litevská úprava žádná omezení nezná.

4) Jaké jsou mechanismy rozhodování (například hlasovací kvora)?

V odpovědi na tuto otázku představím nejdůležitější hlasování, konkrétně samotné hlasování o zbavení dané osoby její funkce. Další podstatná hlasování jsou totiž reflektována výše. V rámci jihoafrické úpravy je pro uznání osoby vinnou a zbavení jí funkce potřeba získat alespoň dvě třetiny hlasů všech členů Národního

shromáždění (nejméně 268 hlasů) nebo legislativních orgánů provincií v případě premiéra dané provincie. Jedinou výjimku představuje impeachment člena komise, kde postačí většina hlasů. V Litvě jsou potřebné alespoň tři pětiny hlasů všech, tzn. minimálně 85 hlasů.

5) Jaká je časová náročnost celého procesu (doba, lhůty apod.)?

Jihoafrický právní řád žádnou limitaci v řízení o impeachmentu nezná. V rámci litevské úpravy se týká limitace pouze řízení související se spácháním trestného činu, kde se subsidiárně použije trestní zákoník²²¹. Jinak pro oba státy platí to stejné, co bylo řečeno již v komparaci předchozích států, tzn. délka řízení je přímo úměrná složitosti případu.

6) Za jaká jednání může být proces impeachmentu zahájen?

Jihoafrická ústava rozeznává různá jednání pro různé subjekty. V případě prezidenta a premiéra provincie se jedná o závažné porušení ústavy nebo práva, závažné pochybení nebo neschopnost vykonávat funkci. V případě soudců je to nekompetentnost k výkonu funkce nebo hrubé pochybení. V případě zbývajících subjektů (státní zástupce, generální auditor a člen komise) jde znovu o nekompetentnost a pochybení (nikoliv hrubé). Ústava Litevské republiky rozeznává hrubé porušení ústavy, spáchání trestného činu a porušení slibu.

7) Kde je institut impeachmentu právně ukotven?

V rámci jihoafrické právní úpravy se jedná v podstatě o 2 právní dokumenty. Hmotněprávní stránku pokrývá Ústava a procesněprávní stránku (alespoň v případě prezidenta) metodika Národního shromáždění. V Litvě je možné se setkat s více rozvětvenou základnou právních dokumentů upravujících impeachment. Předně se jedná o Ústavu a interní předpis Sejmu číslo I-399. Další ustanovení lze nalézt rovněž v zákonu o Ústavním soudu Litevské republiky a pravidlech Ústavního soudu.

8) Vůči komu může být impeachment veden?

Ačkoliv to do velké míry může vyplývat z již uvedených odpovědí, všechny subjekty, vůči nimž může být impeachment veden, ještě jednou zopakují. V Jihoafrické republice se jedná o prezidenta, premiéra konkrétní provincie, soudce, státní zástupce, generálního auditora a člena komise. V rámci Litvy jde o

---

²²¹ Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.

prezidenta, předsedu a soudce Ústavního soudu, předsedu a soudce Nejvyššího soudu, předsedu a soudce Odvolacího soudu a členy Sejmu.

9) Kdo rozhoduje o vině a trestu?

V rámci jihoafrické úpravy je rozhodným orgánem Národní shromáždění. V Litvě je situace komplikovanější. Na rozhodování se podílí sejm spolu s Ústavním soudem. Rozhodující a klíčové slovo však náleží Sejmu.

10) Jaké jsou konsekvence celého procesu (zejména pro osobu, jíž se proces týká)?

V případě prezidenta Jihoafrické republiky a premiéra konkrétní jihoafrické provincie se jedná o zbavení funkce a zákaz budoucího výkonu veřejné funkce. V případě dalších jihoafrických subjektů jde pouze o zbavení funkce. V Litvě dojde pouze ke zbavení funkce konkrétní osoby (viz dohra případu Paksas).

Komparační kritéria/analyzované státy	Jihoafrická republika	Litva
Kdo může dát podnět k zahájení procesu?	Podnět úprava nereflexuje, proces zahájen na návrh	Podnět úprava nereflexuje, proces zahájen na návrh
Kdo řízení o impeachmentu fakticky zahajuje (ve smyslu podání žaloby)?	Národní shromáždění	Sejm
Pojí se se zahájením impeachmentu nějaké omezení pro osobu, vůči níž je veden?	Ano, suspendace	Ne
Jaké jsou mechanismy rozhodování (například hlasovací kvora)?	Dvě třetiny hlasů všech členů Národního shromáždění pro uznání viny	Tři pětiny hlasů všech členů Sejmu pro uznání viny
Jaká je časová náročnost celého procesu (doba, lhůty apod.)?	Nelze určit	V případě trestných činů limitace dle trestního zákoníku
Za jaká jednání může být proces impeachmentu zahájen?	Odlišná od subjektu, například závažné porušení Ústavy, neschopnost vykonávat funkci atd.	Hrubé porušení Ústavy, porušení slibu a spáchání trestného činu
Kde je institut impeachmentu právně ukotven?	Ústava, metodika Národního shromáždění	Ústava, interní předpis Sejmu č. I-399, zákon o Ústavním soudu, pravidla Ústavního soudu

Vůči komu může být impeachment veden?	Prezident, premiér provincie, soudce, státní zástupce, generální auditor, člen komise	Prezident, předseda a soudci Ústavního soudu, předseda a soudci Nejvyššího soudu, předseda a soudci Odvolacího soudu a členové Sejmu
Kdo rozhoduje o vině a trestu?	Národní shromáždění	Sejm
Jaké jsou konsekvence celého procesu (zejména pro osobu, jíž se proces týká)?	Zbavení funkce + u určitých subjektů zákaz budoucího výkonu veřejné funkce	Zbavení funkce

Z výše provedené komparace jasně vyplývá rozdílnost právních úprav institutu impeachmentu v jednotlivých státech. Zajímavá je zejména skutečnost, že i státy se stejným systémem vlády mají do velké míry odlišnou právní úpravu impeachmentu. To pouze utvrzuje fakt, že impeachment představuje svébytný právní institut, který je silně determinovaný specifickým politickým prostředím konkrétních států.

4. Ideální model impeachmentu

Jak je možné vidět v rámci celé této práce a zejména pak v předchozí kapitole, impeachment je silně specifickým institutem. V různých státech funguje odlišným způsobem (ačkoliv se jedná o státy se stejným systémem vlády), a i když je možné mezi jednotlivými právními úpravami najít určitou společnou konstantu, bude se vždy jednat pouze o shody obecného charakteru. Tímto krátkým konstatováním chci naznačit skutečnost, že ona specifická nejenom právní úprava impeachmentu, ale také jednotlivých systémů vlád činí vytvoření univerzálního „ideál“ typu (modelu) impeachmentu takřka nemožným. Lépe řečeno, vytvořit nějaký univerzální model by „na papíru“ určitým způsobem šlo, ale vzhledem ke specifčnosti jednotlivých politických systémů, kultur a prostředí by takový model při reálné aplikaci v podstatě nefungoval (kvůli své univerzalitě by nebyl schopný se adaptovat na dané podmínky). Impeachment tak musí být „šitý na míru“ prostředí, v němž působí. Úkolem této kapitoly tedy v souvislosti s výše zmíněným nebude snaha o vytvoření univerzálně fungujícího modelu impeachmentu (jak je stanoveno v úvodu práce). Z chyb, jež v návaznosti na analýzu právních úprav daných států z těchto úprav vyplynuly, však lze sestavit určitý seznam „doporučení“, která by měla zajistit nejlepší možné fungování impeachmentu (ve smyslu kritérií pro univerzální „ideál“ model impeachmentu, jež jsou stanovena v úvodu).

Z analýz jednotlivých právních úprav vyplynuly zejména 3 zásadní vady, jež mají schopnost ovlivnit celý proces impeachmentu, přičemž právě těmito vadami se budu na následujících řádcích zabývat. Konkrétně se jedná o problematiku týkající se orgánu rozhodujícího o vině a trestu, úpravy jednotlivých skutků, za něž impeachment hrozí, a v neposlední řadě hlasovacích kvor potřebných ke schválení „zásadních“ aktů aplikace práva, tj. žaloby a rozhodnutí o vině a trestu. Zajímavý paradox spočívá ve skutečnosti, že aspekty vytvářející problémy v jednom státu často fungují v jiném státu bez problémů a *vice versa*.

První kontroverzní bod představuje orgán rozhodující o vině a trestu. Ve všech dotčených státech o vině a trestu rozhodují orgány moci zákonodárné, ať už se jedná o dolní, horní či jedinou komoru parlamentu. Tento model dává smysl v souvislosti s historickým vývojem institutu. V kapitole zabývající se právě historickým vývojem jsem zmiňoval, že impeachment se etabloval jako nástroj legislativy sloužící ke kontrole exekutivy. Zároveň je však potřeba mít na paměti,

že popsaný model se etabloval v Anglii, vlajkové lodi anglosaské právní kultury. Nutno dodat, že v jiných zemích o impeachmentu rozhoduje jiný orgán. Příkladem budiž Česká republika, jejíž Ústava tuto pravomoc na základě článku 65 svěřuje Ústavnímu soudu²²². Ačkoliv jsem zmiňoval, že anglosaský model dává smysl v souvislosti s historickým vývojem, to samé nelze říct o souvislosti s dělbou moci a ochranou ústavnosti. Legislativa i exekutiva mají jinou náplň práce, než rozhodovat spory. Tato agenda patřila a patří soudům. Je tomu tak ve všech odvětvích práva, mezi něž patří i právo ústavní. Zároveň je podstatné zmínit, že všechny analyzované státy mají soud, kterému je přiznán přezkum ústavnosti, ať už se jedná o soud nejvyšší (Spojené státy americké a Brazílie), nebo o soud ústavní (Jihoafrická republika a Litva). Pokud je takovému soudu tato pravomoc svěřena, jeví se zcela logickým, aby se právě on zabýval případy týkajícími se porušení ústavy. Není třeba přehnaně zmiňovat, že do takových případů lze počítat i impeachment. Vyjma logiky, jež vyplývá ze samotné možnosti přezkumu ústavnosti, je tímto krokem zaručeno, že se daný případ dostane do rukou osob k jeho řešení ze všech nejpovolanějších. Kdo jiný by měl řešit porušení ústavy než orgán, jehož agendu právě takové skutečnosti tvoří?

Existuje ještě jeden důvod, kvůli němuž se domnívám, že k rozhodnutí o zbavení osoby veřejné funkce je vhodnější soud. Jako demonstrativní příklad k mé argumentaci poslouží impeachment Dilmy Rousseffové. Na něm lze ilustrovat, že v souvislosti s jeho současným nastavením musí být impeachment ze všeho nejdřív chápán jako nástroj politický, což může představovat problém. Ačkoliv jsem v případě Rousseffové zmiňoval, že nechci hodnotit správnost či chybnost obvinění či uznání viny, nelze se na základě zjištěných informací ubránit dojmu, že impeachment, jenž byl vůči ní veden, byl motivován více politicky a subjektivně než ústavně a objektivně. Tímto chci poukázat na fakt, že při určité konstelaci zahrnující mnoho faktorů může být institut impeachmentu lehce zneužitelný. Obzvlášť v rámci politického rozhodování, kde mnohokrát hraje větší roli stranická linie než objektivní posouzení věci. Danou argumentací ovšem není dotčena role legislativy v iniciaci celého procesu a schválení žaloby.

Druhým kontroverzním bodem je úprava jednotlivých skutků, za něž může být osoba zbavena funkce. Nejprve bych se ovšem rád v krátkosti vyjádřil k samotnému procesu, přičemž bych zdůraznil, že pomínu-li mírné procesní

---

²²² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

nejasnosti (které mohly být do jisté míry způsobeny ne zcela perfektní znalostí právních řádů daných zemí), musím podotknout, že řízení týkající se impeachmentu bylo ve většině případů poměrně jasné a přehledné. Výjimkou budiž Brazílie, ke které se ještě dostanu později. Nyní už k problematice skutků. Ve všech analyzovaných státech jsou skutky, za něž je možné proti dotčeným osobám vést proces impeachmentu, zachyceny v ústavě. Problém však spočívá v tom, že ústavy daných států tyto skutky nedefinují ani nijak dál nerozvíjí. Je nutné zmínit, že v některých případech to ani není potřebné, ani nutné, jelikož některé skutky bývají definovány v jiných předpisech. Pro ilustraci takové situace uvedu například úplatkářství, jakožto skutek obsažený v Ústavě Spojených států, který je zároveň definován ve Sbírce zákonů. Pokud se ovšem budu držet příkladu Spojených států, musím zmínit, že třetí (tentokrát) skupina skutků je obecná a zákonem nedefinovaná. Dá se porozumět logice, která v tomto případě říká, že pod tuto širokou skupinu lze podřadit všechna vadná jednání, jež nejsou velezradou ani úplatkářstvím. Zde ovšem vyvstává na povrch otázka, jak člověk zjistí, že je dané jednání protiústavní. Případně to, jak závažné či hrubé musí dané jednání být, aby porušovalo ústavu. V neposlední řadě tato vágnost a obecnost představuje živnou půdu pro zneužití.

První dva problémy mohou být do jisté míry řešeny judikaturou. Příkladem budiž právní úprava Litvy, která v procesu impeachmentu počítá s účastí ústavního soudu, jež by měl rozhodnout o tom, zda bylo konkrétní porušení ústavy hrubé či nikoliv. Takový systém sice může působit pro futuro (svým způsobem precedenčně), ale zároveň působí až ex post, což ovšem vylučuje prevenci. Spojené státy americké s účastí soudu v řízení nepočítají vůbec (vyjma předsedy Nejvyššího soudu). Jako vhodný prostředek k řešení tohoto problému se jeví určitý katalog skutků, za něž impeachment hrozí. Na tomto místě je vhodné vyzdvihnout právní úpravu Brazílie, která právě takový katalog má. Dokonce v něm rozlišuje, jaké skutky mohou být spáchány jakými subjekty. Bohužel, další části úpravy už přehlednost daného katalogu nepřevzaly. Je jasné, že nikdy nebude možné docílit toho, aby byla do detailu definována všechna jednání, za něž impeachment hrozí (to ostatně ani není účelem úpravy), avšak v rámci právní jistoty a prevence nejen dané činnosti, ale také zneužití konkrétního systému by bylo lepší určitý katalog mít. V takovém případě by nemuselo dojít k situaci vztahující se k impeachmentu Billa Clintona, kdy hlavní

jablko sváru procházející skrze celý proces představoval spor o to, zda je za Clintonovo jednání vůbec možné vést impeachment nebo nikoliv.

Posledním a z hlediska argumentace nejméně určitým bodem jsou hlasovací kvora. Impeachment je (ačkoliv to není nikde explicitně zmíněno) v souvislosti se skutky, za něž může být veden, v podstatě konstruován jako prostředek ultima ratio. Jinými slovy, měl by se používat jenom v těch nejzávažnějších případech. Dané tezi by se však měly přizpůsobit všechny podmínky daného institutu, včetně hlasovacích kvor. V této oblasti spatřuji problém vlastně pouze ve Spojených státech amerických, konkrétně v hlasování o žalobě prováděném Sněmovnou reprezentantů. K tomu, aby byla žaloba (body žaloby) schválena, se musí vyjádřit většina všech přítomných. Dá se předpokládat, že v případě, kdy se například hlasuje o žalobě vůči prezidentu republiky, budou přítomni všichni členové Sněmovny nebo alespoň jejich drtivá většina. Dané kvorum je ovšem stanoveno velmi nízko. Tohle prohlášení obzvláště rezonuje v podmínkách amerického stranického systému, kde hrají relevantní roli pouze dvě strany. V rovině teorie je tak velmi jednoduché konkrétní žalobu schválit i v situaci, kdy vím, že nemá šanci na úspěch v senátu. Hlasovací kvora ostatních států jsou nastavena přísněji, což lze považovat (vzhledem k charakteru impeachmentu) za vhodné. V tomto případě nelze objektivně dovést, jaké konkrétní hlasovací kvorum je to vhodnější. Nutné je ovšem zdůraznit, že ačkoliv má být takové kvorum nastaveno přísně, musí být stále s přihlédnutím ke konkrétnímu stranickému a politickému systému dosažitelné.

Samozřejmě existují ještě další problematické aspekty, které by šly rozebrat. Dále je ještě možné se zmínit o konsekvencích spojených se zbavením funkce. V této oblasti se státy poměrně dost rozcházejí. Vzhledem k tomu, jak momentálně systém impeachmentu funguje (viz všechny problematické body výše), nepovažuji za vhodné, aby byla osoba automaticky zbavena možnosti budoucího výkonu veřejné funkce. Proces může mít čistě politický nádech a daná osoba je posléze penalizovaná za svoji (například) stranickou příslušnost, za své názory atd. Pokud bych se na celou situaci podíval optikou mnou navržených úprav fungování procesu impeachmentu, jako nejvhodnější řešení se jeví soudní diskrece. Převeď-li danou myšlenku spolu s dalšími výše zmíněnými modifikacemi současného fungování impeachmentu do praxe, tak by existoval katalog skutků, za něž by soud kromě zbavení funkce mohl udělit i trest spočívající v nemožnosti vykonávat veřejné funkce v budoucnu. Taková

nemožnost by byla časově limitována závažností skutku, tzn. tím, jakého skutku se osoba dopustila, v jaké intenzitě, rozsahu atd.

Závěr

V této diplomové práci jsem se věnoval tématu impeachmentu a s ním související právní úpravě hned několika států. Obecně lze říci, že institut impeachmentu je velmi zajímavý úkaz. Ačkoliv se dá jeho vznik datovat do 14. století, kdy se nedalo mluvit ani o existenci státu ve smyslu, v jakém jej chápeme dnes, impeachment přežil až dodnes, přičemž se jedná o stále velmi aktuální nástroj. Poslední případ impeachmentu se ostatně odehrál v roce 2017 v Jižní Koreji, kdy byla zbavena úřadu historicky první jihokorejská prezidentka Park Gaun-hye²²³.

V této práci však nešlo o obecný popis tohoto institutu, jelikož ten je možný pouze v omezené míře. Hlavní náplň práce spočívala v analýze a následné komparaci impeachmentem se zabývajících právních úprav vybraných států. Dané státy nebyly vybrány náhodou. Nejdůležitější kritérium výběru tkvělo v existenci nějakého reálného případu impeachmentu, přičemž tohle kritérium bylo doplněno také důrazem na systém vlády. Výsledkem celého procesu byla selekce čtyř států – dvou s prezidentským systémem vlády a dvou s parlamentním systémem vlády. Konkrétně se jednalo o Spojené státy americké, Brazílii, Jihoafrickou republiku a Litvu.

První analyzovaný stát představovaly Spojené státy americké. V jejich případě můžeme mluvit o zemi s druhou nejstarší tradicí impeachmentu (hned po Anglii) a zároveň dlouholetou historií jeho používání. V souvislosti s významným postavením Spojených států v mezinárodním systému jsou jednotlivé, zejména prezidentské, případy impeachmentu hodně sledovány a medializovány. Spojené státy se drží tradice nepsaných pramenů práva, a tak je hlavním (psaným) zdrojem právní úpravy impeachmentu poměrně útlá Ústava. Je však nutné podotknout, že alespoň určité fragmenty procesu impeachmentu jsou zachyceny v písemné formě. V obecné rovině se daný proces shoduje s úpravou brazilskou, přičemž hlavní slovo v něm má Kongres. Analyzovaným případem byl proces s prezidentem Billem Clintonem, v němž se poprvé ukázalo, že impeachment může být velmi kontroverzní.

---

²²³ SANG-HUN, Ch. *South Korea Removes President Park Geun-hye* [online]. The New York Times, 9. 3. 2017 [cit. 6. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2017/03/09/world/asia/park-geun-hye-impeached-south-korea.html>.

Druhým státem s prezidentským režimem vlády byla Brazílie. Ačkoliv se dá o demokracii v Brazílii mluvit až v souvislosti s koncem studené války, impeachment lze v jejích ústavách nalézt už v 19. století. Co se pramenů práva týká, Brazílie nemůže být od Spojených států odlišnější. Obrovský kontrast lze spatřovat zejména v obsáhlosti ústav, přičemž ta brazilská má více než 30x tolik článků co americká. Tím ovšem psané prameny nekončí. Vyjma interních předpisů Poslanecké sněmovny a Senátu ještě brazilský právní řád disponuje speciálním zákonem (číslo 1079) upravujícím pouze impeachment. I přes nespornou legislativní vybavenost je však pravdou, že institut impeachmentu je v brazilských poměrech velmi chaotickou záležitostí. Za zmínku stojí určitá specifika jako například omezená doba nemožnosti výkonu veřejné funkce. V rámci Brazílie jsem analyzoval případ Dilmy Rousseffové, v němž stejně jako v případě Clintona vyvstaly na povrch určité kontroverze.

Poslední dva státy reprezentovaly parlamentní systém vlády (ačkoliv se dá v případě Jihoafrické republiky mluvit spíše o hybridním systému). V obou státech o impeachmentu rozhodovala pouze jedna komora parlamentu a v obou případech dotčené právní úpravy nereflektovaly „podnět“ jakožto prostředek zahájení procesu. Demokratické dějiny Jihoafrické republiky začaly v podstatě až v 90. letech s koncem režimu apartheidu. S prameny práva týkajícími se impeachmentu je Jihoafrická republika celkem na štíru, jelikož se dlouhou dobu jednalo pouze o Ústavu. Nyní už se k ní dá připočítat i metodika Národního shromáždění. S výše zmíněným hybridním systémem zároveň souvisí i jihoafrické specifikum představované splnutím funkce prezidenta a premiéra. Reálným případem impeachmentu (i když neúspěšným) byl proces vedený proti prezidentu Jacobu Zumovi, který i přes to, že „přežil“ několik pokusů o zbavení funkce, nakonec odstoupil sám.

Z analyzovaných států je Litva tím státem, jenž se svou úpravou impeachmentu nejvíce blíží České republice. I v Litvě je totiž možné setkat se s třípětinovým hlasovacím kvorem a procesní rolí Ústavního soudu. Příkladem praktického užití impeachmentu byl proces vedený vůči prezidentu Paksasovi. Zajímavostí je skutečnost, že se jednalo o prvního evropského lídra zbaveného funkce pomocí impeachmentu.

Samotná komparace daných úprav ukázala zajímavé výsledky. I přes to, že komparované státy měly stejný systém vlády, se jejich úpravy impeachmentu v mnohém lišily. Nešlo pouze o prameny úpravy, ale zejména o jejich samotný

obsah. Odlišnosti bylo možné nalézt v subjektech impeachmentu, skutcích, za něž impeachment hrozí, konsekvencích s ním spojených a samotném řízení o impeachmentu. Jedinou shodu tak v podstatě představovaly instituce, které o impeachmentu rozhodují (v případě prvních dvou států se jedná o dolní a horní komoru, v případě druhých dvou států o dolní komoru, respektive jedinou komoru v případě Litvy) a výsledek, kterým je zbavení dotčené osoby její funkce. Tato rozdílnost pouze potvrdila to, co je v práci několikrát zmíněno – impeachment představuje specifický institut, který je silně determinovaný konkrétním politickým systémem a politickou kulturou.

Jedním z úkolů vytyčených v úvodu byl i pokus o vytvoření univerzálního ideálního modelu impeachmentu, jenž by byl použitelný v různých systémech vlád. Vzhledem k výše uvedené specifičnosti jednotlivých právních a politických systémů daných států však bylo nutné řešení tohoto úkolu modifikovat. Práce tedy nevytvořila univerzální model, ale poskytla sérii doporučení, jakým způsobem řešit chyby, jež z právních úprav vyplývají. Problematické aspekty se týkaly zejména orgánu, jenž rozhoduje o zbavení funkce, skutků, za něž je možné impeachment vést, hlasovacích kvor a konsekvencí spojených se zbavením dotčené osoby funkce.

Závěrem bych ještě rád zodpověděl výzkumné otázky, jež byly položeny v úvodu. Impeachment je ve své podstatě proces, jehož cílem je zjistit, zda se konkrétní osoba vykonávající určitou veřejnou funkci dopustila skutku vymezeného v konkrétním právním předpisu. Pokud se tomu tak opravdu stalo, dotčená osoba je zbavena své funkce. Tento institut funguje na bázi klasického trestního řízení. Probíhá vyšetřování konkrétního činu, následně je vůči osobě podána žaloba, poté je s ní vedeno („soudní“) řízení, na jehož konci je rozhodnutí. Stejně jako v trestním řízení, i v procesu impeachmentu mění dotčená osoba postavení (podezřelá, žalovaná), přičemž s konkrétním postavením mohou být spojeny určité konsekvence (například suspendace). Je důležité podotknout, že cílem řízení není zbavit se nepohodlné osoby, nýbrž zjistit, zda došlo k tvrzenému skutku či nikoliv. Poslední dvě otázky již byly zodpovězeny výše, přesto je ještě jednou shrnu. Impeachment je silně determinován politickým prostředím daného státu. To znamená, že ačkoliv mohou existovat dva státy se stejným systémem vlády, neznamená to, že budou mít stejně upravený rovněž institut impeachmentu. Jeho právní úprava se liší stát od státu. Určitý univerzální „ideál“ typ (model) by

vytvořit šel, avšak vzhledem ke zmíněné specifičnosti jednotlivých států by byl fakticky neaplikovatelný.

Impeachment jako takový je rozhodně téma, které by si zasloužilo i následné zkoumání. To je způsobeno nejenom zajímavostí a aktuálností tohoto tématu, ale rovněž nedostatkem zejména tuzemské literatury, jež by impeachment rozebírala. Zároveň si uvědomuji, že pro kvalitnější a ještě lepší pochopení by bylo nutné zkoumat právní úpravy více států, což však přesahuje účel diplomové práce. Pokud by to však bylo žádoucí, rád bych ve výzkumu tohoto velmi zajímavého institutu pokračoval.

Resumé

The main aim of this diploma thesis was to analyze and compare different legal regulation in various states concerning an institute of impeachment and try to come up with a universal and ideal model of its application. Analyzed countries were chosen on the basis of their political system and existence of actual impeachment case. With regard to above-mentioned rules, this thesis analyzed legal regulation of the institute of impeachment in the United States of America, Brazil, the Republic of South Africa and Lithuania. Subsequent comparison was based on comparative criterions set in the introductory chapter of this thesis.

The institute of impeachment was established during 14th century in England and sooner or later spread all around the world. It can be defined as a political tool that is usually in the hands of the parliament and its goal is to deprive certain public official (defined by country law) of his or hers office due to the breach of constitution (also defined by country law) caused by that official. The sole word „impeachment“ describes either the whole legal proceedings with that official or a petition against him/her (as an act of parliament).

As a result of comparison, this thesis discovered that the institute of impeachment is heavily determined by specific political and legal conditions of particular countries. That is why there are many differences of its legal regulation even among the states with the same political system. For illustration, both the US and Brazil are examples of the presidential political system. However, the legal system of the US is predominantly based on unwritten sources of the law. On the other hand, the legal system of Brazil is based on written sources of the law. This difference thus explains for example the degree of institutionalization of the impeachment. With regard to described specificity, it was impossible to create a universal and ideal type of the institute.

Lastly, this diploma thesis also showed real life application of legal regulation of the impeachment on actual cases. Apart from the illustration of legal proceedings, the analysis of actual cases showed that the institute of impeachment can be (in certain constellation of circumstances) easily misused for political or personal purposes.

Seznam zdrojů

Právní prameny

1. Constitution of the Federative Republic of Brazil [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <http://english.tse.jus.br/arquivos/federal-constitution>; https://www.constituteproject.org/constitution/Brazil_2014.pdf.
2. Constitution of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lt/lt045en.pdf>.
3. Constitution of the Republic of South Africa, 1996 [online]. [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.
4. Constitution of the Western Cape [online]. [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.westerncape.gov.za/text/2003/wcape_constitution_english.pdf.
5. Law No. 1079 of April 10, 1950 [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/LEIS/L1079.htm.
6. Massachusetts Constitution [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://malegislature.gov/Laws/Constitution>.
7. New York State Constitution [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.dos.ny.gov/info/constitution.htm>.
8. Regimento Interno da Câmara dos Deputados, Resolução no. 17, DE 1989.
9. Regimento Interno do Senado Federal, Resolução no 93, DE 1970 [online]. [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www25.senado.leg.br/documents/12427/45868/RISFCompilado.pdf/cd5769c8-46c5-4c8a-9af7-99be436b89c4>.
10. Statute of Seimas of the Republic of Lithuania No I-399 [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Seimas%20Statute_1994_amended%20through%20November%202009_EN.pdf.
11. The Constitution of the United States [online]. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://constitutionus.com/>.
12. The Law on the Constitutional Court of the Republic of Lithuania [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193>.
13. The Rules of the Constitutional Court [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/administrative-information/rules-and-regulations/the-rules-of-the-constitutional-court/1296>.
14. U. S. Code [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/355>.
15. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
16. Economic Freedom Fighters and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 143/15) and Democratic Alliance and Others v the Speaker of the National Assembly and Others (CCT 171/15) [online]. 31. 3. 2016, 53 s. [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na:

Časopisecké zdroje

1. ERCAN, S. a J. GAGNON. The Crisis of Democracy: Which Crisis? Which Democracy?. *Democratic Theory* [online]. 2014, 1 (2), s. 1–10 [cit. 30. 1. 2019]. ISSN 2332-8908. Dostupné na: https://www.governanceinstitute.edu.au/magma/media/upload/ckeditor/files/ErcanGagnon_2014.pdf
2. OUVERNEY, A. Reflections about the rules of the impeachment and its impacts on democracy: Brazil, United States of America and England in comparative perspective. *Saúde Debate* [online]. 2016, 40, s. 98–113 [cit. 30. 1. 2019]. ISSN 2359-2898. Dostupné na: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0103-11042016000500098&script=sci_arttext&tlng=en.
3. RATTINGER, A. The Impeachment Process of Brazil: A Comparative Look at Impeachment in Brazil and the United States. *University of Miami Inter-American Law Review*. 2018, 49 (1), s. 130–165.
4. SIMION, M. Liability of the President in Lithuania. The Case of President Rolandas Paksas. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* [online]. 2013, 4, s. 206–210 [cit. 2. 3. 2019]. ISSN 2067-7677. Dostupné na: <http://univagora.ro/jour/index.php/aijs/article/viewFile/833/181>.
5. TOMOSZEK, M. Impeachment in the U. S. Constitution and Practice – Implications for the Czech Constitution. *International and Comparative Law Review* 17 (1), s. 126–146.
6. WOLVERTON, J. History of Impeachment. *The New American*. 6. 8. 2018, s. 36–40.

Knižní zdroje

1. CABADA, L., V. HLOUŠEK a P., JUREK. *Party Systems in East Central Europe*. Lanham: Lexington Books, 2014, 207 s.
2. FAUSTO, B. a S., FAUSTO. *A Concise History of Brazil*. New York: Cambridge University Press, 2014, 2. ed.
3. LICHTMAN, A. *The Case for Impeachment*. Sydney: HarperCollins Publishers, 2017.
4. LOWELL BROWN, H. (2010). *High Crimes and Misdemeanors in Presidential Impeachment*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, 238 s.
5. MURPHY, J. *The Impeachment Process*. New York: Chelsea House Publishers, 2007, 102 s.
6. POSNER, R. *An Affair of the State: The Investigation, Impeachment and Trial of President Clinton*. Cambridge: Harvard University Press, 1999, 276 s.
7. THOMPSON, L. *A History of South Africa*. New Haven: Yale University Press, 2001, 358 s., 3. ed.

Internetové zdroje

Oficiální stránky státních institucí

1. Câmara dos Deputados. *The Federal Senate* [online]. [cit. 17. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www2.camara.leg.br/english/the-federal-senate>.
2. Parliamentary Monitoring Group. *Formulation of Rules to regulate Section 89 of the Constitution (Removal of the President)* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://pmg.org.za/committee-meeting/25719/>.
3. Parliament of the Republic of South Africa. *How Parliament is Structured* [online]. [cit. 24. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/how-parliament-is-structured>.
4. Parliament of the Republic of South Africa. *National Assembly Adopts Rules Committee Report on Procedure to Regulate Section 89 of Constitution – Removal of a President* [online]. 22. 11. 2018 [cit. 23. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.parliament.gov.za/press-releases/national-assembly-adopts-rules-committee-report-procedure-regulate-section-89-constitution-removal-president>.
5. President of the Republic of Lithuania. *History* [online]. [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrp.lt/en/institution/history/20808>.
6. The Congress. *Members of the U. S. Congress* [online]. [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.congress.gov/members?q=%7B%22congress%22%3A%22106%22%7D>.
7. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. *Members of the Court* [online]. [cit. 1. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/about-the-court/justices/members-of-the-court/179>.
8. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. *On the Programme of the Government of the Republic of Lithuania* [online]. [cit. 16. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1119/summary>.
9. United States Courts. *About the Judicial Conference* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/governance-judicial-conference/about-judicial-conference>.
10. U. S. House of Representatives. *Impeachment* [online]. [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <https://history.house.gov/Institution/Origins-Development/Impeachment/>.
11. U. S. House of Representatives. *Congress Profiles: 105th Congress (1997–1999)* [online]. [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://history.house.gov/Congressional-Overview/Profiles/105th/>.
12. U. S. House of Representatives – Office of the Clerk. *Legislative FAQs* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <http://clerk.house.gov/legislative/legfaq.aspx>.
13. U. S. Senate. *Glossary Term/Quorum* [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: https://www.senate.gov/reference/glossary_term/quorum.htm.

Příspěvky na webových stránkách

1. BAKER, P. a J. EILPERIN (2018). 'Clinton Impeached': How a president's peril dominated The Washington Post's front page 20 years ago. In: *The Washington Post* [online]. 19. 12. 2018 [cit. 10. 2. 2019]. Dostupná na: https://www.washingtonpost.com/history/2018/12/19/clinton-impeached-how-presidents-peril-dominated-washington-posts-front-page-years-ago/?utm_term=.17b3f3741a0c.
2. BBC. *Brazil profile – Timeline* [online]. 3. 1. 2019 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-19359111>.
3. BBC. *South Africa profile - Timeline* [online]. 4. 4. 2018 [cit. 22. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094918>.
4. BBC. *South Africa's Jacob Zuma resigns after pressure from party* [online]. 15. 2. 2018 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-43066443>.
5. BBC. *The Vocabularyist: How we got the word 'impeachment'* [online]. 20. 4. 2016 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/magazine-36049575>.
6. Britannica. *Attainder* [online]. [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/attainder>.
7. BOWMAN, K. Democracy In Crisis?. In: *Forbes* [online]. 15. 8. 2018 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/bowmanmarsico/2018/08/15/democracy-in-crisis/#7998bd3b55c6>.
8. BUCHANAN, K. *FALQs: Impeachment Process in Brazil*. In: *Library of Congress* [online]. 25. 5. 2016 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://blogs.loc.gov/law/2016/05/falqs-impeachment-process-in-brazil/>.
9. CNN. *Jacob Zuma Fast Facts* [online]. 22. 3. 2018 [cit. 25. 2. 2019]- Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2013/01/14/world/africa/jacob-zuma--fast-facts/index.html>.
10. Euractiv. *Lithuanias's president Rolandas Paksas is impeached* [online]. 7. 4. 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/lithuania-s-president-rolandas-paksas-is-impeached/>.
11. European Union. *Lithuania* [online]. [cit. 16. 3. 2019]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/lithuania_en.
12. EWN. *Rules on Removing a President in South Africa* [online]. [cit. 24. 2. 2019]. Dostupné na: <https://ewn.co.za/features/rules-on-removing-a-president-in-south-africa>.
13. GALLAS, D. How will history look back on Rousseff's impeachment?. In: *BBC* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-37235510>.
14. GALLAS, D. Dilma Rousseff impeachment: How did it go wrong for her?. In: *BBC* [online] 12. 5. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-36028247>.
15. GASPARI, E. Lula Lost, But Brazil's Democracy Won. In: *Foreign Policy* [online]. 11. 4. 2018 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2018/04/11/lula-lost-but-brazils-democracy-has-won/>.

16. GROTE, R., F. LACHENMANN a R. WOLFRUM. Impeachment. In: *Oxford Constitutional Law* [online]. 2016 [cit. 31. 1. 2019]. Dostupné na: <http://oxcon.ouplaw.com/view/10.1093/law-mpeccol/law-mpeccol-e311>.
17. KEYS, D. Dilma Rousseff impeachment: Everything you need to know about Brazil's political crisis. In: *Independent* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/dilma-rousseff-impeachment-brazil-explainer-political-crisis-michel-temer-a7218946.html>.
18. MAHR, K. South African parliament approves secret ballot in no confidence vote against Jacob Zuma. In: *The Telegraph* [online]. 7. 8. 2017 [cit. 24. 2. 2019]- Dostupné na: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/07/south-african-parliament-approves-secret-ballot-no-confidence/>.
19. MYERS, S. Lithuanian Parliament Removes Country's President After Casting Votes on Three Charges. In: *The New York Times* [online]. 7. 4. 2004 [cit. 2. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2004/04/07/world/lithuanian-parliament-removes-country-s-president-after-casting-votes-three.html>.
20. OECD. *South Africa: Quasi-federal country* [online]. [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-South-Africa.pdf>.
21. Oxford Learner's Dictionaries. *federal government* [online]. [cit. 8. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/federal-government>.
22. ROMERO, S. Dilma Rousseff Is Ousted as Brazil's President in Impeachment Vote. In: *The New York Times* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2016/09/01/world/americas/brazil-dilma-rousseff-impeached-removed-president.html>.
23. SANG-HUN, Ch. South Korea Removes President Park Geun-hye. In: *The New York Times* [online]. 9. 3. 2017 [cit. 6. 3. 2019]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2017/03/09/world/asia/park-geun-hye-impeached-south-korea.html>.
24. The Republic of South Africa. *Minutes of Proceedings of National Assembly* [online]. 5. 4. 2016 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/wp-content/uploads/2017/06/MOTION-TO-REMOVE-PRESIDENTmn12e-16-5april.pdf>.
25. TANDWA, L. Timeline of events leading up to Zuma's Nkandla apology. In: *news24* [online]. 1. 4. 2016 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/timeline-of-events-leading-up-to-zumas-nkandla-apology-20160401>.
26. TANDWA, L. #ZumaResigns: I do not fear Impeachment or no confidence vote, says Zuma. In: *news24* [online] 14. 2. 2018 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/zumaresigns-i-do-not-fear-impeachment-or-no-confidence-vote-says-zuma-20180214>.
27. The Guardian. *Brazil senate votes to hold Dilma Rousseff impeachment trial* [online]. 10. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/10/brazil-senate-votes-hold-dilma-rousseff-impeachment-trial>.

28. The Washington Post. *The Historical Origins of Impeachment* [online]. 1998 [cit. 30. 1. 2019]. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/watergatedoc_2.htm.
29. The Washington Post. *Articles of Impeachment and Judiciary Committee Roll Call Votes* [online]. 19. 12. 1998 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupná na: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/impeachvote121198.htm>.
30. WATTS, J. Dilma Rousseff impeachment: what you need to know – the Guardian briefing. In: *The Guardian* [online]. 31. 8. 2016 [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/news/2016/aug/31/dilma-rousseff-impeachment-brazil-what-you-need-to-know>.
31. WILKINSON, K. *FACTSHEET: The 2 ways SA's parliament can boot a president from office*. In: *Africa Check* [online]. 28. 6. 2017 [cit. 25. 2. 2019]. Dostupné na: <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-many-motions-no-confidence-sa-president-zuma-faced/>.
32. Wilson Center. *The Brazilian Judiciary System* [online]. 6. 7. 2017 [cit. 13. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-brazilian-judicial-system>.

Online monografické dokumenty

1. HALSTEAD, T. *An Overview of the Impeachment Process* [online]. 20. 4. 2005 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.senate.gov/reference/resources/pdf/98-806.pdf>.
2. CHALHOUB, S., C. COLLINS, M. LLANOS a kol. (2017). *Report of the Lasa Fact-Finding Delegation on the Impeachment of Brazilian President Dilma Rousseff* [online]. Latin America Studies Association, 25. 4. 2017, 103 s. [cit. 18. 2. 2019]. Dostupné na: <https://lasa.international.pitt.edu/members/reports/BrazilDelegationReport-2017.pdf>.
3. MILLER, D. *1970 Illinois Constitution* [online]. Illinois Legislative Research Unit, 2015, 4. ed., 139 s. [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <http://www.ilga.gov/commission/lru/ilconstitution.pdf>.
4. REINHART, Ch. *Impeachment of State Officials* [online]. Old Research Report, 9. 3. 2004 [cit. 6. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.cga.ct.gov/2004/rpt/2004-R-0184.htm>.
5. RIDDICK, F. a R., DOVE. *Procedure and Guidelines for Impeachment Trials in the United States Senate* [online]. U. S. Government Printing Office, 1986 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CDOC-99sdoc33/pdf/CDOC-99sdoc33.pdf>.
6. ROSENN, K. (2009). *Separation of Powers in Brazil* [online]. University of Miami School of Law Institutional Repository, 2009, s. 839–870 [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné na: https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1171&context=fac_articles.
7. VAIČAITIS, V. *The Republic of Lithuania* [online]. 2014, s. 1025–1082 [cit. 27. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.tf.vu.lt/wp->

Ostatní

1. COLE, J. a T. GARVEY. *Impeachment and Removal*. Congressional Research Service, 2015, 24 s.
2. HLAVÁČEK, P. *Politické systémy anglosaských zemí*. Fakulta filozofická ZČU v Plzni, přednáška, 9. 10. 2017
3. U. S. Government. Impeachment. *United States Government Printing Office*, s. 531–545.
4. ZUNOVÁ, A. Den, kdy se rozhořel skandál Clinton – Lewinská (18. leden 1997). In: *Slavné dny* [online dokumentární cyklus]. Stream.cz, 18. 1. 2016 [nahlíženo 10. 2. 2019]. Dostupné na: <https://www.stream.cz/slavnedny/10008827-den-kdy-se-rozhorel-skandal-clinton-lewinska-18-leden>.